

คู่มือ

การจัดการภัยพิบัติ : มุมมองมิติทางกาย

โดย

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
กระทรวงมหาดไทย
มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คู่มือการจัดการ
ภัยพิบัติ : มุมมองมิติหญิงชาย

จัดทำโดย

สำนักส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย
สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
กระทรวงมหาดไทย

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำปรารภ

ภัยพิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ส่งผลกระทบต่อทั้ง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมนุษย์ทุกคน โดยไม่ได้เลือกว่าจะเป็นผู้หญิง หรือผู้ชาย ดังนั้น มนุษย์ทุกคนมีโอกาสที่จะตกเป็นเหยื่อของภัยพิบัติต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน และได้รับความช่วยเหลือเช่นกัน แต่การให้ความช่วยเหลือที่เหมือนกันในบางครั้งกลับกลายเป็นการเลือกปฏิบัติ และไม่เป็นธรรมกับผู้ประสบภัยซึ่งเป็นผู้หญิง ดังเหตุการณ์ที่ประเทศไทยประสบภัยพิบัติสึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ในพื้นที่จังหวัดชายฝั่งทะเลอันดามัน 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา ภูเก็ต ระนอง ตรัง และสตูล ซึ่งมีองค์กรจากหลายภาคส่วนเข้าไปให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัย อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะผู้หญิง เนื่องจากการขาดมุมมองสิทธิหญิงชาย ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้หญิงได้อย่างตรงจุด เพราะผู้หญิงต้องการความช่วยเหลือที่เฉพาะเจาะจงด้วยเพราะเหตุปัจจัยต่างๆ เช่น ปัจจัยทางกายภาพ จารีตประเพณี ฐานะ การอบความคิดทางสังคม ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมและความไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงความช่วยเหลือระหว่างหญิงและชาย

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะหน่วยงานหลักในการพัฒนาศักยภาพสตรี การส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย และการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว จึงร่วมมือกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเห็นถึงความสำคัญของการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือที่มีความเท่าเทียม เป็นธรรม และตรงตามความต้องการของทั้ง ๒ เพศอย่างแท้จริง โดยกำหนดมาตรการ แนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่มีสิทธิหญิงชายอย่างต่อเนื่อง

ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ที่เคยประสบภัยพิบัติ จนเกิดเป็นคู่มือเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างมีสิทธิหญิงชายขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “คู่มือการจัดการภัยพิบัติ : มุมมองสิทธิหญิงชาย” โดยคู่มือฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ก่อนการเกิดภัยพิบัติ ระหว่างเกิดภัยพิบัติ และหลังจากเกิดภัยพิบัติ ที่มีมุมมองสิทธิหญิงชายอย่างครบถ้วน

ดังนั้น การคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างหญิงชาย เพื่อสร้างหลักประกันให้ทั้งหญิงและชายสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในฐานะผู้ให้และผู้รับ อย่างเท่าเทียมกันในทุกขั้นตอน และสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนทั้งชายและหญิง ในการเตรียมความพร้อมและรับมือภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น อย่างเหมาะสม เท่าเทียม และทันเหตุการณ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการภัยพิบัติที่มีมุมมองสิทธิหญิงชาย

(นายสุรฤกษ์ หงษ์รัตติ)

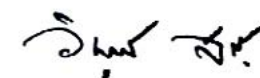
ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

คำปรารภ

ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าภัยพิบัติทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ได้สร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในทุกภูมิภาค และมีแนวโน้มว่าจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติให้กับประชาชนจึงเป็นภารกิจจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องเสริมสร้างให้เจ้าหน้าที่และประชาชนทุกกลุ่ม สามารถป้องกันและให้การช่วยเหลือตนเอง บุคคลใกล้เคียง และชุมชนของตนได้ ซึ่งจะช่วยลดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้เป็นอย่างดี

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในฐานะหน่วยงานหลักในด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีภารกิจสำคัญในด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างเครือข่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การสร้างความตระหนักรู้และเตรียมความพร้อมของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ตลอดจนการช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย ในการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการภัยพิบัติ โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนทุกกลุ่มมาโดยตลอด เนื่องจากเล็งเห็นว่าประชาชนแต่ละกลุ่มสามารถมีบทบาทที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติ ตามมุมมองผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก ผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการป้องกันและบรรเทาภัยตรงกับความต้องการของประชาชนทุกกลุ่ม อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภัยในพื้นที่ อันตรงกับแนวคิดการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน คือ การใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการป้องกัน ภัย บรรเทา ฟื้นฟู สาธารณภัย โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจและบริหารจัดการภัย โดยใช้ทรัพยากรและบุคลากรภายในชุมชน

ความร่วมมือระหว่างกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ร่วมกันจัดทำคู่มือการจัดการและฟื้นฟูผู้ประสบภัยและชุมชนในสถานการณ์ภัยพิบัติ : มุมมองมิติหญิงชาย เพื่อใช้ประกอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมถึงให้ประชาชนนำคู่มือดังกล่าวไปใช้ และสร้างการเรี่ยไรผู้ให้แก่ประชาชนที่จะร่วมกันป้องกัน และแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดภัย อย่างมีมุมมองรอบด้านในมิติหญิงชาย อันจะส่งผลให้การจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย สามารถตอบสนองต่อภัยได้ทันเวลา รวดเร็ว ตรงเป้าหมาย ตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการใช้งบประมาณของประเทศในการบริหารจัดการภัยพิบัติได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

(นายวิบูลย์ ด้วงวงษ์)

อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

บทนำ

เอกสารคู่มือการจัดการภัยพิบัติฉุกเฉินของมูลนิธิหญิงชายฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิด แนวทางการฟื้นฟูผู้ประสบภัยหลังภัยพิบัติในมิติหญิงชาย รวมทั้งนำเสนอกระบวนการและวิธีการช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้แก่ผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน อาสาสมัคร และองค์กรชุมชน เนื้อหาที่นำเสนอในเอกสารฉบับนี้เป็นผลมาจากการสรุปบทเรียน ประสบการณ์และองค์ความรู้ด้านการดำเนินงานฟื้นฟูผู้ประสบภัยหลังภัยพิบัติของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ และอาสาสมัครที่มีบทบาทในการให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิที่เกิดขึ้น ณ วันที่ 26 ธันวาคม 2547 และยังทำงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานจนปัจจุบัน รวมทั้งประสบการณ์การทำงานขององค์กรชาวนานและองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

กระบวนการพัฒนาแนวทางนี้เริ่มต้นจากเมื่อปี 2550 โดยองค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม ได้แก่ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิผู้หญิง มูลนิธิริษัทไทย องค์กร Action Aid ประเทศไทย และเครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน ได้จัดประชุมปรึกษาหารือร่วมกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่และผู้ประสบภัยพิบัติสึนามิที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2550 ได้แก่ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข รวมทั้งสถาบันวิชาการ ได้แก่ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเรื่องสิทธิคนชายขอบ ได้แก่ มูลนิธิการศึกษาเพื่อการพัฒนา ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนด้านการส่งเสริมสิทธิแรงงานข้ามชาติและการเข้าถึงการศึกษาของเด็กในชุมชนแรงงานข้ามชาติ เพื่อปรึกษาหารือในการประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาแนวทางดังกล่าว โดยหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เห็นชอบในการประสานความร่วมมือและได้มีการจัดตั้งเป็นคณะทำงาน ซึ่งมีองค์ประกอบมาจากหน่วยงานดังกล่าวร่วมพัฒนาเอกสารฉบับนี้

ขั้นตอนในการจัดทำเอกสารดังกล่าว เริ่มจากการศึกษาเอกสารแนวทางและนโยบายต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานและองค์กรได้จัดขึ้นไว้แล้วประกอบกับเอกสารอื่นๆ ได้แก่ คู่มือปฏิบัติงานกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประจำปี 2550 (ร่าง) แนวปฏิบัติระดับชาติ เรื่องการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตในภาวะวิกฤต กรมสุขภาพจิต มาตราฐานการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เอกสารวิจัย ‘ผลกระทบของสึนามิที่มีต่อผู้หญิง’ มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ Asia Pacific Forums on Women Law and Development (APWLD) เอกสารเผยแพร่ ‘ชุมชนชายขอบ เพศสภาพและภัยพิบัติ กรณีศึกษาที่บึงลพบุรีต่อผู้หญิง’ จัดทำโดยมูลนิธิผู้หญิง เอกสารแนวทางปฏิบัติระดับพื้นที่ จัดทำโดยโครงการ SPHERE (Humanitarian Charter and Minimum Standards in Disaster Response) และ เอกสารแนวทางปฏิบัติที่ประเมินผลกระทบและความโปร่งใสในการจัดการภัยพิบัติ (Impact Measurement and Accountability in Emergencies: The Good Enough Guide) และทำการประมวล สังเคราะห์ และเอาร่างเป็นกรอบเนื้อหาสำหรับให้คณะทำงานนำไปพัฒนา ผ่านการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อถอดบทเรียนจากประสบการณ์ทำงานของเจ้าหน้าที่ส่วนกลางและที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ และร่วมกันเอาร่างเอกสาร นำเสนอและรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ประสบภัยในพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ สตูล ตรัง ทวีป พังงา ภูเก็ต และระนอง และนำเสนอเผยแพร่สู่สาธารณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัยพิบัติต่อไป

เนื้อหาของสาระของเอกสารฉบับนี้ครอบคลุมสาระในแง่ แนวคิดการทำงานฟื้นฟูภัยพิบัติ ในมิติหญิงชายทั้งก่อนและหลังภัยพิบัติเกิดขึ้น โดยนำเสนอหลักปฏิบัติในการนำ หลักคิดสู่ภาคปฏิบัติ ตั้งแต่สร้างระบบบริหารและเสริมในระดับชุมชนและระดับองค์กร การ จัดเตรียมความพร้อมความพร้อมผู้ปฏิบัติงาน การประเมินสถานการณ์พื้นที่เพื่อเข้าใจ สภาพและชุมชนของพื้นที่เพื่อให้จัดระบบการช่วยเหลือที่สอดคล้องและเหมาะสม การ วางแผน ดำเนินการและประเมินผล ทั้งนี้จุดเน้นของเอกสารชิ้นนี้คือการนำเสนอแนว ปฏิบัติในการให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่มีมิติหญิงชายในแง่ต่างๆ ได้แก่ การแจกจ่ายอาหารและปัจจัย 4 การเยียวยาสุขภาพจิตใจ การบริการด้านสุขภาพ การให้การ ช่วยเหลือเรื่องค่าเช่าที่อยู่ การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน ฯลฯ ตามบริบทของวิถีชีวิต การ จัดการภัยพิบัติ เสนอแนะกิจกรรมทั้งในยามปกติก่อนภัยพิบัติ ระยะเวลาขณะ ภัยพิบัติและการให้ความช่วยเหลือหลังภัยพิบัติซึ่งรวมถึงเสนอแนวทางการเตรียม ความพร้อมของชุมชน โดยเสนอแนวคิด การดำเนินงานสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง เตรียมพร้อมป้องกันภัย ตามหลักการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชน เป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management หรือ CBDRM) ซึ่งการมป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย ได้ดำเนินงานภายใต้โครงการเสริมศักยภาพชุมชนด้านการ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบัน (ณ วันที่ 31 มีนาคม 2553) มี จำนวน 4,731 หมู่บ้านเสี่ยงภัย ที่ได้รับความรู้ มีการเตรียมความพร้อมในการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย โดยสมาชิกในชุมชนรู้จักวางแผน บริหารจัดการภัยพิบัติ อย่างเป็นระบบ เร็ยนำกระบวนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้หลักปฏิบัติต่างๆ ที่นำเสนอในเอกสารฉบับนี้ได้สามารถประยุกต์ใช้ได้ จริง จึงได้มีการนำเสนอเนื้อหาเรื่องการบูรณาการนำสู่ระบบงานที่แต่ละหน่วยงานได้ ดำเนินการไว้แล้วเช่นกัน

เจตนารมณ์ของเอกสารแนวทางฯ ฉบับนี้มีได้มุ่งหวังที่จะแทนที่หลักปฏิบัติหรือ แนวทางการทำงานที่แต่ละองค์กรได้จัดทำไว้แล้ว อย่างเช่น คู่มือปฏิบัติงานต่างๆ แต่ เป็นเอกสารที่สามารถใช้ควบคู่กับเอกสารเดิมโดยมีกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพบุคคลากรอย่างเช่น การเพิ่มมุมมองมิติหญิงชาย สิทธิสตรี เป็นต้น

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าองค์ความรู้และหลักปฏิบัติต่างๆที่รวบรวมในเอกสารฉบับนี้จะเป็น ประโยชน์และเอื้ออำนวยกับผู้ปฏิบัติงานทั้งในส่วนภาครัฐ องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน และอาสาสมัครที่ทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยต่อไป

คณะผู้จัดทำ
พฤษภาคม 2553

รายชื่อคณะจัดทำ

สำนักกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

ที่ปรึกษา

นางศุภรดา หงษ์รัตติ	ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว
นายปรีชา ธรรมบุตร	ผู้ตรวจราชการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อดีต รองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)
นางสาววันเพ็ญ สุวรรณวิสิษฐ์	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย
นางอนุสรณ์ อิงการำแพง	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสมุทรสงคราม (อดีต ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย)

คณะทำงาน

นางดวงสุดา เมืองวงษ์	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
นางสาวศุภรดา ใบบราณินหาร	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
นางสาวสมร ศรีศิริ	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
นางนงาเพ็ญ พุ่มนิคม	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
นางบุศมา พนอนุตมสุข	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
นายอัฐชัย ตูลยพัทธ์	นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ
นายจักรกฤษณ์ บุรณกิตติวิญญู	นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ
นายชยกร วิทยาเวฬ	นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ที่ปรึกษา

นางวรัชพร เพชรสุวรรณ	ผู้ตรวจราชการกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
นายบรรณพร ถึงทวีชัย	ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและความร่วมมือระหว่างประเทศ
นายมนตรี ชนะชัยวิบูลวัฒน์	ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
นายสุรพล เล็กขาว	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการป้องกันสาธารณภัย
นายทรงชัย โรหิตะชาติ	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย
นายพิพัฒน์ เอกภาพันธ์	ผู้อำนวยการสำนักช่วยเหลือผู้ประสบภัย
ว่าที่ ร.ต.อรรถวิษฐ์ คุ้มพันธ์รัตน์	ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่
พ.ต.ท.ม.ล.กิติบดี ประวิตร	ผู้อำนวยการศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต 3 ปราจีนบุรี

คณะทำงาน

นายชัยณรงค์ วาสนะสมมติรักษ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
นางอมรทิพย์ ภาคสุพันธ์	นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักส่งเสริมการป้องกันสาธารณภัย
นางสาวสุณีย์ วัชรศิริกุล	นิติกรชำนาญการพิเศษ สำนักมาตรฐานการป้องกันสาธารณภัย
นายศักดาอุท ศันธงวงษ์	นิติกรชำนาญการพิเศษ กองการเจ้าหน้าที่
นางจิรพร เจริญสุข	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เขต 3 ปราจีนบุรี

องค์กรพัฒนาเอกชน

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มูลนิธิผู้หญิง

มูลนิธิรณรงค์ไทย

เครือข่ายความร่วมมือผู้นำชุมชนชายฝั่งอันดามัน

เครือข่ายประมงพื้นบ้านภาคใต้

สมาคมประมงพื้นบ้านแห่งประเทศไทย

บรรณาธิการ

นางเรวดี

ประเสริฐเจริญสุข

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กองบรรณาธิการ

นางดวงกมล ศิริสุข เวสต์ทัน

นายโจนาธาน ชอทท์

นางรัชวีวรรณ วรรณชาติ ชัยธีระยานนท์

นางสาวอุทกฤษญา ควบสุวรรณ

จัดทำรูปเล่ม

นางสาววราภรณ์ เกตจินดา

คู่มือ

การจัดการ
ภัยพิบัติ:
มุมมองของมิถิห์หญิงชาย

คำแนะนำในการใช้คู่มือเล่มนี้

คู่มือเล่มนี้ ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 6 บท พร้อมภาคผนวกทั้งหมด 3 ส่วน

- **บทที่ 1: มิติหญิงชายในการจัดการวัยชรา** ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหญิงชาย วัยชรา การจัดการวัยชรา และความสำคัญของมิติหญิงชายในการจัดการวัยชรา
- **บทที่ 2 : การจัดการวัยชราโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน** รายละเอียดหลักการ แนวคิด และกระบวนการดำเนินการ “การจัดการความเสี่ยงจากวัยชราโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน” ของ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- **บทที่ 3 : การส่งเสริมมิติหญิงชายในการจัดการวัยชราโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน** วิธีการทำงานเพื่อบูรณาการมิติหญิงชายเข้าไปในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการวัยชรา ทั้งก่อนเกิดวัย เมื่อเกิดวัย และหลังเกิดวัย
- **บทที่ 4 : การทบทวนเสริมมิติหญิงชายในการช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยทางรังวัยชรา** คำแนะนำอย่างละเอียดเกี่ยวกับวิธีการบูรณาการมิติหญิงชายในกระบวนการช่วยเหลือและฟื้นฟูหลังเกิดวัยชราขึ้น โดยมีทั้งหลักปฏิบัติ คำแนะนำ และกรณีศึกษาเกี่ยวกับการช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยในหลากหลายด้าน
- **บทที่ 5 : การจัดการวัยชราโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานเชิงบูรณาการ** หลักการ และแนวคิดใหม่ในการจัดการวัยชรา มีการเน้นการค้นหา วิเคราะห์ และจัดการอย่างยั่งยืนกับปัจจัยต่างๆ ซึ่งเป็นสาเหตุแท้จริงที่อยู่เบื้องหลังการเกิดความเสี่ยงจากวัยชรา

- **บทที่ 6 : การบูรณาการมิติหญิงชายสู่การจัดการวัยชราในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ** ความพยายามขององค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน/องค์กรสาธารณประโยชน์ และสถาบันวิชาการ/สถาบันการศึกษา ที่จะบูรณาการมิติหญิงชายสู่การจัดการวัยชรา นำเสนอในรูปแบบกรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี

ภาคผนวก

- **ภาคผนวก 1 : กรอบข้อมูลแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชน** ภาคผนวกต่างๆ ที่เป็นส่วนประกอบของกระบวนการวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชน
- **ภาคผนวก 2 : หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินพ.ศ. 2551** หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการ จัดทำโดยกระทรวงการคลัง ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ประกอบด้วยระเบียบการให้ความช่วยเหลือหลายด้าน เช่น ด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ด้านพืช ด้านการประมง ด้านปศุสัตว์ ด้านการเกษตรอื่น ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น
- **ภาคผนวก 3 : รายชื่อองค์กร หน่วยงาน องค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ ที่มีบทบาทในเรื่องการจัดการวัยชรา** รายชื่อองค์กร หน่วยงาน องค์กรเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และข้อมูลการติดต่อซึ่งเป็นองค์กรระดับกลาง ไม่รวมหน่วยงานหรือสาธารณะระดับจังหวัดและเป็นองค์กรที่มีบทบาทหลักในเรื่องการจัดการวัยชราธรรมชาติอย่างถาวร

สารบัญ

	หน้า	หน้า
บทนำ	6	
คำแนะนำในการใช้คู่มือเล่มนี้	14	
สารบัญ	16	
บทที่ 1 : มิติหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติ	23	
1.1 ความจำเป็นและความสำคัญ : มิติหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติ	24	
1.2 มิติหญิงชายคืออะไร	25	
1.3 การจัดการภัยพิบัติคืออะไร	28	
1.4 ความสำคัญของมิติหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติ	30	
บทที่ 2 : การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน	33	
2.1 ภาพรวม	34	
2.2 ขั้นตอนการดำเนินงานตามวัฏจักรการจัดการภัยพิบัติ	36	
2.2.1 ระยะก่อนเกิดภัย	36	
2.2.2 ระยะขณะเกิดภัย	26	
2.2.3 ระยะหลังจากภัยยุติแล้ว	37	
2.3 การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน	38	
2.3.1 สร้างความตระหนักว่า “ชุมชนกำลังเผชิญภัยพิบัติอะไรบ้างอยู่”	39	
2.3.2 ให้นำใจว่า “ผลกระทบจากภัยสามารถคาดการณ์ได้”	39	
2.3.3 การควบคุมบริหารจัดการโดย “องค์กรชุมชน”	39	
2.3.4 แผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับชุมชน	40	
2.4 แนวทางการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานในมิติหญิงชาย	41	
2.4.1 การดำเนินการก่อนเกิดภัยโดยชุมชน	41	
2.4.2 การดำเนินการขณะเกิดภัยในชุมชน	42	
2.4.3 การดำเนินการหลังเกิดภัยในชุมชน	43	
2.5 การประเมินความเสี่ยงภัยในชุมชน	44	
2.5.1 การเตรียมการดำเนินงาน (Preparation)	44	
2.5.2 การประเมินภัยและวิเคราะห์ความอ่อนแอ	45	
(Hazard Assessment and Vulnerability Analysis)	45	
2.5.3 การประเมินความเสี่ยง	45	
(Risk Assessment) และการจัดระดับความเสี่ยง (Degree of Risk)	45	
2.5.4 การจัดการความเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้น (Risk Treatment)	45	
2.5.5 การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย (Risk Map) และแผนที่ปลอดภัย (Safety Map)	46	
2.6 การสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในชุมชน	47	
2.7 การจัดทำแผนเตรียมความพร้อมชุมชนรับมือภัยพิบัติ	48	
2.8 แนวทางการดำเนินการเพื่อสร้างความพร้อมและลดความเสี่ยง	50	
2.9 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน	51	
2.9.1 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	52	
ของชุมชนในยามปกติ	52	
2.9.2 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	53	
ของชุมชนขณะเกิดภัย (ในภาวะฉุกเฉิน)	53	
2.9.3 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	56	
ของชุมชนหลังภัยพิบัติ	56	

	หน้า
บทที่ 3 : การส่งเสริมสิทธิหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน	61
3.1 การทบทวนเสริมการมีส่วนร่วมของหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติ	62
3.1.1 การทำข้อมูลพื้นฐานชุมชนด้านการจัดการความเสี่ยงและภัยพิบัติ	64
3.1.2 การจัดการระบวงการส่งเสริมศักยภาพ และการวางแผนด้านการเตรียมความพร้อม และการจัดการความเสี่ยงของชุมชน	65
3.1.3 การดำเนินงานตามแผน	66
3.1.4 การประเมินผลการดำเนินงานตามแผน และปรับปรุงแผนการเตรียมความพร้อมชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	66
3.2 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน	67
3.2.1 การฝึกอบรมเรื่องสิทธิหญิงชาย	67
3.2.2 การประเมินศักยภาพและข้อจำกัดภายในชุมชน	67
3.2.3 การแลกเปลี่ยนภายในองค์กรหรือทีมงาน	68
3.2.4 การพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประสบภัย ที่มีสิทธิหญิงชาย	68
3.3 การทบทวนเสริมการฟื้นฟูชีวิต ฟื้นฟูชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิง	69
3.4 การทบทวนเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงผู้ประสบภัยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน	70
3.4.1 หลักปฏิบัติเพื่อสร้างหลักประกันด้านโอกาสทางเศรษฐกิจชุมชนและความมั่นคงทางอาหารในชุมชนด้วยสิทธิชายหญิง	70
3.4.2 การทำข้อมูลผู้ประสบภัยในช่วงการให้ความช่วยเหลือเร่งด่วนภายหลังภัยพิบัติ	72
3.4.3 การประเมินความเสี่ยงทางเศรษฐกิจภายหลังภัยพิบัติ	72
3.4.4 การออกแบบโครงการเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในสิทธิหญิงชาย	73
3.4.5 การดำเนินกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในสิทธิหญิงชาย	73

	หน้า
บทที่ 4 : การทบทวนเสริมสิทธิหญิงชายในการช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้ประสบภัยภายหลังภัยพิบัติ	77
4.1 การสร้างหลักประกันการทำงานที่มีส่วนร่วมและสิทธิหญิงชายในกระบวนการจัดการภัยพิบัติ	78
4.1.1 การประเมินสถานการณ์พื้นที่ประสบภัยและหรือพื้นที่เสี่ยงภัย : แนวทางการดำเนินงาน	80
4.1.2 การระบวงการและวิธีการประเมินสถานการณ์พื้นที่ประสบภัยและหรือพื้นที่เสี่ยงภัย	81
4.1.3 การกำหนดโครงการและแผนปฏิบัติงานการจัดการภัยพิบัติ	82
4.1.4 แนวทางการปฏิบัติงานตามแผน	83
4.1.5 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน	83
4.2 การทำงานให้ความช่วยเหลือชุมชนที่ประสบภัยพิบัติที่มีสิทธิหญิงชาย	84
4.2.1 หลักปฏิบัติในการแจกจ่ายอาหาร น้ำ ยา และ ของใช้จำเป็น	84
4.2.2 หลักปฏิบัติในการแจกจ่ายสิ่งของใช้อื่นๆ	88
4.2.3 หลักปฏิบัติในการจัดหา ข้อมแซมและหรือสร้างสาธารณูปโภคในชุมชนที่ประสบภัย	89
4.2.4 หลักปฏิบัติในการให้การช่วยเหลือเรื่องที่พักชั่วคราวและบ้านถาวร	91
4.2.5 หลักปฏิบัติในการให้การช่วยเหลือด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์เจริญพันธุ์	94
4.2.6 หลักปฏิบัติเพื่อการป้องกันการคุกคามทางเพศ	98
4.2.7 หลักปฏิบัติเรื่องการชดเชยความเสียหายด้านทรัพย์สินและการเสียชีวิตช่วงเกิดภัยพิบัติ	105
4.2.8 หลักปฏิบัติในการให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาของเด็กและการดูแลเด็ก	109

	หน้า
บทที่ 5 : การจัดการรื้อฟื้นชีวิตโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานเชิงบูรณาการ	113
5.1 ความเข้าใจต่อรื้อฟื้นชีวิตธรรมชาติ	114
5.2 แนวทางการดำเนินงานการจัดการรื้อฟื้นชีวิต: ประเด็นปัญหา และข้อจำกัดในการจัดการรื้อฟื้นชีวิต	114
5.3 แนวคิดหลักทางการ	115
5.4 แนวทางการบูรณาการการทำงานด้านการจัดการรื้อฟื้นชีวิต	117
5.4.1 กรอบการบูรณาการการทำงานด้านการจัดการรื้อฟื้นชีวิตแบบองค์รวมที่ผ่านมา	117
5.4.2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ครอบคลุม ความหลากหลายและมีความหมาย	117
5.4.3 ข้อมูลและองค์ความรู้สำคัญในการกำหนดทิศทางและแนวทางการทำงาน	119
5.4.4 การยกระดับการทำงานจากขอบเขตหมู่บ้านสู่การสร้างการจัดการ งานรื้อฟื้นชีวิตบนฐานระบบนิเวศ	119
5.4.5 การประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานต่างๆ มีความสำคัญยิ่ง	120
5.4.6 การรับมือจัดการกับข้อจำกัดและปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้	121
5.4.7 การยกระดับการทำงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งรอบด้าน	121
5.5 ประเด็นร่วมที่ต่อจให้มีความสำคัญ	122
บทที่ 6 : การบูรณาการมิติหญิงชายสู่การจัดการรื้อฟื้นชีวิตในหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ	125
6.1 กรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในการบูรณาการมิติหญิงชาย สู่การจัดการรื้อฟื้นชีวิตในหน่วยงานภาครัฐ	77
6.1.1 สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์	128
6.1.2 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย	131

	หน้า
6.1.3 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย	135
6.1.4 กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข	138
6.2 กรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในการบูรณาการมิติหญิงชายสู่ การจัดการรื้อฟื้นชีวิตในหน่วยงานเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์	140
6.2.1 แนวทางการบูรณาการมิติหญิงชายในการทำงาน	141
6.2.2 กำหนดมาตรการและการปฏิบัติพิเศษ เพื่อขจัดความไม่เสมอภาค	142
6.3 กรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีในการบูรณาการมิติหญิงชายสู่การจัดการ รื้อฟื้นชีวิตในสถาบันวิชาการ/สถาบันการศึกษา	143
6.3.1 การนำแนวคิดมิติความสัมพันธ์หญิงชายไปบูรณาการ ในการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ	144
6.3.2 แนวทางการบูรณาการบทบาทความสัมพันธ์หญิงชาย ในการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ	146
ภาคผนวก 1 : ภาคผนวกกรอบข้อมูลเพื่อจัดทำแผนเตรียมความพร้อม รับมือรื้อฟื้นชีวิตของชุมชน	156
ภาคผนวก 2 : หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ผู้ประสบรื้อฟื้นชีวิตกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2551	168
ภาคผนวก 3 : รายชื่อองค์กร หน่วยงาน องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในเรือของการจัดการรื้อฟื้นชีวิต	184

บทที่ 1

มิติหญิงชาย ในการจัดการภัยพิบัติ

1.1 ความจำเป็นและความสำคัญ : มิติหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติ

ภัยธรรมชาติต่างๆ ที่เป็นต้นเหตุแห่งโศกนาฏกรรมของมนุษย์ไม่ได้เลือกที่จะ “คร่าชีวิต” หรือ “ไว้ชีวิต” กลุ่มคนเพศหนึ่งเพศใด และไม่เลือกชนชั้น ทุกคนมีโอกาสที่จะตกเป็นเหยื่อของภัยพิบัติทางธรรมชาติเท่าเทียมกัน ความเข้าใจดังกล่าวทำให้เกิดรูปแบบวิธีการและแนวทางให้ความช่วยเหลือที่มีเหมือนกันระหว่างผู้ประสบภัยหญิงและชาย กลายเป็นการเลือกปฏิบัติและก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมและความไม่เป็นธรรมในกระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยรวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มีความเปราะบางสามารถลุกขึ้นมาฟื้นฟูตัวเองและมีบทบาทในการฟื้นฟูชุมชนร่วมกับสมาชิกชุมชน การฟื้นฟูผู้ประสบภัยที่มองหญิงชายว่ามีสภาพที่เหมือนกัน จะก่อให้เกิดปัญหา เนื่องจากสังคมที่ผู้ชายอยู่ในสถานะและมีอำนาจตัดสินใจมากกว่าทำให้ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ทำให้การตัดสินใจและการจัดการตามความช่วยเหลือไม่ตั้งอยู่ในฐานะความเข้าใจที่แตกต่างกันเพศ ได้ตั้งบนฐานปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือที่แตกต่างกัน เช่น ผู้หญิงต้องการสถานที่ปลอดภัยในการคลอดลูก ต้องการอาหารให้ลูกก่อนที่ตนเองจะกิน ผู้หญิงที่ต้องการให้นมลูกก่อนต้องการอาหารที่มีให้เพียงพอ สุขภาพดีเพียงพอ มาตรการการป้องกันความปลอดภัยของผู้หญิงในช่วงที่อยู่นอกบ้านและที่พักอาศัยชั่วคราว หรือ การฉีดยาป้องกันโรคติดต่อที่ไม่สามารถทำงานมีรายได้เพราะผู้จ้างงานจ้างเฉพาะผู้ชาย เป็นต้น จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดและความต้องการที่แตกต่างกันของหญิง รวมทั้งกลุ่มผู้เปราะบาง และคนชายขอบด้วย กลุ่มต่างๆ ดังกล่าวมีความต้องการความช่วยเหลือที่เป็นเฉพาะ ด้วยเหตุผลด้านสิทธิที่แตกต่าง จารีตประเพณี สถานะการอบทางความคิดของสังคมที่มีต่อผู้หญิง ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อการเสียชีวิต การเข้าถึงความช่วยเหลือ การเยียวยา และการสร้างชีวิตใหม่หลังประสบภัยพิบัติ

การนำมิติหญิงชายมาประกอบในการวางแผนทางการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ทำให้มีการเตรียมความพร้อมและสร้างหลักประกันว่าสามารถให้การช่วยเหลือฟื้นฟูที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน รวมทั้งป้องกันการละเมิดสิทธิผู้หญิงและกลุ่มผู้เปราะบางในกระบวนการให้การช่วยเหลือ ฟื้นฟูด้วย

1.2 มิติหญิงชายคืออะไร

ความเข้าใจในความหมายของมิติสำคัญเป็นเรื่องจำเป็นเบื้องต้น ได้ศึกษาและให้ความหมายของศัพท์มีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับมิติหญิงชายหรือความเสมอภาคระหว่างหญิงชายดังนี้

เพศ (Sex) หมายถึง ความแตกต่างทางชีวภาพระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นมาตั้งแต่เกิด เป็นความแตกต่างทางด้านชีววิทยา

เพศ จึงเป็นการจำแนกมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดตามสรีระ ฮอร์โมนร่างกาย และระบบของฮอร์โมนว่าเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เช่น ผู้หญิงมีมดลูก ผู้ชายไม่มีมดลูก ผู้ชายมีลูกกระเดือกที่เห็นได้ชัดและเสียงห้าว ผู้หญิงมีเสียงแหลมเล็กกว่า ผู้หญิงมีเต้านมทรวงนมเพราะมีไขมันและต่อมในการผลิตน้ำนม ขณะที่ผู้ชายไม่มีเต้านม รวมถึงหญิงชายมีอวัยวะเพศที่แตกต่างกันเป็นต้น

บทบาทหญิงชาย (Gender) หมายถึงความแตกต่างของผู้หญิงและผู้ชายที่เกิดจากความคาดหวังของสังคมเป็นสิ่งที่เรียนถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม โดยบทบาทความสัมพันธ์หญิงชายนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในแต่ละสังคม เช่น ความเชื่อประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา ชนชั้น วรรณะ ตลอดจนการตั้งปัจจัยด้าน การเมือง การเข้าถึง และจัดความสัมพันธ์การใช้อำนาจ ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สภาพการณ์ และเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ความแตกต่างระหว่างเพศและบทบาทหญิงชาย (Sex and Gender) จำแนกได้ตามคุณลักษณะดังนี้

เพศ (Sex)	บทบาทหญิงชาย (Gender)
1. เป็นลักษณะทางชีวภาพ	1. เป็นลักษณะทางสังคม ความเชื่อ วัฒนธรรม และบทบาททางสังคม
2. มีความเป็นสากลเหมือนกันทั่วโลก	2. มีความหลากหลายตามความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา ชนชั้นวรรณะ ฯลฯ
3. เป็นมาตั้งแต่กำเนิด	3. เกิดจากการเรียนรู้บทบาททางสังคม
4. ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้	4. เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สภาพการณ์ และเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย (Gender Equality) หมายถึง ความเท่าเทียมกันในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ และโอกาสของผู้หญิงและผู้ชาย เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย ความเสมอภาคไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงและผู้ชายจะต้องเหมือนกัน แต่หมายถึงว่า สิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ และโอกาสจะต้องไม่ถูกกำหนดหรือขึ้นอยู่กับว่าบุคคลผู้นั้นเกิดมาเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ความเสมอภาคแสดงถึงการที่สังคมให้คุณค่าแก่ลักษณะต่างๆ ของผู้หญิงและผู้ชาย และการที่ผู้หญิงและผู้ชายมีสถานภาพที่เท่าเทียมกันในการใช้สิทธิของความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนการได้ประโยชน์จากผลการพัฒนานั้นด้วยเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย

บทบาทที่แตกต่างกัน รวมทั้งความสนใจและความต้องการของทั้งผู้หญิงและผู้ชายที่ ได้ถูกนำมาพิจารณาโดยคำนึงถึงความแตกต่างอย่างหลากหลายของคนทั้งสองกลุ่ม

บทบาทความเป็นหญิงชาย (Gender Roles) หมายถึง พฤติกรรมและการกระทำที่สังคม กำหนดคาดหวังให้ผู้หญิงหรือผู้ชายเท่านั้นเป็นผู้ปฏิบัติ ทั้งนี้ บทบาทที่สังคม กำหนดอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตามกาลเวลา ตามสภาพของสังคม หรือวัฒนธรรม แม้ว่าเพศทำให้ผู้หญิงและผู้ชายมีบทบาททางเพศแตกต่างกัน เป็นบทบาทที่เกิดจากสรีระของร่างกายและเหมือนกันในทุกสังคม เช่น ผู้ชายทำให้ผู้หญิงตั้งครรภ์ เพราะมีเชื้ออสุจิ ผู้หญิงมีบทบาทในการตั้งครรภ์ คลอดลูก มีตำแหน่งสำหรับเลี้ยงลูก หากแต่บทบาทที่สังคมกำหนดให้ผู้หญิงต้องเลี้ยงลูก เพราะผู้หญิงเป็นคนคลอดลูกนั้น สามารถเปลี่ยนบทบาทให้ผู้ชายเป็นคนเลี้ยงลูกได้

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทหญิงชาย (Gender Relations) เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ทำให้เกิดความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงและผู้ชาย นอกจากนี้ ยังเป็นตัวกำหนดและให้คุณค่าของงาน ความรับผิดชอบ และการเรียกรังสีทิวของทั้งสองฝ่ายด้วย

1.3 การจัดการภัยพิบัติคืออะไร

ภัย (Hazard) หมายถึง เหตุการณ์ที่อาจสร้างความเสียหายทางกายภาพ ซึ่งอาจเป็นประสพการณ์ทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์เป็นผู้กระทำ อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดการสูญเสียชีวิต ได้รับบาดเจ็บ ทรมานเสียหาย ส่งผลกระทบต่อทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งความเสียหายการเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ภัยจากแผ่นดินไหว น้ำท่วม ดินถล่ม หรือความแห้งแล้ง

ภัยพิบัติ (Disaster) หมายถึง ภาวะการกระทบกระทั่งกันที่ผู้คนและชุมชนได้รับอย่างรุนแรงเป็นสาเหตุให้เกิดการสูญเสียชีวิต ทรมานเสียหาย เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เกินกำลังความสามารถของชุมชนและสังคมที่ได้รับผลกระทบจะจัดการได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเอง

- ภัยพิบัติ คือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศเสื่อมโทรมลงอย่างรุนแรงและกะทันหัน โดยชุมชนต้องใช้ความพยายามอย่างมากเป็นพิเศษในการรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งหลาย ๆ กรณี ชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกท้องถิ่นหรือจากต่างประเทศ (Noji)
- ภัยพิบัติ คือการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่เกิดขึ้น จนขนาดชุมชนไม่สามารถรับมือได้ และต้องขอความช่วยเหลือจากภายนอกท้องถิ่น (Pan America Health Organization)
- ภัยพิบัติ คือเหตุการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการบาดเจ็บ ล้มตายของผู้คนจำนวนมากโดยทันทีทันใด (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies)

การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Management) หมายถึง การกำหนดนโยบาย มาตรการ การพัฒนาระบบต่างๆ ในการปฏิบัติการ รวม

ทั้งการยกระดับความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากรเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานเพื่อลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติและภัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ การจัดการความเสี่ยง ครอบคลุมถึงมาตรการการก่อสร้าง และไม่นับสิ่งก่อสร้างเพื่อหลีกเลี่ยง (ป้องกัน) หรือจำกัด (บรรเทาและเตรียมความพร้อม) ผลกระทบที่ร้ายแรงของภัย

การจัดการภัยพิบัติ (Disaster Management) หมายถึง การบริหารจัดการ การกำหนดมาตรการ การดำเนินการ และการปฏิบัติการในหลายด้านหลายเรื่อง ด้วยวัตถุประสงค์หลักสองประการ กล่าวคือ

1. เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ ให้อยู่ในระดับน้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้
2. เพื่อให้ผู้คน ทรมานเสียหาย อาคารสิ่งก่อสร้าง โครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ สามารถฟื้นฟูจนคืนสภาพเดิมได้โดยเร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้

การจัดการภัยพิบัติ สามารถแบ่งออกมาเป็นสามระยะเวลาสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. **ก่อนเกิดภัย** - กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ และป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยพิบัติซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการรับมือจัดการเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น
2. **ระหว่างเกิดภัย** - แจ้งเตือนภัย อพยพ และหลบภัย อย่างมีประสิทธิภาพและทันเหตุการณ์ อำนาจการและประสานงานเพื่อรับมือจัดการกับสถานการณ์ฉุกเฉิน ช่วยชีวิตผู้ประสบภัย ดูแลผู้บาดเจ็บ และค้นหาผู้คนที่สูญหาย
3. **หลังเกิดภัย** - ในระยะสั้น ช่วยเหลือเบื้องต้น เช่น จัดหาปัจจัยสี่และที่พักชั่วคราว ซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคที่สำคัญ ฯลฯ ในระยะยาว ฟื้นฟูผู้เสียหาย และพัฒนาอย่างยั่งยืนในหลายด้านหลายเรื่อง เช่น ที่อยู่อาศัยและบ้านเรือน งานอาชีพ กายภาพของพื้นที่ โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

1.4 ความสำคัญของมิติหญิงชาย ในการจัดการภัยพิบัติ

การจัดการภัยพิบัติที่ดี จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างหญิงชาย เพื่อสร้างหลักประกันให้ทั้งหญิงและชายจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในฐานะผู้ให้และผู้รับ อย่างเท่าเทียมกันในทุกระดับ ตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัย เพื่อจะได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม เท่าเทียม และทันเหตุการณ์

นอกจากนี้ ความแตกต่างระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ทั้งในแง่ของเพศ (Sex) บทบาทหญิงชาย (Gender) และบทบาทความเป็นหญิงชาย (Gender Roles) ทำให้ผู้หญิงและผู้ชายมีความต้องการด้านการช่วยเหลือและการฟื้นฟูที่ไม่เหมือนกัน รวมทั้งทำให้ผู้หญิงและผู้ชายมีศักยภาพและทักษะที่แตกต่างกัน ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดภัย การรับมือจัดการเมื่อเกิดภัย และการช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยหลังเกิดภัย

สุดท้าย การจัดการภัยพิบัติที่ดี ควรคำนึงถึงสิทธิและความปลอดภัยของผู้หญิงผู้ประสบภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาหลังเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติขึ้น ซึ่งผู้ประสบภัยทั้งหญิงและชายเป็นจำนวนมาก อาจจำเป็นต้องอาศัยอยู่ในที่พักชั่วคราวร่วมกัน จึงจำเป็นต้องดูแลรักษาสิทธิและความปลอดภัยของผู้หญิงผู้ประสบภัย เพื่อให้ไม่ถูกละเมิดสิทธิหรือต้องเผชิญกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์อันตราย

บทที่ 2

การจัดทำแผนที่เขต
โดยอาศัย
ชุมชนเป็นฐาน

2.1 ภาพรวม

สาธารณภัย (Disaster) หมายถึง ภัยอันตรายหรือเหตุการณ์ร้ายแรงในชุมชนหรือในสังคม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดความสูญเสียอย่างรุนแรงแก่ร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ

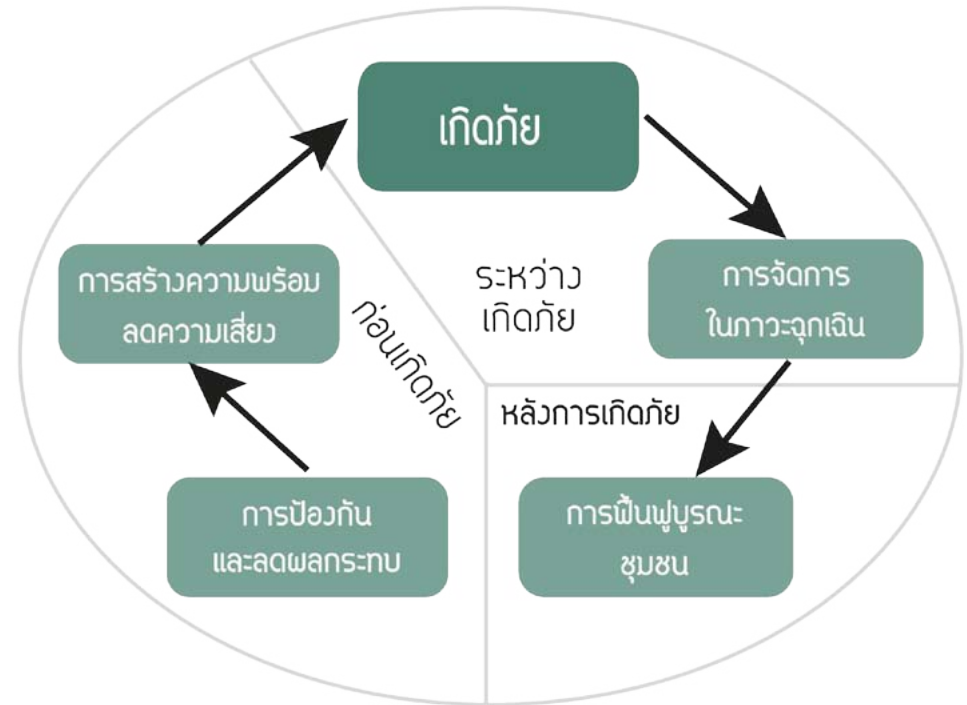
พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของสาธารณภัยว่า อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชน ไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุหรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน หรือของรัฐ และให้หมายความรวมถึง ภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรมด้วย

แนวคิดการจัดการสาธารณภัย ถือว่าสาธารณภัยเป็นเรื่องที่ป้องกันล่วงหน้าได้ หรือเสริมความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้นได้ หากเมื่อเป็นเหตุสุดวิสัยก็ควรมีการบริหารจัดการ เปรียบความพร้อม มีการป้องกันและลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนให้น้อยที่สุด และควรมีการบริหารจัดการที่จะสามารถลดความรุนแรงลงได้

สำหรับแนวคิดการจัดการภัยในปัจจุบันเป็นระบบการบริหารจัดการสาธารณภัยซึ่งต้องดำเนินการทั้งก่อน ระหว่าง และภายหลังการเกิดภัยพิบัติ ถือเป็นระบบงานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ ที่หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระจะต้องมาร่วมดำเนินการแบบบูรณาการ โดยอาศัยหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในประเทศที่พัฒนาแล้วได้ใช้หลักการบริหารจัดการภัยพิบัติเชิงรุก โดยเน้นการป้องกันและลดผลกระทบ แทนหลักการบริหารจัดการภัยพิบัติเชิงรับมือต่อภัยที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง ซึ่งควรพิจารณาตามวัฏจักรการบริหารจัดการภัยพิบัติ ดังนี้คือ

วัฏจักรการบริหารจัดการภัยพิบัติ

2.2 ขั้นตอนการดำเนินงานตามวัฏจักรการจัดการภัยพิบัติ

2.2.1 ระยะก่อนเกิดภัย

เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เกิดการป้องกันและลดผลกระทบของภัย และการเตรียมความพร้อม เพื่อให้การปฏิบัติเมื่อมีเหตุสาธารณภัยเกิดขึ้น ลดอันตรายและความสูญเสียชีวิตให้มากที่สุด โดยใช้หลักการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management) ซึ่งเป็นหลักการสากลที่ประเทศต่างๆ ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ เรียกว่า CBRM ซึ่งมีกิจกรรมแต่ละด้าน คือ

- การสร้างความตระหนักรู้แก่ชุมชน ให้ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัย
- การจัดให้มีการประเมินความอ่อนแอหรือความเสี่ยงภัย สำรวจพื้นที่เสี่ยงภัย
- การจัดให้มีแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับชุมชน
- การจัดให้มีการฝึกซ้อมแผน
- การจัดเตรียมทรัพยากรกู้ภัยและช่วยชีวิต
- การจัดเตรียมระบบสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน
- การจัดเตรียมสถานที่หลบภัย เส้นทางอพยพ และสำรองอาหาร น้ำดื่ม
- การจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกเฉพาะกิจ เมื่อคาดว่าจะเกิดสาธารณภัย

2.2.2 ระยะขณะเกิดภัย

เป็นการดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยการระดมทรัพยากรต่างๆ เพื่อการระงับภัยหรือลดความรุนแรงของภัยที่เกิดขึ้น กิจกรรมที่สำคัญประกอบไปด้วย

- การจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกเฉพาะกิจ เพื่อให้หน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือ ได้ประสานการดำเนินการกับผู้อำนวยการเหตุการณ์ มีการส่งการแจ้งเตือนภัยอย่างมีเอกภาพ

- การแจ้งเตือนภัย ซึ่งแบ่งเป็นการแจ้งเตือนล่วงหน้าและการเตือนฉุกเฉิน
- การเข้าระงับเหตุบรรเทาภัยให้ยุติโดยเร็ว
- การค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย นำส่งสถานพยาบาล
- การจัดให้มีอาหาร น้ำดื่ม เสื้อผ้า ที่พักฉุกเฉิน เวชภัณฑ์
- การติดต่อสื่อสาร
- การอพยพประชาชน
- การปฐมพยาบาล
- การดูแลความปลอดภัยบริเวณสถานที่เกิดภัยพิบัติ และสถานที่รองรับการอพยพ
- สถานที่ การจัดทำข้อมูล การรายงานสถานการณ์ความเสียหาย ผู้ที่ได้รับผลกระทบที่มีการแบ่งแยกเพศ - หญิงชาย อายุ และรายละเอียดส่งข้อมูลให้ปรากฏในพื้นที่สาธารณะ

2.2.3 ระยะหลังจากภัยยุติแล้ว

ภัยพิบัติ เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมสร้างความเสียหายและส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ รวมถึงคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งจำเป็นต้องจัดให้มีการฟื้นฟูและการบูรณะ ประกอบด้วยกิจกรรม กล่าวคือ

- การตั้งหน่วยบรรเทาทุกข์ เช่น ปฐมพยาบาลผู้ป่วยเจ็บ การขนย้ายผู้ประสบภัย และทรัพย์สินไปยังที่ปลอดภัย การเลี้ยงดูผู้ประสบภัยที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระยะแรก เป็นต้น
- การประเมินความเสียหาย และความช่วยเหลือให้ตรงตามความต้องการของผู้ประสบภัย
- การสำรวจสิ่งก่อสร้าง สาธารณูปโภคที่ชำรุดเสียหาย
- การกำจัดสิ่งขี้เถ้า การรื้อถอนทำลายซากปรักหักพัง
- การซ่อมแซมบ้านเรือนผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งอาคาร พื้นที่สาธารณะประโยชน์ และสาธารณูปโภค ให้สามารถใช้งานได้ตามปกติโดยเร็ว

- สื่อสารประชาสัมพันธ์ให้บริกาการกิจกรรม ฟื้นฟูสภาพจิตใจ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ และความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้ได้รับความเสียหายและผู้ได้รับผลกระทบ
- ฟื้นฟูสภาพชีวิตความเป็นอยู่ การให้บริการภาครัฐ การจ้างงานและการประกอบอาชีพ

2.3 การจัดการภัยพิบัติ โดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

บทเรียนจากภัยพิบัติมีแนวโน้มมาด้วยความรุนแรง ซึ่งได้สร้างความเสียหายขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจำนวน 168 ประเทศได้ประสบที่เมืองโกเบ (Kobe) จังหวัดเฮียวโงะ (Hyogo) ประเทศญี่ปุ่น ในเดือนมกราคม ปี พ.ศ.2548 ได้มีข้อสรุปหลักการจัดการภัยพิบัติสำคัญ ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ที่แต่ละประเทศควรดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น
2. ต้องให้คนในชุมชนรู้ถึงความเสี่ยงภัยและวิธีการจัดการกับความเสี่ยงนั้นๆ
3. สร้างความเข้าใจและการตระหนักรู้ถึงภัย มีมาตรการมาตรฐาน
4. มีการดำเนินการสร้างความพร้อมเพื่อลดความเสี่ยงภัย
5. เตรียมความพร้อมซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที

สาระของการประชุมในครั้งนั้น ส่งผลให้ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย เริ่มหันมาปรับแนวความคิดในการจัดการภัยพิบัติจากแนวคิดเดิม ที่เน้นการจัดการในภาวะฉุกเฉิน (Emergency Management) มาเป็นการจัดการภัยพิบัติโดยเน้นการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Management) เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม ซึ่งแนวคิดนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า

การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management หรือ CBDRM) ทั้งนี้โดยมีขั้นตอน กล่าวคือ

2.3.1 สร้างความตระหนักว่า “ชุมชนกำลังเผชิญกับภัยอะไรอยู่”

การทำให้คนในชุมชนเข้าใจภัยพิบัติอย่างถ่องแท้ โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ว่า ตนกำลังเผชิญภัยกับอะไร ให้เข้าใจถึงสาเหตุและสามารถคาดคะเนถึงผลที่อาจเกิดขึ้น แล้วนำไปเตรียมหาแนวทางในการป้องกันและลดความเสี่ยงจากผลกระทบ ทั้งนี้ผู้ที่รู้ เข้าใจ และสามารถประเมินสถานการณ์ได้ดีที่สุด คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ เพราะคนที่อยู่ในชุมชนเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์พื้นที่ของตน และอาจมีประสบการณ์จากอันตรายที่เกิดขึ้นแล้ว อีกทั้งยังจะเป็นบุคคลกลุ่มแรกที่อาจจะต้องเผชิญภัยกับภัยพิบัติในชุมชนครั้งต่อไป

2.3.2 ใ้คนเข้าใจว่า “ผลกระทบจากภัยสามารถคาดการณ์ได้”

เมื่อคนในชุมชนตระหนักว่า ชุมชนกำลังเผชิญภัยกับอะไรอยู่ โดยการสำรวจข้อมูลพื้นที่ในฤดูทาด และประวัติการเกิดภัยในพื้นที่หมู่บ้านชุมชนของตน แนวคิดการป้องกันภัยเชิงรุกที่สำคัญ คือ การจัดทำมีการประเมิน วิเคราะห์ความเสี่ยงภัย และการกำหนดมาตรการและวิธีการควบคุม หรือหลีกเลี่ยงความเสี่ยงและการลดผลกระทบของความเสียหาย

2.3.3 การควบคุมบริหารจัดการโดย “องค์กรชุมชน”

หลังจากที่ได้มาตรการ วิธีการควบคุมหรือการลดความเสี่ยงภัยแล้ว ชุมชนจะต้องจัดให้มีการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ

เช่น ฝ่ายเฝ้าระวังภัย ฝ่ายแจ้งเหตุอันตราย ฝ่ายอพยพ ฝ่ายค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฝ่ายปฐมพยาบาล และฝ่ายประสานงานกับองค์การภายนอก เป็นต้น

2.3.4 แผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับชุมชน

เมื่อชุมชนมีการประเมินความเสี่ยง กำหนดมาตรการ วิธีการควบคุมได้แล้ว ต้องยกระดับความสามารถให้ชุมชนสามารถดำเนินการ การบริหาร จัดการโดยชุมชน เป็นหลัก ในการจัดระบบสร้างกลไกให้มีการจัดทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ สำหรับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย แผนการแจ้งเหตุอันตราย แผนการอพยพประชาชน แผนการเผชิญเหตุต่าง ๆ ไว้ และจัดให้มีการฝึกซ้อมแผนต่าง ๆ ในยามปกติเป็นประจำ มีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการเผชิญเหตุที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

2.4 แนวทางการจัดการภัยพิบัติ โดยชุมชนเป็นฐานในมิติหญิงชาย

การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานในมิติหญิงชาย เป็นการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน เป็นการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและลดผลกระทบต่อชุมชน ให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพให้สมาชิกทั้งหญิง ชาย รวมทั้งกลุ่มเปราะบางให้เข้าถึงความรู้ และได้ถูกยกย่องระดับชุมชนตามความสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพในการสร้างความพร้อม เตรียมรับมือจัดการเมื่อเกิดภัย รวมทั้งการฟื้นฟูชุมชนผู้เสียหายปกติหลังเกิดภัยพิบัติขึ้น และยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยลดความเสี่ยงและความอ่อนแอและเพิ่มความเข้มแข็งในการจัดการภัยพิบัติ โดยแบ่งระยะเวลาดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ ก่อนเกิดภัย เมื่อเกิดภัย และหลังเกิดภัย ตามวัฏจักรการจัดการภัยพิบัติ ประกอบด้วย

1. การดำเนินการก่อนเกิดภัย (การเตรียมพร้อมลดความเสี่ยงจากภัยที่อาจเกิดขึ้น)
2. การดำเนินการขณะเกิดภัย (การเผชิญเหตุ การจัดการในภาวะฉุกเฉิน)
3. การดำเนินการภายหลังภัยพิบัติ (การฟื้นฟูบูรณะ การฟื้นฟูคืนสู่สภาพเดิม การพัฒนาอย่างยั่งยืน)

2.4.1 การดำเนินการก่อนเกิดภัยโดยชุมชน

เป็นการเตรียมความพร้อมสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจให้ทั้งสมาชิกชุมชนเกิดความรู้ ความตระหนัก และให้ความสำคัญในการเรียนรู้เรื่องภัยพิบัติ ทั้งการที่แต่ละคนต้องมาทำงานเพื่อเตรียมความพร้อม ป้องกันความเสี่ยงและจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐานรากในการขับเคลื่อนและดำเนินการ ทั้งความรู้อย่างต่อเนื่องและที่เคยมีเสริมหนุนมีปัญญาพื้นฐานและรับความรู้ใหม่ในเรื่องภัย สนับสนุนให้ชุมชนได้เตรียมความพร้อมเผชิญภัยธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัย ทั้งนี้โดยให้ชุมชน

ได้กำหนดรูปแบบและวิธีการเตือนภัยที่เหมาะสม ถูกต้อง แม่นยำทั่วถึง อีกทั้งมีการพัฒนาความรู้ทักษะเพื่อร่วมรับมือภัยธรรมชาติโดยไม่เกลาหล และปลอดภัย

การเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถของชุมชนในการลดระดับความรุนแรงและการสูญเสียที่จะเกิดขึ้นหากภัยพิบัติเกิดขึ้น อย่างเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

- จัดทำแผนป้องกัน ลดความเสี่ยงและความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น
- การจัดทำระบบสัญญาณเตือนภัย
- การสร้างกาลโป และพัฒนาระบบอาสาสมัครโดยชุมชนมีความพร้อมในการจัดการปัญหา
- พัฒนาระบบสัญญาณแจ้งภัย ระบบการสื่อสารและการให้การช่วยเหลือ กำหนดกิจกรรมสร้างและพัฒนามาจากชุมชนในการดำเนินกิจกรรม หากเมื่อภัยพิบัติธรรมชาติเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภัยประเภทใด เช่น พายุฝน ภูเขาหรือดินโคลนถล่ม น้ำท่วม คลื่นซัดตลิ่ง ความแห้งแล้ง ภูเขาไฟระเบิด ไฟไหม้ คลื่นยักษ์ ต่างๆ เหล่านี้

2.4.2 การดำเนินการขณะเกิดภัยในชุมชน

- การพัฒนาและส่งเสริม ความรู้ ความสามารถ ระบบและกลไกของชุมชนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญอย่างเพียงพอของอาสาสมัคร สมาชิกทั้งหมด ช่าง ชุมชน และท้องถิ่น ที่จะทำให้ชุมชนสามารถปฏิบัติการให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างทันท่วงที มีการสูญเสียน้อยที่สุด
- การพัฒนาระบบการจัดการพื้นที่เชิงกายภาพ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการอพยพ ตลอดจนมีสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งสาธารณูปโภค ตลอดจนการตั้งการดูแลสภาวะทางจิตใจ
- พัฒนาระบบขนส่งและประสานต่อที่มีประสิทธิภาพ ในการรักษาพยาบาลการดูแลผู้เจ็บป่วย

2.4.3 การดำเนินการหลังเกิดภัยในชุมชน

- การดำเนินงานทั้งในช่วงเตรียมความพร้อมชุมชน ก่อนเกิดภัย การจัดการเมื่อภัยเกิดขึ้นและหลังการเกิดภัยธรรมชาติ ที่จะดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายตามโครงการ จะให้ความสำคัญในการจัดทำระบบข้อมูล เพื่อใช้ในการติดตาม ประเมินผล รวมทั้งพัฒนาองค์ความรู้ ซึ่งจะมีกลไกการติดตามการให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- พัฒนาศักยภาพของชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมบรรเทาทุกข์ และช่วยเหลือหลังภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร น้ำ ยาเวชภัณฑ์ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์
- จัดทำแผนการฟื้นฟูชุมชน และสนับสนุนการแปลแผนสู่ปฏิบัติการในการฟื้นฟูอาชีพ การป้องกันภัยโดยระบบธรรมชาติ เป็นต้น
- การดำเนินกิจกรรมหรือวิธีการต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดสาธารณภัย โดยการลดความเสี่ยงและลดความเสียหายที่อาจก่อให้เกิดภัย ซึ่งจะดำเนินการควบคู่ไปกับการลดผลกระทบ โดยใช้มาตรการลดผลกระทบทั้งด้านสิ่งก่อสร้าง เช่น การสร้างความตระหนักรู้และจิตสำนึกในด้านวัฒนธรรมความปลอดภัย ซึ่งกิจกรรมที่สำคัญที่ควรจัดให้มีขึ้นเพื่อการป้องกันภัยในชุมชน คือการประเมินความเสี่ยงจากภัยพิบัติธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.5 การประเมินความเสี่ยงภัยโอบุชมชน

- การประเมินความเสี่ยงจากภัยพิบัติธรรมชาติโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นขั้นตอนในการสร้างให้ชุมชนตระหนักถึงภัยและความอ่อนแอที่จะนำไปสู่ความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ โดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ชุมชนรับรู้สภาพปัญหาภัยและความอ่อนแอด้วยตัวเอง โดยทำการประเมินความเสี่ยงด้วยการวิเคราะห์โอกาสและความเป็นไปได้ที่จะเกิดภัยธรรมชาติที่อาจนำมาซึ่งผลกระทบในทางลบต่อชุมชน เพื่อเตรียมแผนและวิธีการที่เหมาะสมในการลดความเสี่ยง ลดผลกระทบและความสูญเสียที่อาจเกิดแก่ชุมชน ทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อมและการบริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
- การประเมินความเสี่ยงในชุมชน เป็นการดำเนินงานโดยชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ภัยทุกประเภทและความอ่อนแอ เพื่อประเมินโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่จะเกิดภัย และผลกระทบที่อาจเป็นอันตรายต่อทรัพย์สิน สภาพความเป็นอยู่ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- การประเมินความเสี่ยงภัยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นขั้นตอนในการสร้างให้ชุมชนตระหนักถึงภัย มีการวิเคราะห์ และวางแผนลดความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยงภัย ภารกิจสำคัญ 5 ประการที่ต้องดำเนินการ คือ

2.5.1 การเตรียมการดำเนินงาน (Preparation)

ผู้บริหารท้องถิ่นควรจัดให้มีทีมงานในการเข้าไปกระตุ้นให้ชุมชนเสี่ยงภัยมีการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน โดยร่วมกันเลือกพื้นที่ชุมชนที่มีความอ่อนแอเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ และมีการสร้างความสัมพันธ์คุ้นเคยกับ

ชุมชน แจ้งวัตถุประสงค์ในการเข้ามาร่วมสร้างความปลอดภัย จากนั้นควรจะต้องมีการเตรียมข้อมูลของชุมชน ประวัติการเกิดภัยพิบัติ แผนที่ชุมชน และอื่นๆ ไว้ด้วย

2.5.2 การประเมินภัยและวิเคราะห์ความอ่อนแอ (Hazard Assessment and Vulnerability Analysis)

ทีมปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำชุมชนประชุมปรึกษาหารือเพื่อสำรวจข้อมูลย้อนหลัง ประวัติการเกิดภัยในอดีต ว่ามีภัยประเภทใดบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ชุมชนจะต้องเป็นผู้กำหนด และรู้ว่าตนกำลังเผชิญอยู่กับอะไร จากนั้นชุมชนร่วมกันสำรวจข้อมูลในด้านต่างๆ และจัดทำร่างแผนที่ชุมชน โดยระบุพื้นที่เสี่ยงภัย (Risk Area) ลงในแผนที่ และวิเคราะห์ความอ่อนแอ และประเมินกำลังความสามารถของชุมชนในการรับมือภัย โดยใช้บุคคล ทรัพย์สินที่มีอยู่ในชุมชน

2.5.3 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) และการจัดระดับความเสี่ยง (Degree of Risk)

เป็นการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ที่จะเกิดภัยในแต่ละพื้นที่ของชุมชน คาดการณ์ผลกระทบและความเสียหายที่คาดว่าจะตามมาจากการเกิดภัย จากนั้นจัดระดับโอกาสที่จะเกิดภัยและผลกระทบ หากพื้นที่ใดมีโอกาสเกิดภัยพิบัติสูง แล้วจัดระดับผลกระทบที่สร้างความเสียหายสู่บ้านเรือนที่อยู่อาศัยจำนวนมากด้วยแล้ว จะทำให้ชุมชนเห็นภาพพื้นที่ตอนใต้ในชุมชนที่มีความเสี่ยงสูง ผลกระทบรุนแรง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการหาแนวทางในการป้องกันและเตรียมความพร้อมได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและทันการณ์

2.5.4 การจัดการกับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ที่อาจเกิดขึ้น (Risk Treatment)

เป็นการนำเอาผลที่ได้จากการประเมินความเสี่ยงมาพิจารณาเพื่อหาแนวทางการป้องกันและแก้ไข ซึ่งมีทางเลือกในการจัดการความเสี่ยง ดังต่อไปนี้

1. **การลดความเสี่ยง (Risk Reduction)** คือ การลดโอกาสของความน่าจะเป็นที่จะเกิดภัย โดยการหาทางป้องกันมิให้เกิดความเสียหาย เช่น การสร้างเกราะกำบังบ้านเพิ่มความแข็งแรงของพื่อที่ต้านทานลมพายุ หรือการยกระดับพื้นที่ชั้นล่างที่ถูกลูกน้ำท่วม
2. **การหลีกเลี่ยงความเสี่ยง (Risk Avoidance)** คือ การที่สมาชิกในชุมชนเลือกที่จะเลิก งด หรือหลีกเลี่ยงการกระทำ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยง เช่น การย้ายบ้านเรือนออกจากพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่ม
3. **การกระจายความเสี่ยง (Risk Diversification)** คือ การที่สมาชิกในชุมชนเลือกที่จะแบ่งโอนความเสี่ยงไปให้ผู้อื่นรับผิดชอบ เช่น การประกันภัย การประกันชีวิต เป็นต้น
4. **การยอมรับความเสี่ยง (Risk Acceptance)** คือ การที่ชุมชนไม่ดำเนินการใดๆ ทั้งสิ้น ยอมรับที่จะมีชีวิตอยู่ท่ามกลางความเสี่ยง เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าความน่าจะเป็นที่จะเกิดความเสียหาย อยู่ในวิสัยที่ชุมชนยอมรับได้และทนต่อผลกระทบได้

2.5.5 การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย (Risk Map) และแผนที่ปลอดภัย (Safety Map)

หลังจากที่ชุมชนร่วมกันประเมินความเสี่ยงแล้ว ให้ชุมชนนำร่างแผนที่แสดงที่ตั้งบ้านเรือน สถานที่สำคัญในชุมชน และพื้นที่เสี่ยงภัยที่ได้จัดทำไว้แล้วในเบื้องต้นมาปรับปรุงเพิ่มเติมข้อมูล และจัดทำแผนฉบับสมบูรณ์ โดยระบุตำแหน่งพื้นที่เสี่ยงภัย พื้นที่ปลอดภัย เส้นทางอพยพ และตำแหน่งที่ตั้งเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีอยู่

แผนที่ชุมชน จะเป็นเครื่องมือแสดงถึงต่อแหลม และจุดเสี่ยงภัยในชุมชน และจะเป็นประโยชน์สำหรับองค์การบริหารนอกในการให้การสนับสนุนและช่วยเหลือได้ทันเวลาที่รวมทั้งทำให้ชุมชนสามารถมองเห็นแหล่งทรัพยากร และขีดความสามารถของชุมชน

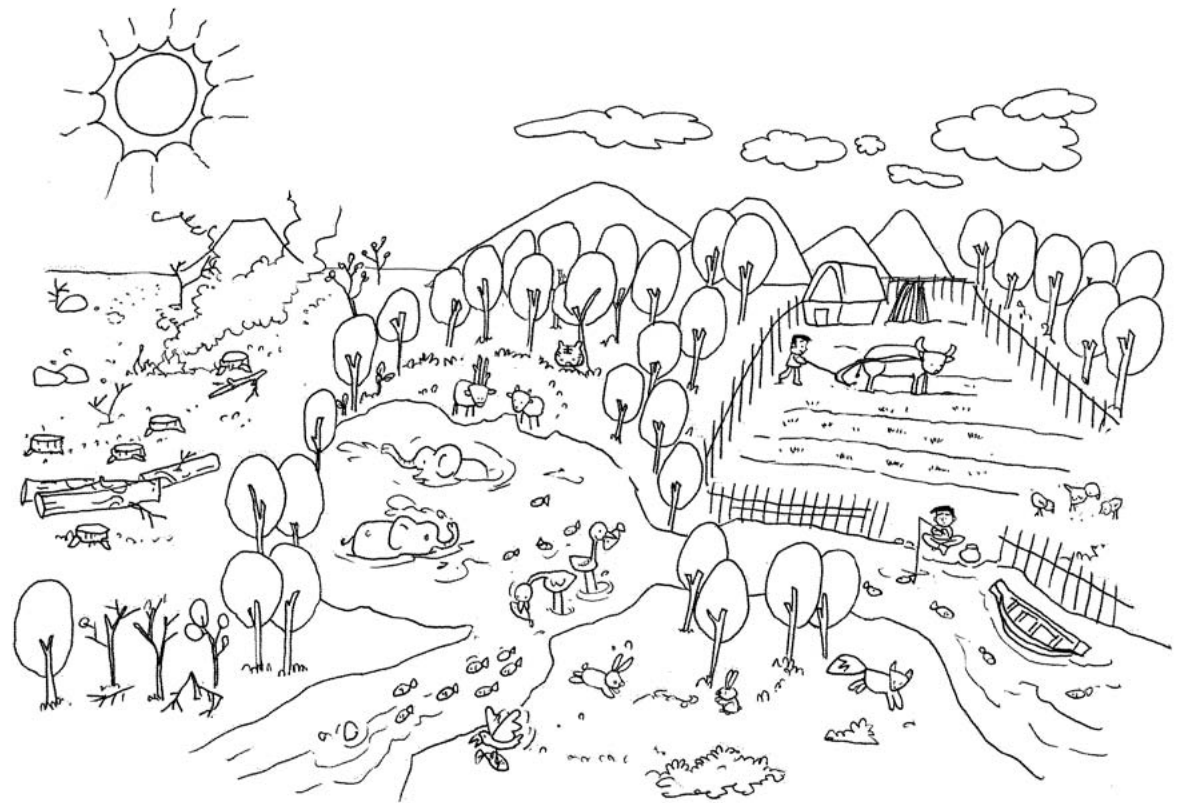
รายละเอียดในการจัดทำแผนที่ชุมชน และสิ่งที่ควรระบุ เช่น

- ภัย และความต่อแหลมอะไรบ้าง ที่ทำให้ชุมชนมีความเสี่ยง
- พื้นที่ สถานที่ อาคารสิ่งก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกสำคัญๆ ใดบ้างที่ชุมชนเห็นว่ามีความต่อแหลมเสี่ยงต่อผลกระทบจากการเกิดภัยพิบัติ เช่น บ้านไม้ที่มีสภาพทรุดโทรมและอาจพังได้ง่าย บ้านชั้นเดียวไม่ได้ยกพื้นสูงเสี่ยงต่อน้ำท่วม โดยระบุเลขที่บ้านหรืออาคารลงไปด้วย
- บุคคล กลุ่มบุคคลกลุ่มไหน คนไหนที่ต้องเข้าช่วยเหลือก่อน เช่น ผู้พิการ คนชรา เด็กทารก ระบุตำแหน่งที่ชัดเจนลงในแผนที่ เพื่อให้พร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือได้ทันที และจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ขอความช่วยเหลือตามความเร่งด่วน ปรารถนแผนการจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉินไว้ด้วย
- ผู้รับผิดชอบดูแลทรัพยากรที่มีในชุมชน และเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้ เช่น ผู้ดูแลและผู้ประสานความเสี่ยงตามสาย
- สถานที่ปลอดภัยสำหรับอพยพประชาชน 2-3 จุด เป็นอย่างน้อย
- เส้นทางการอพยพ จุดรวมพลหรือจุดนัดพบในการขึ้นยานพาหนะไปยังสถานที่รองรับการอพยพ

2.6 การสร้างความปลอดภัย ให้เกิดขึ้นในชุมชน

- ทดสอบศักยภาพในการสร้างความปลอดภัยให้แก่ชุมชน คือ สมาชิกในชุมชนเองซึ่ง
กลุ่มคนต่างๆ ทั้งหญิง-ชาย และกลุ่มคนชายขอบจะต้องมีความตระหนัก มีส่วน
ร่วมในการวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นจึงมีความ
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้นมา ซึ่งมีองค์ประกอบ
ทั้งหญิง-ชายเพื่อทำการบริหารจัดการให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีกฎ
ระเบียบ และกติกาในการทำงานและมีการแบ่งความรับผิดชอบ เพื่อบรรลุผล
สำเร็จร่วมกัน
- การกำหนดโครงสร้างของคณะกรรมการชุมชนจะแตกต่างกันไปตาม
สถานการณ์และจำนวนประชากรของแต่ละชุมชน ในบางชุมชนมีคณะกรรมการ
เพื่อดำเนินงานกิจกรรมอื่นในชุมชนซึ่งมีศักยภาพอยู่แล้ว ควรให้ความสำคัญให้กลุ่ม
บุคคลดังกล่าวร่วมกิจกรรมบริหารจัดการความเสียหายด้วย กล่าวคือไม่ได้แยก
ส่วนตามบุคคลที่จะต้องทำหน้าที่แยกส่วนเฉพาะเรื่องการบริหารจัดการภัยพิบัติ
และเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีและแผนเชิงบูรณาการ

- แผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับชุมชน ผู้นำในชุมชน หรือผู้บริหาร
ท้องถิ่นต้องระดมความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนให้ร่วมกันจัดทำด้วยตนเอง
เนื่องจากสมาชิกในชุมชนเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพพื้นที่ ปัญหา สาเหตุ
แนวทางแก้ไข และข้อมูลที่ได้มีการจัดทำการประเมินความเสี่ยงภัยโดยการมี
ส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งได้วิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงภัย พื้นที่ปลอดภัย และจัดทำแผนที่
ชุมชนตั้งที่กล่าวไว้แล้ว สำหรับการจัดทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ
สำหรับชุมชน

2.7 การจัดทำแผนเตรียมความพร้อม รับมือภัยพิบัติ

- ชุมชนเสี่ยงภัยทุกแห่งจำเป็นต้องมีแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติสำหรับ
ชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ชุมชนมีการป้องกันและลดผลกระทบจากภัย
และเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้มีความสามารถในการเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉิน

2.8 แนวการดำเนินงานเพื่อสร้าง ความพร้อมและลดความเสี่ยง

เพิ่มศักยภาพของสมาชิกและกลไกต่างๆในชุมชนให้มีความสามารถในการป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติ และเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ในการดำเนินการ จำเป็นต้องให้ความสำคัญในเรื่องต่างๆดังต่อไปนี้

- ให้สมาชิกในชุมชนทุกคน ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการเป็นสมาชิกของคณะกรรมการ ฝ่ายโตฝ่ายหนึ่งในคณะกรรมการจัดการความเสี่ยงของหมู่บ้าน และให้คณะกรรมการฯ มีหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาแผนให้เป็นปัจจุบัน ในทุกปี ไม่ควรดำเนินการโดยใช้กลไกท้องถิ่นในการจัดการบริหารจัดการภัยพิบัติของชุมชน โดยประชาชนไม่มีส่วนร่วม และสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมต้องมีครบถ้วนทั้ง หญิง-ชาย เยาวชน
- การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา จะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด หน่วยงานราชการที่ตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน สถานีตำรวจ โรงเรียน สถานีอนามัย องค์การกุศลอื่นๆ เป็นต้น
- ให้ยึดถืออยู่เสมอว่าภัยทุกประเภท มีโอกาสเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ดังนั้นทุกคนต้องตระหนักและสิ่งที่กำลังความสำคัญคือร่วมมือร่วมใจ หากทางป้องกันภัยไว้ล่วงหน้า โดยหมั่นปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้ได้วิธีการเพื่อลดความเสี่ยงภัย และเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ยึดหลักการพึ่งพาตนเองในการรับมือกับภัย ก่อนที่หน่วยงานภายนอกจะเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน

2.9 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน

กิจกรรมการปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนสำหรับคณะกรรมการแต่ละคณะ ประกอบด้วย การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน ทั้ง 3 ระยะ ได้แก่ ยามปกติก่อนเกิดภัย การจัดการในภาวะฉุกเฉินขณะเกิดภัย และการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยรวมทั้งฟื้นฟูสาธารณูปโภคหลังภัยพิบัติ

2.9.1 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยของชุมชนในยามปกติ

- 1) การกำหนดสถานการณ์ความเสี่ยงภัย
พื้นที่เสี่ยงภัย มีตามลำดับดังนี้
  - ก. บริเวณ .....
  - ข. บริเวณ .....
 บัญชีรายชื่อกลุ่มเสี่ยง
  - ก. กลุ่มผู้พิการ (สพวท ก)
  - ข. กลุ่มผู้ป่วย (สพวท ข)
  - ค. กลุ่มผู้สูงอายุ (สพวท ค)
  - ง. กลุ่มเด็ก (สพวท ง)
- 2) การกำหนดพื้นที่ปลอดภัย

จุดนัดพบ เพื่อรวมพลเคลื่อนย้าย มี ..... แห่ง คือ .....

เส้นทางการอพยพประกอบด้วย

  - ก) เส้นทาง .....
  - ข) เส้นทาง .....

พื้นที่รองรับการอพยพ คือ .....

กองอำนวยการบรรเทาทุกข์ คือ .....
- 3) การจัดเตรียมยานพาหนะ เครื่องมืออุปกรณ์กู้ภัย (สพวท จ)
- 4) การสื่อสาร (สพวท ฉ)
- 5) การฝึกซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน

ให้คณะกรรมการการจัดการภัยพิบัติ จัดให้มีการเรียกประชุมประชาชนทุกหลังคาเรือน เพื่อสร้างความเข้าใจในแผนชุมชน และจัดให้มีการสมมติสถานการณ์ว่ามีภัยจะเกิดขึ้น

โดยจำลองเหตุการณ์ กำหนดวัน เวลา และสถานที่เกิดเหตุไว้ล่วงหน้า แล้วให้อาสาสมัคร ที่ทำหน้าที่เตือนภัยมีความรู้ ความสามารถในการดำเนินการตามแผนเพื่อระงับติดตาม สถานการณ์ การฝึกซ้อมการแจ้งเตือนภัย การประกาศประชาสัมพันธ์ การอพยพ ตามขั้นตอนของแผน (การไปพบที่จุดรวมพล การเคลื่อนย้ายผู้อพยพ การสำรวจยอด ผู้อพยพ การใช้เส้นทางการอพยพ การจัดการที่พักฉุกเฉิน และการจัดตั้งกองอำนวยการ บรรเทาทุกข์ การอพยพกลับเข้าสู่ที่พัก) เพื่อทดสอบและปรับปรุงข้อบกพร่อง เช่น การปรับปรุงเส้นทางอพยพให้ปลอดภัย และสร้างความคุ้นเคยกับสถานการณ์ ความเสี่ยงภัยให้สมาชิกทุกคน

2.9.2 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยของชุมชนขณะเกิดภัย (ในภาวะฉุกเฉิน)

- **การแจ้งเตือนภัย**

หากมีสิ่งบอกร่องภัยว่าจะเกิดภัยให้อาสาสมัครมีสเตอร์เตือนภัยติดตามสถานการณ์อย่าง ใกล้ชิด แล้วแจ้งคณะกรรมการฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย ประกาศแจ้งเตือน ภัยล่วงหน้าทางเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว หรือไซเรนมือหมุน หรือสัญญาณ อื่นใดที่จัดให้มีขึ้นตามที่มีการปรึกษาไว้ล่วงหน้า เช่น ทลองเพล ตีเกราะเคาะไม้ หรือ นกหวีด เป็นต้น
- **การเตรียมการอพยพ**
  1. ให้นำหน่วยงานอพยพจัดลำดับความสำคัญของการอพยพ ให้จัดแบ่งประเภทของ บุคคลตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน โดยเริ่มจากผู้ป่วย คนพิการ ขูขพลภาพ คนชรา เด็ก และสตรี ตามลำดับ
  2. กำหนดจุดนัดหมายประจำชุมชนและพื้นที่รองรับการอพยพไว้โดยแน่นอน
  3. กำหนดเจ้าหน้าที่ดำเนินการอพยพไว้ล่วงหน้า โดยระบุหน้าที่ความรับผิดชอบ ไว้ชัดเจน

4. สืบรวจยานพาหนะ น้ำมันเชื้อเพลิง ระบบสื่อสารและอาหาร น้ำดื่มที่จำเป็น
5. กำหนดระเบียบปฏิบัติในการรักษาความปลอดภัย และความสงบ
6. แจกจ่ายคู่มือการอพยพ แจกจ่ายให้ประชาชนอย่างต่อเนื่อง

• การอพยพ

ในการอพยพประชาชนให้สมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชน และหน่วยอพยพ ปฏิบัติตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

สมาชิกชุมชน :

1. เมื่อได้รับการแจ้งเตือนภัยอาจจะเกิดภัยไม่ว่าจะเป็นการแจ้งเตือนภัยด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น จากสถานีวิทยุ โทรทัศน์ ระบบเสียงตามสาย หอกระจายข่าว โทรเลขมือถือ หุ่นยนต์ โทรโข่ง นกหวีด หรืออื่นใดให้สมาชิกไม่ตื่นตระหนก ตั้งสติให้มั่นคง และรับฟังข้อมูลข่าวสารจากทางราชการที่จะมีการประกาศทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ และข้อมูลจากเสียงตามสายที่คณะกรรมการฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยจะเป็นผู้ประกาศ
2. หัวหน้าครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีบทบาทนำในการอพยพสมาชิกในครอบครัวไปยังจุดปลอดภัยที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยใช้วิธีวิ่งหรือเดินอย่างรวดเร็ว โดยทันที ควรหลีกเลี่ยงการใช้ยานพาหนะที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด เช่น รถยนต์ จากนั้นจะต้องตรวจสอบจำนวนสมาชิกครอบครัวว่าอยู่ครบหรือว่าอยู่กี่คน หากไม่ครบให้หาวิธีการติดต่อเพื่อแจ้งเรื่องการเกิดภัยให้ผู้นั้นทราบ และแจ้งศูนย์อพยพ และประธานกรรมการ หรือกรรมการอพยพของหมู่บ้าน (รายชื่อและกาติดต่อตามภาคผนวก) ทราบโดยไม่มีค่าใช้จ่าย
3. เมื่อได้รับข่าวสารการแจ้งเตือน ประชาชนจะต้องเตรียมตัวไว้ให้พร้อมสำหรับการอพยพ โดยจัดเตรียมกระเป๋าที่มีของมีค่า เงินสด เอกสารสำคัญ ของใช้จำเป็นส่วนตัว ยารักษาโรค อาหาร น้ำดื่มเท่าที่จำเป็น รวมทั้งดูแลให้สมาชิก

ทุกคนในครอบครัวให้อยู่ในความสงบ ก่อนออกจากบ้านเรือนต้องปิดบ้านเรือนให้มีติดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเดินทางไปรวม ณ จุดนัดหมายประจำชุมชนโดยเร็ว

ผู้นำชุมชน :

จัดระเบียบและจัดลำดับก่อนหลังของการอพยพอย่างเป็นธรรมชาติ พร้อมทั้งขนย้ายประชาชนไปสู่สถานที่ปลอดภัยโดยให้ผู้นำชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้านประสานงานกับหน่วยอพยพอย่างใกล้ชิด

กรรมการฝ่ายอพยพ :

หน่วยอพยพต้องการอบรมและศึกษาเส้นทางเข้าสู่พื้นที่ไปหาหมาย และต้องตรวจสอบสภาพยานพาหนะสำหรับการอพยพให้พร้อมก่อนออกปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งติดต่อบริษัทงานกับผู้นำชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้านทุกกระแยะ และปฏิบัติตามการอพยพตามแผนอพยพที่ได้กำหนดไว้

• การจัดระเบียบสถานที่อพยพและการอำนวยความสะดวกความปลอดภัย

คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขและฝ่ายรักษาความปลอดภัย เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดระเบียบสถานที่อพยพดังนี้

1. การทำความสะอาดสถานที่ปลอดภัย
2. การจัดให้มีสาธารณูปโภคพื้นฐาน
3. ให้มีการลงทะเบียนผู้อพยพ เพื่อเป็นการตรวจสอบจำนวนผู้ที่ยังติดค้างอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย โดยมีการจัดทำแบบฟอร์มลงทะเบียนไว้เป็นการล่วงหน้า
4. การจัดระเบียบพื้นที่อพยพให้เป็นสัดส่วนแต่ละครอบครัว หรือแต่ละกลุ่มชุมชน
5. การจัดระเบียบเวรยามรักษาความปลอดภัย โดยอาจขอคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ อปพร. หรือจากผู้อยู่อาศัย

• **การดูแลความปลอดภัยในบ้านเรือนของผู้อพยพ**

กรรมการฝ่ายอพยพควรประสานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ เพื่อจัดทำถังสำรองอาหารแห้ง อบอุ่น หรืออาสาสมัครจากประชาชนผู้อพยพ ไปดูแลบ้านเรือนของผู้อพยพ เป็นระยะ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ข้อมูลสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน ถ้ามีสถานการณ์ต่อหลุมห้ามออกปฏิบัติหน้าที่เด็ดขาด และในกรณีที่สายตรวจออกปฏิบัติภารกิจได้ ภายหลังเสร็จภารกิจแล้ว ควรนำข้อมูลกลับมารายงานให้แก่ผู้อพยพโดยเร็ว เพื่อมิให้ผู้อพยพเกิดความกังวลในความปลอดภัยในทรัพย์สินของตน

• **การอำนวยความสะดวกแก่ผู้อพยพ การปฐมพยาบาลการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บและบริการอาหารน้ำดื่ม**

ให้กรรมการฝ่ายอพยพอำนวยความสะดวกด้านปัจจัยสี่ การดูแลรักษาความสะอาดให้ถูกสุขลักษณะ การจัดสัดส่วนบริเวณปรุงอาหาร การจัดระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน การจัดระบบการรับของบริจาคให้ทั่วถึงและเป็นธรรม

• **การแจ้งความเคลื่อนไหวของสถานการณ์**

กรรมการฝ่ายอพยพควรติดตามความเคลื่อนไหวของสถานการณ์การเกิดภัยอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง จากสื่อทุกทางและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลข่าวสารดังกล่าวมาแจ้งแก่ผู้อพยพทราบทุกระยะ เพื่อให้ผู้อพยพผ่อนคลายความวิตกกังวล และเมื่อมีข่าวสารยืนยันอย่างชัดเจนจากผู้บังคับบัญชา ถึงการยกเลิกสถานการณ์ ให้รีบแจ้งผู้อพยพเตรียมพร้อมในการอพยพกลับสู่ที่ตั้งต่อไป

2.9.3 การปฏิบัติงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชนคลังภัยพิบัติ

กิจกรรมการปฏิบัติงานภายหลังเกิดภัย เป็นการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัย รวมทั้งฟื้นฟูสาธารณูปโภค ประกอบด้วย

• **การอพยพกลับ**

ประชาชน

เมื่อได้รับข่าวสารแจ้งว่าสถานการณ์ภัยได้สิ้นสุดลงแล้ว ประชาชนจะต้องเตรียมตัวไว้ให้พร้อมสำหรับการอพยพกลับ โดยจัดเตรียมสิ่งของให้เรียบร้อย และให้รอรับแจ้งจุดอพยพกลับ และให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในแต่ละภารกิจ

ผู้นำชุมชนหรือผู้นำหมู่บ้าน

ควรจัดระเบียบและจัดลำดับก่อนหลังของการอพยพอย่างเป็นระบบไปสู่ที่ตั้งเดิม โดยประสานงานกับฝ่ายอพยพอย่างใกล้ชิด

ฝ่ายอพยพ

ต้องทราบเส้นทางกลับสู่พื้นที่เป้าหมายทั้งชุมชนหรือหมู่บ้าน เนื่องจากเส้นทางอพยพกลับอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และต้องตรวจสอบสภาพยานพาหนะสำหรับการอพยพให้พร้อมก่อนออกปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งติดต่อประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านทุกระยะ และปฏิบัติตามการอพยพประชาชนกลับที่ตั้งอย่างละเอียดละม่อม

• **การจัดตั้งศูนย์บรรเทาทุกข์หมู่บ้าน**

ให้มีการจัดตั้งศูนย์บรรเทาทุกข์หมู่บ้าน ตามรายละเอียดดังนี้

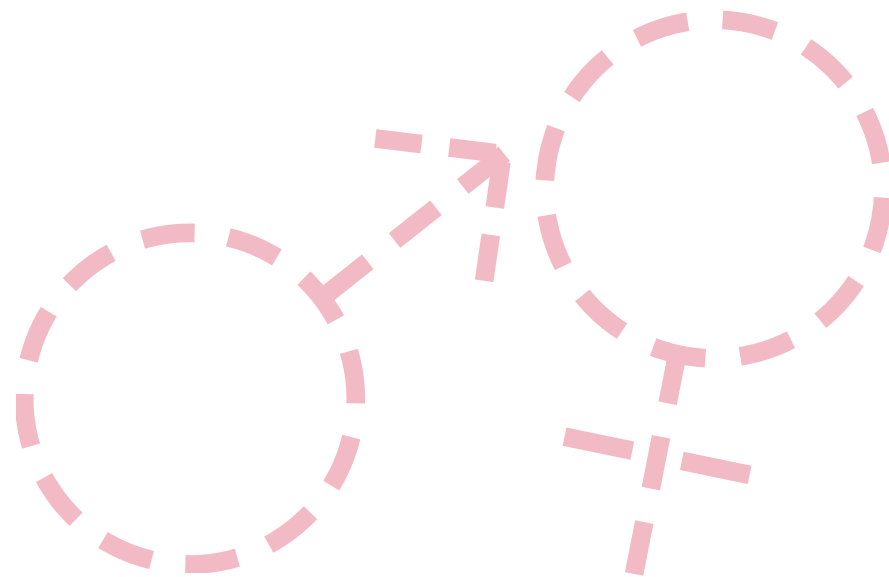
1. ใช้สถานที่ ณ พื้นที่ปลอดภัย (โรงเรียน/วัด/สถานที่ที่กำหนดไว้)
2. ในศูนย์บรรเทาทุกข์ ให้มีหน่วยปฐมพยาบาล หน่วยกู้ภัย และหน่วยค้นหาและกู้ภัย เพื่อสนับสนุนความช่วยเหลือในตำแหน่งต่างๆ รวมทั้งจัดตั้งโรงทาน/โรงครัวชั่วคราว ให้มีอาหารน้ำดื่มและผ้าที่เพียงพอ
3. เป็นศูนย์กลางในการรับแจ้งความเสียหาย และสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน
4. ให้มีการสำรวจบ้านเรือน ความเสียหายของประชากรในหมู่บ้านทุกหลัง เพื่อจัดทำทะเบียนครัวเรือนที่ประสบภัย สูญหาย เสียชีวิต และให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น

5. ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับบัญชีรายชื่อผู้ประสบภัยและความเสียหายของทรัพย์สิน โดยจัดทำเป็นบอร์ดแสดงข้อมูล (เป็นรูปภาพและประวัติผู้เสียชีวิตโดยสังเขป) โดยสอบถามความต้องการของชุมชน
6. ติดต่อขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ (ควรมีรายชื่อ เบอร์ติดต่อหน่วยงาน ในถาดประสานความช่วยเหลือ)
7. สรุปความเสียหายและประสานงานให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
8. จัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพจิต เช่น กิจกรรมสำหรับเด็ก สถานที่ผ่อนคลายความเครียด

บทที่ 3

การส่งเสริม
วิถีหญิงชาย
ในการจัดการภัยพิบัติ
โดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน

3.1 การสนับสนุนเสริมการมีส่วนร่วมของ หญิงชายในการจัดการภัยพิบัติ

ความถี่ของภัยพิบัติในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านชีวิตและความเสียหายของที่อยู่อาศัย ด้สัตว์เลี้ยง การดำรงชีวิตความเป็นอยู่ การล่มสลายของชุมชน การสูญเสียชีวิตของบุคคลที่รัก หัวหน้าครอบครัว ลูกหลาน ญาติสนิท มิตรสหายของชุมชนในชุมชน ที่เป็นผลมาจากภัยพิบัติ จากวันนั้นจนถึงวันนี้ คนเหล่านั้นมิได้ เสียชีวิตอย่างสูญเปล่า คนเหล่านั้นเป็นแรงผลักดันส่งเสริม ให้เกิดคลื่นความรู้ ความตื่นตัว ในการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ชนรุ่นหลังจึงต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ในการเตรียมรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น ตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดภัย และเมื่อเกิดภัยชุมชนสามารถจัดการรับมือได้ทันทั่วทั้งพื้นที่ซึ่งจะทำให้ลดระดับความรุนแรงของความเสียหายจากภัยดังกล่าว โดยต้องช่วยเหลือตนเองได้ก่อน ขณะที่ยังรอความช่วยเหลือจากภายนอก

ในอนาคตจำเป็นต้องสร้างสังคม ชุมชนปลอดภัย โดยผู้คนในชุมชนและสังคมที่ตัวร่วมมือกัน ในการเตรียมความพร้อมในการจัดการกับภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้น คนในชุมชนจะหันหน้าเข้าหากัน ร่วมมือกัน ตักเตือนกันและกันให้ระมัดระวัง ภัยต่างๆ ในชุมชน

สิ่งเหล่านี้จะบังเกิดขึ้นได้ ต้องเกิดจากการประสานงาน และความร่วมมือนร่วมแรงร่วมใจอย่างมาก จากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ และเอกชน และจะก่อให้เกิดความร่วมมือในระดับชุมชน ในระดับท้องถิ่น ในระดับอำเภอ และในระดับจังหวัดตลอดจนถึงระดับประเทศ การเตรียมความพร้อมให้กับคนในชุมชน ให้มีความรู้ในการจัดการความเสียหายจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น แนวคิดนี้มุ่งให้คนในชุมชน สามารถช่วยเหลือตนเองและครอบครัวปลอดภัยและรอดพ้นจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น โดยสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ในระยะเวลาหนึ่ง จนกว่าระบบการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือส่วนต่างๆ จะเข้ามาให้ความช่วยเหลือ

ในการจัดการลดความเสี่ยงที่เกิดจากภัยพิบัติ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน การร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ และจัดทำแผนการดำเนินงานป้องกันภัยให้กับชุมชนของตนเอง ประชาชนในชุมชน มีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้ระหว่างกัน มีการประชุมปรึกษาหารือ ท้าทายทามติในระดับชุมชน การทดสอบแผนงาน และการทำแผนอพยพครัวเรือน และชุมชนเพื่อให้เกิดความพร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระเบียบเป็นระบบ และเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจสืบทอดและคงอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืน

การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน มีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการภัยพิบัติในเบื้องต้นได้ด้วยตนเองในอนาคต การที่ชุมชนเป็นผู้จัดการภัยพิบัติด้วยตนเองคือปัจจัยสำคัญที่กำหนดว่าโครงการด้านการเตรียมความพร้อมหรือการจัดการความเสี่ยงที่องค์กรต่างๆ สนับสนุนนั้นจะสามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนหรือไม่ แม้การสนับสนุนต่างๆ จากภายนอกจะสิ้นสุดลง

การตั้งคณะทำงานด้านการเตรียมความพร้อม และการจัดการความเสี่ยงควรมีผู้หญิงรวมกลุ่มด้วย กลุ่มผู้หญิงควรที่จะเป็นกลุ่มที่ร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน และการจัดการให้การจัดการช่วยเหลือ และควรที่จะต้องมีความพยายามเป็นพิเศษเพื่อให้หลักประกันว่าผู้หญิงเข้ามาร่วมในการจัดการ และได้รับการยอมรับเมื่อแสดงความคิดเห็นในประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น การกำหนดวิธีการเตรียมความพร้อมของชุมชน การกำหนดเขตเสี่ยงภัย เขตปลอดภัย เส้นทางในการอพยพไปจุดปลอดภัย แนวทางปฏิบัติของครัวเรือนในพื้นที่เสี่ยงภัย หรือการระดมกลุ่มเปราะบางต่างๆ ในชุมชน ตลอดจนขั้นตอนและวิธีการกู้ภัยต่างๆ เกณฑ์ และเงื่อนไขการให้หรือรับความช่วยเหลือ เพราะความต้องการจำเพาะ เช่น การช่วยเหลือแม่ลูกอ่อน หรือการให้ความช่วยเหลือคนชราและเด็กกำพร้าเป็นประเด็นที่กลุ่มผู้หญิงมีความชำนาญมากกว่า แต่มักถูกมองข้ามเมื่อมีการกำหนดแผนโดยทีมกู้ภัย (ทีมที่เป็นผู้ชายเท่านั้น) ที่ได้รับการ

ฝึกอบรบตามแบบแผนของหน่วยงานราชการเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้การกำหนดแนวทางปฏิบัติด้านการเตรียมความพร้อมในระดับชุมชนด้วยมิติหญิงชายจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น

3.1.1 การทำข้อมูลพื้นฐานชุมชนด้านการจัดการความเสี่ยงและภัยพิบัติ

- กำหนดสัดส่วนตัวแทนผู้เข้าร่วมการจัดทำข้อมูลทีมาจากกลุ่มผู้ประสพภัยที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นกลุ่มผู้ติดเชื้อ กลุ่มชายขอบ กลุ่มหญิง และชายห้อย แม่ลูกอ่อน และกลุ่มผู้หญิงที่ประสพภัยอื่นๆ โดยมีมาตรการเชิงบวกประกันการมีส่วนร่วมของกลุ่มเหล่านี้ เช่น การมีพี่เลี้ยงช่วยเหลือผู้หญิงต้องเข้าประชุม การแบ่งเบาความรับผิดชอบในครัวเรือนเพื่อที่ผู้หญิงจะสามารถร่วมกิจกรรมอื่นๆ นอกบ้านได้ หรือ การใช้ภาษาที่ไม่เป็นเอกสารหรือทางการเนื่องจากสื่อเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูลของกลุ่มชายขอบ และผู้หญิงในบางวัฒนธรรม
- กำหนดสัดส่วนคณะทำงานซึ่งมีหน้าที่รวบรวมข้อมูลที่มีจำนวนสมาชิกชายหญิงที่ใกล้เคียงกัน
- จัดกระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อทำ (1) แผนที่พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติสูง (2) แผนที่ข้อมูลเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน (3) แผนที่ระบุที่อยู่ของกลุ่มเปราะบางเช่น คนชรา แม่ลูกอ่อน ผู้ที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิต หรือมีอาการทางประสาท เด็กเล็ก เป็นต้น (4) แผนที่เส้นทางอพยพ โดยกำหนดสัดส่วนตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และจำนวนผู้หญิงที่ใกล้เคียงกัน พร้อมกันกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ ด้วยกระบวนการที่ผู้เฝ้ามีความชำนาญในการกระจายโอกาสในการมีส่วนร่วมทั้งในรูปแบบของกลุ่มและรายบุคคล
- นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นที่ได้รวบรวมมาสู่ที่ประชุมชุมชนเพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงและแก้ไขความถูกต้องร่วมกับชุมชน (แหล่งข้อมูล การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หน้า 7)

- เสนอแนวประชาสัมพันธ์ทั้งข้อปฏิบัติตามแนวทางขององค์กรต่างๆ และแนวทางของชุมชนให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเพื่อเป็นหลักประกันในการเข้าถึงข้อมูล
- การฝึกซ้อมการอพยพครัวเรือน ชุมชน การฝึกตามแผนที่ชุมชนได้เตรียมการไว้ให้เกิดความคุ้นเคยต่อการปฏิบัติของคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ

3.1.2 การจัดการกระบวนการส่งเสริมศักยภาพ และการวางแผนด้านการเตรียมความพร้อมและการจัดการความเสี่ยงของชุมชน

- การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน มีเป้าหมายเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถจัดการภัยพิบัติในเบื้องต้นได้ด้วยตัวเอง
- จัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพโดยสร้างหลักประกันการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทั้งในรูปแบบกลุ่ม และรายบุคคล
- ฝึกอบรม เด็ก และวัยรุ่นหญิงให้มีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการออกแบบและวางแผน และออกแบบสิ่งของชุมชน เช่น ห้องพัก ห้องครัว ห้องน้ำ ให้ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่มีความปลอดภัยสำหรับเด็ก และวัยรุ่นหญิง
- ฝึกอบรมหญิงสูงอายุให้มีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการด้านการดูแลเด็กอ่อนในชุมชน และสนับสนุนให้มีรายได้ของตนเอง
- ดำเนินการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ เช่น นิยามความหมายของ “หัวหน้าครอบครัว” กำหนดการเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ การฝึกว่ายน้ำ การอพยพ การกู้ภัยเบื้องต้นในแผนพัฒนาศักยภาพ และแผนการเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อประกันให้ผู้หญิงสามารถช่วยเหลือตนเองได้เมื่อประสพภัย

3.1.3 การดำเนินงานตามแผน

- สร้างแนวทางการประสานงานภาคี และหน่วยงานภายนอกชุมชนโดยระบุรายชื่อ และแนวทางการให้ความช่วยเหลือ โดยไม่ละเลยหน่วยงานที่สามารถให้ความช่วยเหลือที่จำเพาะเจาะจงกับผู้หญิง เช่น มูลนิธิผู้หญิง สภาองค์กรสตรีเสริมความเสมอภาคหญิงชาย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- จัดกิจกรรมด้านการเตรียมความพร้อม และการจัดการความเสี่ยงโดยมีผู้หญิงและกลุ่มคนชายขอบในชุมชนเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน
- สร้างกลไกการให้ข้อมูลป้องกันต่อการดำเนินงานตามแผนที่เปิดโอกาสให้กลุ่มชายขอบ และผู้หญิงสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่มีความกลัว
- กลุ่มชายขอบ ผู้หญิง และกลุ่มเปราะบาง เข้าร่วมระดมความคิดเห็นรับข้อมูล และรับผิดชอบในกระบวนการต่าง ๆ ของชุมชนอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง

3.1.4 การประเมินผลการดำเนินงานตามแผน และปรับปรุงแผนการเตรียมความพร้อมชุมชนให้มีความปลอดภัยมากขึ้น

- เฝ้าระวังหน่วยงานที่มีความรู้ และความสามารถโดยตรงต่อการจัดการความเสี่ยง และเตรียมความพร้อมชุมชน เช่น การรณรงค์และบรรเทาสาธารณภัยในระดับจังหวัด และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาเข้าร่วมเป็นคณะประเมิน โดยกำหนดสัดส่วนสมาชิกชายหญิงในคณะทำงานที่ใกล้เคียงกัน
- จัดกระบวนการประเมินผลสัมฤทธิ์ของแผนที่ใช้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนชายขอบ และผู้หญิงที่ทั่วถึงด้วยมาตรการที่หลากหลาย และลดอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของผู้หญิงได้ทั้งในรูปแบบกลุ่มย่อย หรือ รายบุคคล
- แบ่งปันข้อมูลผลการประเมินอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมทุกฝ่าย โดยคำนึงถึงข้อจำกัดทางภาษา และภาวะในครอบครัวที่กลุ่มผู้หญิงในบางบริบททางสังคม วัฒนธรรม และศาสนา และเป็นอุปสรรคในการเข้ามาร่วมในกระบวนการโดยตรง

3.2 การพัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน

3.2.1 การฝึกอบรมเรื่องวิถีหญิงชาย

อาสาสมัครเข้าไปทำงานในพื้นที่ประสบภัย ควรจะต้องมีการเตรียมตัว ให้มีความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในความสำคัญเรื่องวิถีหญิงชาย ในการดำเนินการจัดการภัยพิบัติ ทั้งนี้โดยต้องพัฒนาศักยภาพ สามารถดำเนินการให้มีความมีส่วนร่วมหญิงชาย ในการจัดกิจกรรมการจัดฝึกอบรมแนวคิด การพัฒนาทัศนคติและแนวทางการทำงาน ให้เป็นที่เข้าใจกับบุคลากรที่ทำงานในพื้นที่ถือเป็นความจำเป็น การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครในการทำงานในชุมชนนอกเหนือจากแนวคิดแล้ว ยังมีวิธีการและเทคนิคที่บุคลากรพัฒนาควรได้รับการฝึกฝนในอีกหลายเรื่อง เช่น การประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน ความสามารถในการพูดและการฟัง อย่างไรก็ตามจะทำให้เกิดการสื่อสาร เรียนรู้ กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาให้ชุมชนเองมีแกนหลัก กระบวนการแก้ไขปัญหาคือชุมชนเอง วิธีการทำให้สมาชิกชุมชนทั้งหญิงชาย ร่วมมือในการแก้ไขปัญหา การทำงานเป็นทีม การจัดการปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี การจัดประชุมกลุ่ม รูปแบบตัวอย่างเพื่อการทำงานชุมชน ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ กระบวนการและเทคนิคการคัดค่า การเรียนรู้ สิทธิในกลุ่มเยาวชน ระบบการเงินและบัญชีชุมชน การเตรียมรับมือภัยพิบัติของชุมชน เช่น เครือข่ายวิทยุเตือนภัย ฯลฯ

3.2.2 การประเมินศักยภาพและบอกร่างกายใบชุมชน

เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครควรมีเวทีระหว่างอาสาสมัครกับกลไกชุมชน สมาชิกในชุมชน รวมถึงคนชายขอบ เช่น ผู้หญิง เด็ก คนชรา ผู้พิการ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์

และหาแนวทางในการหุ้มนเสริมกระบวนการทำงานร่วมกัน ควรมีการสรุปรูปแบบเรียน
การทำงาน เพื่อให้อาสาสมัครสามารถสรุปลงสิ่งที่ตนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อสร้าง
ความเข้าใจ ความชัดเจน ยกระดับความตระหนัก ความสำนึก การเข้าใจและการชื่นชมซึ่ง
รวมทั้งพัฒนาหลักคิดและแผนปฏิบัติการ

3.2.3 การแลกเปลี่ยนภายในองค์กรหรือทีมงาน

ควรจัดให้มีเวทีระหว่างบุคลากรทั้งหมดและหรือที่ทำงานเป็นอาสาสมัครพื้นที่ต่างๆ
เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานสำหรับนำไปปรับใช้หรือเป็นแรง
บันดาลใจในการทำงานของบุคลากร ทั้งนี้ ในการให้การช่วยเหลือในระแวกเร่งด่วนควรมี
มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ ที่มีองค์ประกอบ
เข้าร่วมทั้งหญิงและชายที่ประกอบด้วยหลายภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ฯลฯ
ที่เข้าไปให้การช่วยเหลือ เพื่อเรียนรู้การดำเนินงาน สร้างหลักประกันให้ความต้องการ
และปัญหาของผู้หญิงได้รับการตอบสนองและแก้ไข และปกป้องคุ้มครองผู้หญิง
จากการถูกละเมิด

3.2.4 การพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประสบภัย ที่มีบันทึกหญิงชาย

ให้ข้อมูลและสร้างความเข้าใจเรื่องของผู้ชาย ที่มีองค์ประกอบเพศหญิง เพศชายที่ได้รับ
รับผลกระทบที่เหมือนกัน และหรือแตกต่างกันจากความแตกต่างทางเพศและข้อจำกัด
ต่างๆที่มีผู้หญิง รวมทั้งคนชายขอบ ทั้งในบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
การปกครอง วิถีของชุมชน รวมทั้งให้คำแนะนำให้บุคลากรที่ทำงานได้ศึกษาชุมชน
เรียนรู้ด้วยตนเองในกระบวนการทำงาน

3.3 การสนับสนุนบริการฟื้นฟูชีวิต ผู้หญิง ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้หญิง

การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศในการฟื้นฟูเป็นเรื่องที่
สำคัญ ผู้หญิงควรต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกมิติของการฟื้นฟูของชุมชนไม่ใช่เพียงใน
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะผู้หญิง ทั้งนี้หน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือจะต้องพยายาม
เข้าถึงผู้หญิงเพื่อป้องกันปัญหาการเลือกปฏิบัติ ความไม่เป็นธรรมที่อาจจะเกิดขึ้น อัน
เป็นเหตุทำให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือต่างๆ แม้กระทั่ง อาหาร เนื่องจาก
สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นข้อจำกัดทำให้ผู้หญิงขาดโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วม
รวมทั้งขาดโอกาสสะท้อนปัญหาความต้องการเฉพาะของผู้หญิงเอง หน่วยงานควร
ต้องสร้างหลักประกันให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในกลไกและกระบวนการตัดสินใจต่างๆ
ทุกระดับ: ระดับประเทศ ระดับท้องถิ่น ระดับหมู่บ้าน หน่วยงานที่เข้าไปช่วยเหลือ
องค์กรในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนถึงองค์กรชุมชน และควรต้องมีการจัดตั้ง
หน่วยงานที่ทำงานเรื่องผู้หญิงที่ประสานร้อยพันปีในการดำเนินงานของสถาบัน
เพื่อที่จะรับผิดชอบเรื่องการฟื้นฟู และให้ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการ
ตัดสินใจ มีความจำเป็นภายหลังประสบภัย องค์กรหรือกลุ่มที่เข้าไปทำงานอย่างเข้มแข็ง
ควรให้ความสำคัญดำเนินงาน ช่วยลดการต่อต้านการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้หญิง

การให้ผู้หญิงได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นจะต้องสร้างความพร้อมให้กับผู้หญิงที่เป็นผู้
ประสบภัยเอง โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มของผู้หญิงและสร้างความเข้มแข็งให้ผู้หญิง
มีส่วนร่วมในการรณรงค์การละเมิดสิทธิอันเนื่องมาจากความเป็นผู้หญิง หน่วยงาน
ต่างๆ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดองค์กร เครือข่าย หรือพันธมิตรที่ทำงานเรื่อง
ผู้หญิงทำหน้าที่รณรงค์ผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในการจัดการภัยพิบัติ
สนับสนุนให้ผู้หญิงที่ประสบภัยได้รวมตัวกันเพื่อรณรงค์ผลักดันให้เกิดการปกป้อง
สิทธิสตรีและให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน

3.4 การขุดเสริมการมีส่วนร่วม ของผู้หญิงผู้ประสบภัย ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน

การมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ สามารถเป็นหลักประกันเบื้องต้นในการ
ทำมาหากินของชุมชนได้หมายถึงความมั่นคงทางอาหาร และการมีแหล่งรายได้ที่
หลากหลายและสม่ำเสมอตลอดปีทั้งในระดับครัวเรือน และชุมชนหมายถึงการมีความ
มั่นคงทางเศรษฐกิจ ความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่
สำคัญของชุมชนในการฟื้นตัวภายหลังภัยพิบัติของชุมชนได้ในเวลาอันรวดเร็ว วิถีชีวิต
และวิถีชุมชนพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ความเปราะบางด้านเศรษฐกิจชุมชน และ
ความมั่นคงทางอาหารเป็นตัวแปรโดยตรงต่อความสามารถของชุมชนในการตั้งรับ
ภัยพิบัติ

ผลกระทบในความเปราะบางของเศรษฐกิจชุมชน และความมั่นคงทางอาหาร
ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ และส่งผลกระทบต่อการเพิ่มภาวะผู้หญิงเมื่อ
เกิดภัยพิบัติ การสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจชุมชน และความมั่นคงทางอาหาร
ในชุมชนด้วยมิติชายหญิงจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.4.1 หลักปฏิบัติเพื่อสร้างหลักประกันด้านโอกาสทาง เศรษฐกิจชุมชน และความมั่นคงทางอาหารในชุมชน ด้วยมิติชายหญิง

- เสริมสร้างศักยภาพผู้หญิงในการร่วมทำกิจกรรมกลุ่ม ด้านการจัดการเศรษฐกิจ
ครัวเรือนด้วยมาตรการเชิงรุกโดยลดอุปสรรคต่างๆ เช่น ข้อจำกัดของผู้หญิง

- ด้านการเดินทาง การตั้งจุดดูแลเลี้ยงดูบุตร ตั้งขึ้นมาตรการเชิงบวกโดยเข้าถึงบ้าน
เป็นการสร้างโอกาสให้ผู้หญิงที่เป็นหัวหน้าครอบครัว หญิงมีลูกอ่อน และหญิงหม้าย
ที่ต้องเลี้ยงดูลูกตามลำพังสามารถเข้าถึงความช่วยเหลือและมีส่วนร่วม ได้ออกเสียง
กำหนด วางแผนการเงินเพื่อฟื้นฟูชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน
- สร้างหลักประกันการมีส่วนร่วมของผู้หญิง โดยสนับสนุนให้หญิงประสปราย มี
บทบาทสำคัญในการพิจารณาแบ่งปัน จัดสรรทรัพยากรทั้งที่เป็นเงินสด และ
สิ่งของช่วยเหลือต่างๆ ให้แก่ผู้ประสปรายอย่างทั่วถึง เช่น ค่าช่วยเหลือเครื่องครัว
อาหาร ที่นอน หมอน มุ้ง ชุดเครื่องแบบนักเรียน เครื่องมือประกอบอาชีพ
เป็นต้น และจัดสรรให้สอดคล้องกับสภาพความเดือดร้อน และภาวะความรับผิดชอบ
ที่แตกต่างกันของผู้ประสปรายทั้งหญิง ชาย เช่น การเลี้ยงดูเด็ก ผู้สูงอายุ การ
ดูแลผู้ป่วยเจ็บ ผู้ป่วยเรื้อรัง ภาวะในการติดตามหาญาติที่สูญหาย เป็นต้น

- สร้างมาตรการเพื่อการสร้างรายได้ระยะสั้น (cash for work) ในระยะฉุกเฉิน (ในระยะ 2 -4 สัปดาห์หลังภัยพิบัติ) โดยประกันโอกาสในการเข้าถึงมาตรการเหล่านี้ให้กับกลุ่มผู้หญิงทั้งหญิงที่เป็นหัวหน้าครอบครัว หญิงมีลูกอ่อน หญิงหม้าย ที่ต้องเลี้ยงดูลูกตามลำพัง และหญิงสูงวัยด้วย
- ส่งเสริมอาชีพที่หลากหลาย และมีความเหมาะสมเพื่อลดอุปสรรคในการเข้าถึงของผู้หญิงทั้งในรูปแบบกลุ่ม และรายบุคคล
- สนับสนุน หญิงสูงอายุนั้นมีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการด้านการดูแลเด็กก่อนในชุมชน และสนับสนุนให้มีรายได้ของตนเอง

3.4.2 การทำข้อมูลผู้ประสบภัยในช่วงการเฝ้าระวัง ช่วยเหลือเร่งด่วนภายหลังภัยพิบัติ

- ระบุจำนวนผู้ประสบภัยโดยระบุสัดส่วนผู้ประสบภัยหญิง/ชาย
- คำนึงถึงความเหมาะสมของวิธีการเก็บข้อมูลที่ต้องครอบคลุม และใช้เวลาเหมาะสม โดยพิจารณาข้อดี ข้อเสียของการทำข้อมูลแต่ละประเภท เช่น การสำรวจข้อมูล (survey) สัมภาษณ์ กลุ่มย่อย
- สัมภาษณ์ผู้สำรวจ/ ทำข้อมูลผู้ประสบภัยครึ่งหนึ่งเป็นผู้หญิง

3.4.3 การประเมินความเสียหายทางเศรษฐกิจ ภายหลังภัยพิบัติ

- ระบุลักษณะผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ เช่น รายได้ที่ลดลง อาชีพที่เสียหาย ภาระหนี้สิน และสิทธิในที่ดินโดยคำนึงถึงบริบททางสังคมที่เป็นตัวกำหนดรายได้ อาชีพ หนี้สิน และสิทธิในทรัพย์สินโดยปราศจากแนวคิดเรื่อง “การเป็นหัวหน้าครอบครัว”

- ระบุบริบททางสังคมเฉพาะของพื้นที่ประสบภัยนั้นๆ ที่มีนัยยะสำคัญต่อการเลือกโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ผู้ประสบภัยทั้งที่เป็นหญิง หรือชาย
- ระบุความเสียหายด้านเศรษฐกิจและรายได้ โดยแยกเป็นความเสียหายโดยตรงต่ออาชีพหลักของครอบครัวที่มีกลุ่มผู้ชายเป็นผู้เสียหายโดยตรง และอาชีพรองหรือแหล่งรายได้สำรองอื่น ๆ ที่มักมีกลุ่มผู้หญิงเป็นผู้เสียหาย

3.4.4 การออกแบบโครงการเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชนในบิตีหญิงชาย

- ระบุวัตถุประสงค์โครงการที่ผ่านการวิเคราะห์บริบททางสังคมที่มีนัยยะสำคัญต่อการตีความความสัมพันธ์ด้านเพศ และการประกอบอาชีพ ตลอดจนการใช้ทรัพยากร
- ระบุกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมโดยคำนึงถึงลักษณะอาชีพ การใช้ทรัพยากร โดยไม่จำกัดรูปแบบอาชีพว่าต้องเป็นอาชีพของผู้หญิงหรือผู้ชาย

3.4.5 การดำเนินงานกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจ ชุมชนในบิตีหญิงชาย

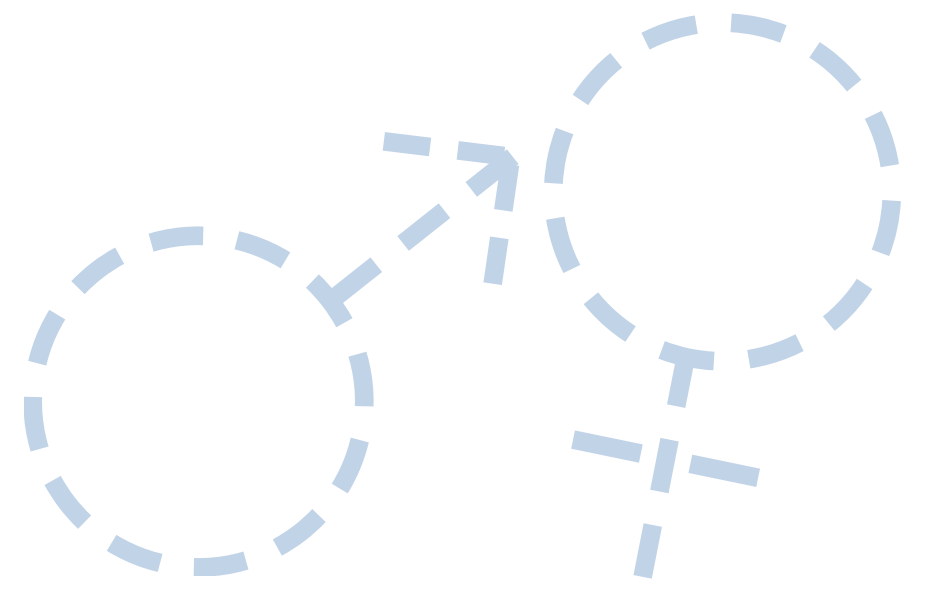
- ออกแบบกิจกรรมโดยจัดให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหญิง และชายมีส่วนร่วมเท่ากัน เช่น การจัดกิจกรรมที่ต้องมีการค้างคืน หรือ ออกนอกพื้นที่ไกลมากอาจเป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มสตรีมุสลิม
- สนับสนุนกิจกรรมโดยคำนึงถึงการเรียนรู้ร่วมกันเมื่อต้องมีการทำงานเป็นกลุ่ม ในขณะที่ไม่มีการกำหนดรูปแบบในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อขอรับการสนับสนุนต่างๆ

- จัดสรรเจ้าหน้าที่เพื่อการให้คำแนะนำและการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนอย่างใกล้ชิด
- จัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพที่มีความหลากหลาย และไม่มีรูปแบบตายตัวในการประกอบอาชีพ เช่น ผู้หญิงก็สามารถประกอบอาชีพของผู้ชาย ในลักษณะรายเดี่ยว เช่น การเลี้ยงหอยแมลงภูได้
- ทบทวนการให้เงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
- การส่งเสริมอาชีพต้องให้ครบวงจรและดำเนินการระยะยาวจนกระทั่งนำความรู้หรือสิ่งที่อบรมไปประกอบอาชีพได้จริง
- องค์การที่ลงไปสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพต้องประสานงานกันเพื่อไม่ให้ชุมชนสับสน/ ซัดแย้งกัน

บทที่ 4

การจัดการ ภัยพิบัติ ในมิติหญิงชาย

4.1 การสร้างหลักประกันการทำงาน ที่มีส่วนร่วม และวิถีหญิงชาย ตลอด ระยะเวลาการช่วยเหลือและการฟื้นฟู

การนำหลักการมีส่วนร่วมและกระบวนการทำงานที่มีมิติหญิงชายให้ส่งผลในทางปฏิบัติจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรและบุคลากรให้ความสำคัญกระบวนการและวิธีการทำงานไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเอื้อให้การทำงานตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้ประสพภัยที่มีความแตกต่างทางเพศ ความแตกต่างในการประกอบอาชีพ วัฒนธรรม และเชื้อชาติ สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือที่เหมาะสม

ผู้ประสพภัยควรได้รับโอกาสมีส่วนร่วมในการกำหนด วางแผน ดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล แผนงานช่วยเหลือ ซึ่งสะท้อนจากการที่หญิงและชายในทุกช่วงอายุจากประชากรที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติและประชากรในพื้นที่ รวมทั้งกลุ่มเสียงร่อย ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการช่วยเหลือและมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นต่อองค์กรที่เข้ามาช่วยเหลือ ตลอดทุกขั้นตอนของโครงการ (แหล่งข้อมูล: Sphere-มาตรฐานขั้นต่ำที่ 1 เรื่องความร่วมมือ)

เนื่องด้วยกลุ่มผู้หญิง คนชายขอบและกลุ่มผู้เปราะบางต่างๆ มักถูกมองข้าม เข้าไม่ถึง และไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการภัยพิบัติ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิง กลุ่มผู้สนใจงานต่างๆ ในการจัดการภัยพิบัติควรกำหนดเป็นกลไกและกำหนดวิธีการทำงาน โดยเฉพาะทำได้โดยการกำหนดการเสริมสร้างศักยภาพและกำหนดมาตรฐานทางบวก กำหนดรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้หญิงสามารถเข้าร่วมกระบวนการและการดำเนินงานต่างๆ รวมทั้งเสริมสร้างและรับรองให้ผู้หญิงสามารถรับประโยชน์ มีสิทธิ์ถือครองทรัพย์สินอย่างชอบธรรมตามหลักความเท่าเทียมและเป็นธรรม เช่น บ้านถาวร เรือ อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

แผนงานที่จัดทำขึ้นจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประสพภัยที่มีความชัดเจน เข้าใจง่าย ทั้งนี้ขั้นตอนการจัดทำแผนควรเริ่มจากการประเมินวิเคราะห์ธรรมชาติของภัยพิบัติและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ประสพภัย ควรค้นหาศักยภาพของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ จัดทำข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการและความเสี่ยง พร้อมกำหนดช่องว่างของความช่วยเหลือที่ได้ดำเนินการแล้ว ทั้งนี้การประเมินสภาพพื้นที่ และชุมชนที่ประสพภัยจะต้องมองภาพเชิงองค์รวมโดยไม่แยกแต่ละส่วนออกจากกัน อย่างเช่น เศรษฐกิจ ศาสนา และประเพณี สังคม การเมือง และปัจจัยทั้งศักยภาพและข้อจำกัดในด้านความปลอดภัย กลไกของการแก้ไขปัญหาและประมวลความต้องการ ความคาดหวังของผู้ประสพภัยต่อการฟื้นฟูชุมชน

ขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้จำเป็นต้องหลักปฏิบัติที่สำคัญมากเพราะหากองค์กรต่างๆ ที่ทำงานในพื้นที่ประสพภัยไม่เข้าใจชุมชนและพื้นที่ประสพภัยอย่างแท้จริงแล้ว จะไม่สามารถดำเนินการให้การช่วยเหลือทั้งในภาวะฉุกเฉิน และต่อเนื่องไปผู้ช่วงการฟื้นฟูชุมชนได้อย่างสมบูรณ์

4.1.1 การประเมินสถานการณ์พื้นที่ประสบภัยและหรือพื้นที่เสี่ยงภัย : แนวทางการดำเนินงาน

- ระบุเป้าหมายพื้นที่ปฏิบัติงานที่จะประเมินพื้นที่ประสพภัยไม่เพียงเฉพาะพื้นที่ประสพภัย หากแต่ควรพิจารณาบนฐานระบบนิเวศที่เกี่ยวของ
- แจ้งและสร้างความเข้าใจกับชุมชน รวมถึงผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้ชุมชนทราบถึงการประเมินที่จะจัดทำขึ้น เปิดโอกาสให้มีการถาม การแสดงความคิดเห็นจากชุมชนในกรอบภารกิจกรมการทำงาน และเชิญชวนตัวแทนองค์กรท้องถิ่นและตัวแทนชาวบ้านเอง เข้าร่วมในการประเมินสถานการณ์ของพื้นที่

- จัดคณะทำงานของหน่วยงาน โดยกำหนดให้คณะทำงาน รวมถึงทีมงานรับแจ้งภัย ศึกษานโยบายปฏิบัติงานในพื้นที่มีองค์ประกอบทั้งของหญิง และเพศชายในสัดส่วนเท่าเทียมกัน
- กำหนดวิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสม เช่น พื้นที่ที่ต้องการศึกษา การกำหนดเวลา การดำเนินการ การพิจารณาข้อจำกัด และศักยภาพของวิธีการเก็บข้อมูลแบบต่างๆ เช่น การจัดทำแบบสำรวจ (survey) การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย
- จัดทำข้อมูลพื้นฐานในพื้นที่ประสบภัยเพื่อประเมินสถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งจัดทำข้อมูลและประเมินผลกระทบของกลุ่มผู้เปราะบางต่างๆ โดยจัดทำรายชื่อและที่อยู่ กำหนดกลุ่มผู้หญิงกลุ่มเปราะบางที่คณะทำงานจะเข้าไปจัดเก็บข้อมูล
- ศึกษากิจกรรมที่องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐ ที่ได้ดำเนินการในพื้นที่ประสบภัยและหรือพื้นที่ที่มีความเสี่ยงภัยพิบัติรูปแบบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ข้อมูลดังกล่าวจะใช้เปรียบเทียบกับผลการปฏิบัติงาน และหาค่าความเสี่ยงการทำงานที่ซ่อนอยู่ และพัฒนาภาคีความร่วมมือที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินงานในอนาคต

4.1.2 กระบวนการและวิธีการประเมินสถานการณ์พื้นที่ประสบภัยและพื้นที่เสี่ยงภัย

- แนะนำคณะและชี้แจงบทบาทของแต่ละบุคคลที่อยู่ในทีมจัดทำข้อมูลพื้นฐานและประเมินสถานการณ์ให้ชัดเจน
- กำหนดช่วงระยะเวลาการปฏิบัติการเพื่อกำหนดการเริ่มต้น และระยะเวลาการเสร็จสิ้นตามกรอบเวลาที่วางไว้
- ระบุตัวแกนผู้ประสบภัยรวมทั้งสนับสนุนให้ผู้หญิง เด็กและเยาวชน และกลุ่มผู้ต้องอาศัยโอกาสต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อการประเมินอย่างอิสระ

- จัดให้มีการประชุม สอบถามข้อมูลกลุ่มย่อยกับผู้ประสบภัยที่เป็นเฉพาะกลุ่ม เช่น ผู้หญิง เยาวชน เด็ก เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มได้เสนอข้อคิดเห็น ให้ข้อมูลและสะท้อนประสบการณ์โดยอิสระ ตัวของกลุ่มต่างๆ ตั้งกล่าวจะมีข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นในสาธารณะ
- สอบถามความต้องการเร่งด่วนของแต่ละกลุ่มและในโอกาสเดียวกัน ทราบดีให้ข้อมูลให้กลุ่มต่างๆ ตั้งกล่าวข้างต้น ได้รับทราบข้อสรุปที่ได้จากการเก็บข้อมูลและร่วมในการพิจารณาที่กำหนดการทำข้อมูลเพื่อใช้วางแผนการทำงาน
- ทราบดีที่มีบางกลุ่มไม่สามารถเข้าร่วมเวทีการประชุมประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันจะมีวิธีการดำเนินการที่สะท้อนข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานและสถานการณ์ที่กำหนดกับกลุ่มเหล่านั้นด้วย

4.1.3 กำหนดโครงการ และแผนปฏิบัติงานการจัดการภัยพิบัติ

- นำเสนอข้อมูลและผลการวิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่ให้แก่สมาชิกชุมชน โดยจัดเวทีนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นทางการ โดยจัดทำรูปแบบการนำเสนอข้อมูลให้เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และดำเนินการให้ผู้เข้าร่วมในเวทีได้แลกเปลี่ยน นำเสนอข้อคิดเห็นต่อผลการวิเคราะห์และข้อสรุปจากการปรึกษา
- กำหนดกระบวนการปรึกษาหารือโดยมีตัวแทนชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเข้าร่วมการกำหนดโครงการ โดยกำหนดเวทีให้ผู้หญิงและคนชายขอบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดโครงการ ทั้งนี้การส่งเสริมให้ผู้หญิงและคนชายขอบสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ควรคำนึงต่อการกำหนดเวลาที่ที่เหมาะสมในการจัดเวลาแลกเปลี่ยนให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่กลุ่มผู้หญิงและคนชายขอบติดภาระกิจ รวมทั้งเลือกสถานที่ที่สะดวกต่อการเดินทาง หรือการจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเด็กในขณะที่ยังเข้าร่วมประชุม หรือจัดสถานที่สำหรับให้การให้ข้อมูลที่ในช่วงที่มีประชุมได้ด้วย

- ให้อบรมให้สมาชิกชุมชนรับรู้ถึงสิทธิของตนเองที่พึงรับเมื่อประสบภัย
- ส่งเสริมให้คณะกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกในชุมชน รวมทั้งผู้หญิงและคนชายขอบในพื้นที่ประสบภัย มีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ และได้เข้าถึงการให้บริการพยาบาล งบประมาณที่ได้ถูกจัดสรรด้วย
- จัดทบทวนการทำงานให้กลุ่มผู้หญิงได้เข้าร่วมในการตรวจสอบความเหมาะสมและผลการทำงานโครงการและกิจกรรมการทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ประสบภัย และพื้นที่เสี่ยงภัย
- ออกแบบกลไกการรับเรื่องราวร้องทุกข์ และวิธีการดำเนินการแก้ไขปัญหาตามข้อร้องทุกข์ โดยกลไกดังกล่าวเอื้อโอกาสให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงได้ง่าย

4.1.4 แนวทางการปฏิบัติงานตามแบบ

- เชิญตัวแทนชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยกำหนดสัดส่วนที่เท่าเทียมมาร่วมกัน กำหนดเงื่อนไข และหลักเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย ผู้ได้รับประโยชน์ จากการดำเนินโครงการ
- จัดเวทีชี้แจงเงื่อนไข และหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการที่ได้กำหนดเบื้องต้นให้สมาชิกชุมชนได้ทราบและเปิดอภิปราย ใดๆก็ตามการสื่อสารแลกเปลี่ยนดังกล่าวด้วย บริบททางสังคม และวัฒนธรรม บางแห่งไม่เอื้อประโยชน์ให้ผู้หญิงสามารถสื่อสารด้วยตัวหนังสือ จึงควรจัดให้มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยน ที่สามารถให้ผู้หญิงและกลุ่มเปราะบางสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม
- เชิญตัวแทนชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การชุมชนต่างๆ ในสัดส่วนชายหญิงที่เท่าเทียมกันมาร่วมพิจารณาเลือกกลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับผลประโยชน์ตามเกณฑ์ที่ได้ตกลงร่วมกัน

- ประกาศรายชื่อผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการในที่สาธารณะ
- กำหนดกลไกการรับคำร้องทุกข์ และพัฒนาการแก้ไขปัญหาตามข้อร้องทุกข์ โดยให้ความสำคัญ สร้างวิธีการช่วยเหลือให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงกลไกการร้องทุกข์ได้โดยไม่เกรงกลัว

4.1.5 การติดตามและประเมินผลการทำงาน

- จัดตั้งคณะประเมินผลที่มีองค์ประกอบได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ โดยคำนึงถึงสัดส่วน และบทบาทชายหญิงที่เท่าเทียมกันในคณะทำงาน ร่วมกันตัวแทนจากองค์กรที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และผลงาน
- นำเสนอข้อมูลผลการประเมินอย่างทั่วถึง โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านภาษา ช่วงเวลาและบริบททางสังคม วัฒนธรรม และศาสนาที่ผู้หญิงเผชิญอยู่

4.2 การทำงานให้ความช่วยเหลือ ชุมชนที่ประสบภัยพิบัติ

4.2.1 หลักปฏิบัติการให้ แจกจ่ายอาหาร น้ำ ยา และ บองโบ้จำเป็

4.2.1.1 อาหาร

ด้วยวิธีปฏิบัติที่ให้ผู้หญิงดูแลและรับผิดชอบต่อสวัสดิการ ชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของการสมาชิกในครอบครัวโดยรวม อาหาร น้ำกินน้ำใช้ที่สะอาดเป็นสิ่งที่คุณผู้หญิงต้องการ รวมถึงจากภาระหน้าที่ที่คุณผู้หญิงต้องดูแลบุตรหลานและผู้สูงอายุ ดังนั้นการแจกจ่ายอาหารและปัจจัย 4 ต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการให้บุคคลที่มีความหลากหลาย เช่น ผู้หญิงตั้งครรภ์ ผู้หญิงที่อยู่ในช่วงท้องให้นมลูกอ่อน ซึ่งหลักการและกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประสบภัยเหล่านี้ถูกซ้ำเติม ประสบความลำบากมากขึ้นจากการเข้าถึงการช่วยเหลือ โดยไม่มีสิทธิหญิงชาย ดังนั้นการจัดการแจกจ่ายสิ่งของ อาหาร น้ำในภาวะฉุกเฉินจะเป็นการซ้ำเติมปัญหาของผู้ประสบภัยและก่อให้เกิดภาวะการเลือกปฏิบัติ ความไม่เท่าเทียม เสื่อมภาค และทำให้ผู้ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือโดยตั้งอยู่บนฐานการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็มนุษย์ของผู้ประสบภัย ไม่ทำให้ผู้มารับของเกิดความรู้สึกที่วากลายมาเป็ขอทานหรือต้องแย่งแย่งอาหารที่นำมาแจกจ่าย

การจัดการและแจกจ่ายอาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ให้แก่ผู้ประสบภัย ควรมีการจัดการต่อเนื่องจนกว่าผู้ประสบภัยจะสามารถทำงานอาชีพมีรายได้ของตัวเอง แม้ว่าการจัดการและแจกจ่ายอาหารจะต้องดำเนินการยาวนาน โดยเฉพาะผู้หญิงตั้งครรภ์ ผู้หญิงที่มีลูกอ่อนซึ่งยังต้องให้นมลูก หญิงเฒ่า ผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า และผู้พิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ควรจะ

ได้รับการช่วยเหลือด้านอาหารอย่างต่อเนื่องจนกว่าที่บุคคลเหล่านี้จะมีหลักประกันด้านอาหารที่มั่นคง ครอบครัวสามารถจัดการได้เองในระยะต่อมา

หลักปฏิบัติในการแจกจ่ายอาหารให้แก่ผู้ประสบภัย

- คำนึงถึงสิ่งที่คุณประสบกับเคยปฏิบัติด้วย เช่น หลักศาสนา ในพื้นที่ประสบภัยที่เป็นชุมชนมุสลิม ควรระมัดระวังจัดหาอาหารที่ไม่มีส่วนประกอบเนื้อสัตว์ที่เป็นหมู ซึ่งเป็สิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนา เป็นต้น
- อาหารที่แจกจ่ายควรคำนึงถึงรสชาติ และเป็นชนิดอาหารที่ชุมชนนั้นคุ้นเคย
- คำนึงถึงประโยชน์และหลักโภชนาการด้วย อย่างเช่น คำนึงถึงอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และ เป็อาหารที่ไม่หมดอายุ
- คำนึงถึงอาหารที่มีคุณประโยชน์สำหรับสตรีมีครรภ์เพื่อบำรุงทั้งผู้ประสบภัยที่เป็นแม่และเด็กที่อยู่ในครรภ์ ทั้งนี้จะต้องมีทีมจัดหาอาหารสำหรับหญิงที่ต้องให้นมเด็กอ่อน เช่น อาหารที่มีธาตุเหล็กและแคลเซียม อย่างเช่น นม เป็นต้น
- อาหารเสริมและนมควรที่รวมอยู่ในรายการอาหารที่จะแจกจ่ายให้แก่ครอบครัวผู้ประสบภัยซึ่งมีเด็กเล็ก เนื่องจากภาวะที่จิตใจได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงจะมีผลต่อร่างกายที่มีปัญหาเนื่องจากต่อกรผลิตธาตุอาหารซึ่งจำเป็นสำหรับการเจริญเติบโตของเด็ก
- ผู้หญิงควรเป็นผู้มารับอาหารที่แจกจ่ายเพื่อเป็หลักประกันว่าอาหารนั้น จะไม่ถูกนำไปขายเนื่องจากมีผู้ขายบางคนมารับอาหารและนำไปขายเพื่อให้ได้เงินไปซื้อสุราดื่ม
- จุดแจกจ่ายสิ่งของควรที่ถูกรับการเข้าแถวที่แยกแถวชายหญิง โดยเฉพาะในสังคมที่มีการแยกเพศหญิง เพศชายอย่างชัดเจน (แหล่งข้อมูล APWLD)

4.2.1.2 น้ำ

น้ำ เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตและสุขภาพของคน หลังจากที่ถูกชนประสบภัยพิบัติอาจมีน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการพื้นฐาน ดังนั้นการจัดการหาน้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัยและในปริมาณที่เพียงพอเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพการเจ็บป่วยจากการบริโภคและการใช้น้ำที่ไม่สะอาด

หลักการปฏิบัติในการจัดการเรื่องน้ำให้แก่ผู้ประสบภัย

- ในแต่ละครัวเรือนควรมีน้ำเพื่อการบริโภค ประกอบอาหารและใช้เพื่อสุขอนามัยส่วนตัว อย่างน้อยคนละ 15 ลิตร ต่อวัน
- จุดแจกจ่ายน้ำที่ไกลที่สุดต้องอยู่ห่างจากที่พักรักษาไม่เกิน 500 เมตร
- การใช้เวลาแจกจ่ายน้ำดื่มไม่ควรให้รอนานเกินกว่า 15 นาที
- การใช้เวลาแจกจ่ายน้ำให้แก่แต่ละคน ควรใช้เวลาไม่เกิน 3 นาที ต่อปริมาณน้ำ 20 ลิตร
- แหล่งน้ำควรอยู่ห่างบ้านไม่เกิน 500 เมตร ปริมาณน้ำโดยเฉลี่ยที่จะเพียงพอในการใช้แต่ละวันโดยเฉลี่ยคือ 15 ลิตรต่อคนต่อวัน ทั้งนี้ แหล่งน้ำ และระบบน้ำควรที่จะมีคณะบุคคลทำหน้าที่บำรุงรักษาให้ถูกสุขลักษณะ (แหล่งข้อมูล: SPHERE)

4.2.1.3 อารักขาโรค

หลักการปฏิบัติในการจัดการเรื่องอารักขาโรคให้แก่ผู้ประสบภัยคือ

- อนามัยสุขภาพ สุติตรวัฒนธรรมอาหารเสริม
- อาหารและอนามัยสุขภาพ เช่น วิตามินรวม ธาตุเหล็ก เป็นต้น
- ยาคุมกำเนิด
- ยาสำหรับผู้ที่ติดเชื้อ อย่างเช่น ยาต้านไวรัสสำหรับผู้ที่ติดเชื้อ HIV ทั้งนี้การให้บริการคำนึงหลักการเก็บข้อมูลที่เป็นความลับสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกับเชื้อ HIV ด้วย

4.2.1.4 เครื่องใช้สำหรับสตรี

การแจกจ่ายสิ่งของ เครื่องใช้สำหรับสตรีเป็นเรื่องที่ต้องใส่ใจ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยไม่ควรมองข้ามมิติที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาสิ่งของตามความต้องการของผู้หญิง โดยเฉพาะการจัดการจัดการแจกจ่ายของใช้ส่วนตัวให้แก่ผู้หญิงต้องจัดทำอย่างเหมาะสมโดยไม่ทำให้ผู้หญิงรู้สึกอาย ลำบากใจ หรือท้อแท้ใจที่จะรับของ เช่น การแจกจ่ายผ้าอนามัย ชุดชั้นใน กรณีที่ผู้ชายเป็นผู้ที่แจกจ่ายสิ่งของเครื่องใช้ดังกล่าวจะทำให้ผู้หญิงลำบากและดั่งใจ ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องใส่ใจจัดหาผู้แจกจ่ายสิ่งของนั้นๆที่เป็นผู้หญิง

สิ่งของที่ควรแจกจ่ายให้แก่ผู้ประสบภัยที่เป็นผู้หญิง

- ผ้าอนามัยสำหรับผู้หญิงที่มีรอบเดือน
- สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับสุขอนามัยของผู้หญิง เช่น ผ้าเช็ดตัว ผ้าซับขาเนื่องจากในบางสังคมผู้หญิงไม่คุ้นเคยกับการใช้ผ้าอนามัยตามที่โฆษณาขายทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น ผ้าอนามัย แคร่ฟรี (Carefree)
- ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์และการติดเชื้อ
- ทางางชั้นในและชุดชั้นในใหม่ตามขนาด ตามสรีระที่แตกต่างกัน
- อาหารและนมผงสำหรับเด็กอ่อน
- อุปกรณ์ของใช้และเสื้อผ้าสำหรับเด็กอ่อน เช่น ผ้าห่ม เสื้อผ้า ผ้าอ้อมเด็กอ่อน
- เสื้อผ้าเด็ก
- เสื้อกันหนาว
- เสื้อผ้าสำรองที่ใช้ในชีวิตประจำวันตามวัฒนธรรม เช่น ผ้าถุง โสร่ง ฯลฯ

4.2.1.5 การดูแลเด็กก่อน

- จัดบริการวัคซีนให้แก่เด็กก่อน
- อุปการณณ์เลี้ยงเด็กก่อน ได้แก่ ขวดนม ฝาอ้อมและอุปกรณ์ทำความสะอาด
- บริการที่ต้มน้ำ หรืออุปกรณ์สำหรับปรุงอาหารชงนม ให้นม
- ควรจัดทำห้องส่วนตัวเพื่อให้ผู้หญิงให้นมลูกส่วนที่เป็นสัดส่วน

4.2.2 ทัศนคติในการแจกจ่ายสิ่งของเครื่องใช้อื่นๆ

สิ่งของใช้อื่นๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่หน่วยงานต่างๆ และบุคลากรที่ทำงานด้านนี้ต้องให้ความสนใจและจัดหาให้ผู้ประสบภัย ทั้งนี้เพื่อบรรเทาความเครียด และช่วยเหลือคนลาภจิตใจแก่ผู้ประสบภัย โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งยาความเครียด รวมทั้งส่งเสริมการปฏิบัติธรรมเพื่อลดความตึงเครียดและสร้างความรู้สึกผ่อนคลาย สร้างความสบายใจ

หลักปฏิบัติในการแจกจ่ายสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น ที่มีผลต่อคนลาภจิตใจของผู้ประสบภัย

- ควรจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวที่จำเป็นพื้นฐาน เช่น เตา มีด หม้อ ไห ฯลฯ ให้แก่ครอบครัวผู้ประสบภัย
- ฆวนตา เครื่องช่วยฟัง ไม่ทำสำหรับผู้สูงอายุ
- วัันต้กน้ำและถังเก็บน้ำสำหรับให้ผู้ประสบภัยอาบน้ำหรือต้กน้ำมาไว้ใช้ในที่พักอาศัย
- มู่่งกั้นอุ้ง
- ยาทาที่นุ้ง / ยาที่นุ้ง
- เครื่องมือทำความสะอาดที่อู่่ออาศัย
- หนังสือนิธรรมะ นิทาน นวนิยาย

4.2.3 ทัศนคติในการจัดหา ซ่อมแซมและ/หรือ สร้างสาธารณูปโภคในชุมชนที่ประสบภัย

การจัดหาห้องน้ำ ห้องครัวที่สะอาดและมีปริมาณเพียงพอสำหรับจำนวนผู้ประสบภัย มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเรื่องดังกล่าวมีผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้ใช้ (โดยเฉพาะผู้หญิง) ทั้งนี้การจัดการเรื่องห้องสุขาต้องได้รับการออกแบบและก่อสร้างสถานที่ที่เหมาะสมโดยผู้ประสบภัยจะต้องมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาและให้ความเห็นด้วยกับการออกแบบและสถานที่ตั้งห้องสุขา

- ควรใช้อัตราส่วนห้องสุขา 1 ห้องต่อผู้ใช้ 10 คน เป็นสูตรในการคำนวณจำนวนสุขาที่ควรจัดสร้างขึ้น (แหล่งข้อมูล: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)
- ห้องน้ำสำหรับผู้หญิงควรจัดสร้างแยกต่างหากจากห้องน้ำผู้ชาย
- ห้องสุขาต้องห่างจากที่พักอาศัยไม่เกิน 50 เมตรและควรมีการติดตั้งไฟให้สว่างเพื่อความปลอดภัยกับผู้ใช้งาน
- วัสดุที่นำมาใช้ในการสร้างห้องสุขา และห้องน้ำควรสร้างด้วยวัสดุ ที่แข็งแรง ป้องกันการทำรื้อถ้ำมอง
- ควรมีการกั้นผนังถาวรหนา รวมทั้งประตูที่มีกลอนมั่นคงเพื่อให้ผู้หญิงสามารถใช้ห้องน้ำโดยไม่ต้องระแวงระวังและมีความรู้สึกเป็นส่วนตัว รวมทั้งมีการจัดระบบน้ำที่ดี
- มีที่สำหรับทิ้งผ้าอนามัยและต้องจัดให้มีสถานที่ซักผ้าสำหรับชาวสำหรับผู้หญิง (แหล่งข้อมูล : SPHERE)
- ควรจัดสร้างสถานที่ซักผ้าและที่ตากผ้าเพื่อให้ผู้หญิงได้ซักผ้าและตากเสื้อผ้าในและทางกางชั้นใน
- ห้องสุขาทุกชนิดที่มีน้ำราดจะต้องมีน้ำเพียงพอและสม่ำเสมอ (SPHERE)
- มีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการบำรุงรักษา และทำความสะอาดให้แก่ผู้ใช้ (SPHERE)

- ห้องสุขาและการระบายน้ำลงดิน ควรห่างจากแหล่งน้ำใต้ดินไม่น้อยกว่า 30 เมตร และส่วนล่างสุดของตัวมออยู่สูงกว่าระดับน้ำไม่น้อยกว่า 1.5 เมตร การระบายน้ำหรือของเสียจากการถ่ายอุจจาระต้องไม่ผ่านแหล่งน้ำ หรือแหล่งน้ำใต้ดิน
- ควรมีการจัดสถานที่และระบบการจัดการของเสีย ชยะ ที่ถูกสุขลักษณะ
- มีระบบการบำรุงรักษาในด้านความสะอาดอย่างสม่ำเสมอโดยมีคณะกรรมการ และคัมภ์พัฒนาาระบบบำรุงรักษาให้มีความสะอาดและถูกสุขอนามัยเพื่อป้องกันการระบาดของยุงและแมลงวัน ซึ่งอาจจะเป็นที่มาของโรคระบาดตามมาภายหลัง และมีจำนวนพอให้ผู้หญิงได้ทั้งใช้และอาบ

4.2.4 หลักปฏิบัติในการให้การช่วยเหลือเรื่องที่พักชั่วคราวและบ้านถาวร

ผู้ที่ประสบภัยที่สูญเสียบ้านและที่อยู่อาศัยจะต้องได้รับการช่วยเหลือโดยมีการดำเนินงานเพื่อจัดหาที่พักให้อย่างเหมาะสม ในบางกรณีผู้รอดจากภัยพิบัติบางคนไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือดังกล่าวเพราะไม่สามารถแสดงหลักฐาน (ทะเบียนบ้าน) ว่าเป็นเจ้าของบ้านก่อนเกิดภัยพิบัติได้ ทั้งนี้การให้ความช่วยเหลือจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้ประสบภัยต้องมิหลงประเด็นว่าผู้หญิงและครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้พิการ ผู้สูงอายุ ทูพลภาพ มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ถูกสุขลักษณะ ทั้งในช่วงการอยู่อาศัยในระยะฉุกเฉินและระยะยาว

4.2.4.1 การจัดสร้างที่อยู่ พักอาศัยในช่วงฉุกเฉินหลังชุมชนประสบภัย

- ไม่ควรสร้างเต็นท์และบ้านชั่วคราวใกล้กันเกินไปเพื่อจะได้มีพื้นที่ที่เป็นส่วนตัว
- เต็นท์ที่นำมาใช้ควรเป็นเต็นท์ที่มีอากาศไหลเวียนได้สะดวก อีกทั้งสามารถปรับอากาศร้อนหรือเย็นได้ตามสภาพภูมิอากาศ เพื่อลดปัญหาความหนาวเกินไปในหน้าหนาวหรือร้อนเกินไปในหน้าร้อน
- ภายในเต็นท์ควรจะมีพื้นที่สำหรับจัดเก็บข้าวของของที่จัดวางที่นอนหรือเก็บเสื้อผ้าสิ่งของที่สามารถป้องกันความเปียกชื้นหรือการถูกทำลาย
- กรณีการจัดที่อยู่อาศัยที่เป็นเต็นท์ควรจัดสรรเต็นท์ให้ทั่วถึงทุกครอบครัว ไม่ใช่ให้หลายๆ ครอบครัวต้องเบียดเสียดอยู่ร่วมกันในพื้นที่จำกัด
- จัดให้มีระบบระบายน้ำรอบเต็นท์ และการทำท่อน้ำทิ้งที่ตั้งของเต็นท์อยู่ในระดับสูงสามารถป้องกันน้ำขังเวลาฝนตกได้
- หากคัมภ์หรือบ้านพักชั่วคราวไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ภาครัฐหรือองค์กรที่เข้าไปให้ความช่วยเหลือจะต้องจัดให้คนพิการพักอาศัยอยู่ในตำแหน่งที่เข้าถึงเครื่องอำนวยความสะดวกได้ง่าย

4.2.4.2 บ้านพักชั่วคราว

- การเลือกพื้นที่สำหรับก่อสร้างบ้านควรเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสม และต้องเลือกอย่างระมัดระวัง ไม่ควรเลือกพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดภัยพิบัติรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการฉีกจากดินถล่ม หรือพื้นที่ที่จะเกิดน้ำท่วมถ้าเกิดฝนตกอย่างหนัก เป็นต้น
- บ้านพักชั่วคราว รวมทั้งเต็นท์ควรมีขนาดที่ให้ผู้พักอาศัยอยู่กันอย่างมีความสะดวกและไม่คับแคบอัด
- ในแต่ละครอบครัวควรที่จะมีพื้นที่ส่วนตัวของครอบครัว ดังนั้นการจัดสรรพื้นที่ควรขึ้นอยู่กัขนาดของครอบครัว
- ถ้ามีภรรยาและเด็กควรมีห้องส่วนตัวของตัวเอง
- ควรมีห้องส่วนตัวสำหรับแต่งตัวของผู้หญิงและห้องสำหรับการอาบน้ำที่แยกต่างหาก
- ควรใช้วัสดุโครงสร้างที่แข็งแรง และอยู่ในพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ปลอดภัย ไม่เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค ปลอดภัยจากความเสียงต่างๆ และตรวจสอบหลังคามุงบ้านของผู้ประสบภัยไม่ให้มีรูรั่ว
- วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับสร้างบ้านพักชั่วคราวควรเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของประเทศ หลีกเลี่ยงการใช้สังกะสีมาเป็นวัสดุทำฝ้าน้ำและหลังคาบ้าน เนื่องจากวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวเก็บความร้อน แม้จะเป็นบ้านชั่วคราวแต่ผู้ประสบภัยอาจจะต้องอยู่ในบ้านดังกล่าวนานพอสมควร
- จัดสร้างบ้านพักชั่วคราวในบริเวณที่ใกล้กับโรงเรียน

4.2.4.3 บ้านถาวร

- ลักษณะ แบบ ขนาดของบ้านต้องคำนึงถึงขนาดและประเพณีของครอบครัว การออกแบบบ้านจะต้องคำนึงถึงรูปแบบการดำรงชีวิตและงานการอาชีพของผู้หญิง
- บ้านทุกหลังจะต้องมีห้องน้ำ ระบบน้ำประปา ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้าและครัวสำหรับทำอาหาร
- ที่ตั้งบ้านเรือนจะต้องอยู่ใกล้สถานที่ทำมาหากิน สถานที่อนามัย โรงเรียน และการ

บริการด้านสังคมต่างๆ โดยที่ผู้อยู่อาศัยไม่ต้องใช้เงินจำนวนมากใช้จ่ายสำหรับเดินทาง

- การกำหนดที่ตั้งบ้านเรือนและที่ดิน ตลอดจนถึงการจับกลุ่มบ้านสำหรับการขยายขนาดครอบครัวในอนาคตและต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้หญิง
- สร้างมาตรการป้องกันและการเลือกปฏิบัติและเข้าไม่ถึงความช่วยเหลือจากการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าไปทำงาน เช่นไม่สร้างบ้านถาวรให้ผู้ประสบภัยที่เป็นหญิงมาอยู่ด้วยกำหนดว่าหัวหน้าครอบครัวต้องเป็นผู้อาศัยเท่านั้นจึงจะสามารถได้รับความช่วยเหลือ จัดหาที่อยู่อาศัยให้ เป็นต้น
- ยกเลิกแนวคิดเรื่อง ‘หัวหน้าครอบครัว’ ซึ่งจะเป็นหลักการที่จะทำให้ผู้หญิงเข้าไม่ถึงถึงการช่วยเหลือเนื่องจากหัวหน้าครอบครัวมีความเข้าใจไปเองว่าต้องเป็นผู้ชาย
- ตระหนักถึงสิทธิของสามีภรรยาในการมีกรรมสิทธิ์ที่ดิน บ้าน และทรัพย์สินร่วมนโยบายหรือกฎหมายที่ออกมาใหม่หลังเกิดภัยพิบัติจะต้องแก้ไขกฎหมายเรื่องชายเป็นใหญ่ อย่างเช่น การจัดสรรที่ดินเพื่อทดแทนที่ดินที่เสียหายจากภัยพิบัติจะต้องเป็นชื่อของสามีภรรยา แทนที่จะเป็นกรรมสิทธิ์ของหัวหน้าครอบครัว (ผู้ชาย/สามี) แต่เพียงผู้เดียว
- ควรกำหนดมาตรการปกป้องและคุ้มครองสิทธิให้ผู้หญิงสามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ทรัพย์สิน โดยถ้ามีความขัดแย้งในกรณีสิทธิที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยจำนวนมาก ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นอีกรูปแบบของความรุนแรงที่ผู้หญิงได้รับหลังประสบปัญหาจากภัยพิบัติ

4.2.5 ภารกิจพิเศษในการให้การช่วยเหลือด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ อนามัยเจริญพันธุ์

การให้บริการด้านสุขภาพ ตามหลักการมนุษยธรรมแก่ผู้ประสบภัย ให้คำปรึกษาถึงความเชื่อ วัฒนธรรม ศาสนา พื้นฐานทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และบทบาททางสังคมของเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งส่งผลต่อการให้คุณค่า และพฤติกรรมทางสังคมของความเป็นเพศหญิงและความเป็นเพศชาย ซึ่งมีความแตกต่างกันหลากหลายรูปแบบกันไป เช่น ผู้หญิงในชุมชนชาวมอแกน มอแกนและผู้หญิงในชุมชนมุสลิม การขาดโอกาสของผู้หญิงในด้านการศึกษาด้วยสังคมให้คุณค่าผู้ชายผู้หญิงที่แตกต่างกันในการศึกษาเรียนรู้ ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เป็นการตัดโอกาสผู้หญิงในการพัฒนาตัวเองและกลายเป็นปัจจัยทำให้ผู้หญิงถูกกระทำในเรื่องอื่นๆ อีกหลากหลายรูปแบบตามมา เช่น การถูกคุกคามทางเพศ สร้างปัญหาซ้ำเติมแก่ผู้หญิงมากขึ้นหรือกรณีการที่ผู้หญิงไม่ได้รับรองสัญชาติ ส่งผลทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการรับบริการด้านสุขภาพ เป็นต้น

4.2.5.1 การเข้าถึงบริการตรวจรักษาบริการทางเพศผู้หญิงประสบภัย

- ดำเนินการขออนุญาตจำนวนหญิงตั้งครรภ์ หญิงที่มีลูกก่อน หญิงบาดเจ็บ หญิงพิการ หญิงชรา และเด็กก่อนที่คลอดหลังจากการเกิดภัยพิบัติเนื่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลด้านสุขภาพเป็นพิเศษ
- จัดหาอาหารเสริม วิตามินอาหารที่มันคัมค่า รวมทั้งกำหนดการให้บริการด้านการรักษา การเข้าถึงยา วัคซีน โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแก่หญิงตั้งครรภ์ หญิงที่มีลูกก่อน เป็นต้น
- จัดให้มีการบริการฉีดวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันโรคสำหรับเด็กตามช่วงเวลาที่กำหนด
- มีคู่มือหรือนโยบายในที่ปรึกษาและบุคลากรทางสาธารณสุขที่เป็นหญิง ให้บริการด้านสุขภาพเคลื่อนที่ถึงที่พักชั่วคราวและชุมชนที่ประสบภัย

- จัดหาสถานที่ในที่พักชั่วคราวที่มีความสะดวก มีสภาพแวดล้อมเหมาะสม สำหรับการคลอด
- มีทีมงานด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ทำงานต่อเนื่องเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี มีการเยี่ยมชมติดตามผลการรักษา พื้นฟูสุขภาพร่างกายของผู้บาดเจ็บ และผู้หญิงที่ตั้งครรภ์หรือมีเด็กก่อนเป็นประจำ
- จัดสรรเงินช่วยเหลือค่าครองชีพทุกเดือน เป็นเวลา 1 ปี สำหรับแม่หลังคลอด แม่ที่ต้องให้นมบุตร และแม่ที่สุขภาพยังไม่แข็งแรงหรือจนกว่าแม่และเด็กมีสุขภาพแข็งแรง หรือ แม่มีอาชีพและรายได้แล้ว

- มีบริการจัดส่งข้อมูลข่าวสารการทำงานช่วยเหลือต่างๆ ตรงถึงบ้านหญิงตั้งครรภ์ หญิงหลังคลอดเพื่อให้สามารถติดตาม คัมครองสิทธิของตนเอง และได้รับการช่วยเหลือความเสียหายเช่นเดียวกับผู้ประสพภัยอื่น ๆ
- ให้การรักษาน้ำหนักที่เบาหรือหญิงพิการจากการประสพภัยโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
- จัดหาสถานที่พักพิงสำหรับหญิงที่บาดเจ็บ หญิงพิการที่ออกจากโรงพยาบาล
- จัดหาอุปกรณ์สำหรับฟื้นฟูสภาพร่างกายของหญิงที่บาดเจ็บ และหญิงพิการที่ประสพภัยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

4.2.5.2 สุขภาพด้านจิตใจ

- จัดสำรวจข้อมูลจำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบทางจิตใจอันเนื่องจากการประสพภัยพิบัติ โดยแยกตามเพศ อายุ และปัจจัยทางจิตวิทยาของผู้ประสพภัย
- จัดหาแหล่งสนับสนุนและทรัพยากรที่เอื้ออำนวย และจัดให้มีอาสาสมัครหญิงประจำในชุมชน ทำงานร่วมกับทีมงานด้านการแพทย์ และสาธารณสุข โดยอาสาสมัครหญิงนี้ต้องได้รับการฝึกอบรมการฟื้นฟูจิตใจก่อนดำเนินงาน
- มีทีมงานด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ทำงานต่อเนื่องเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี หรือ จนกว่าผู้ประสพภัยจะสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ
- จัดหาสถานที่พักชั่วคราวในชุมชนที่มีความสะดวก มีสภาพแวดล้อมเหมาะสม สำหรับให้การให้คำปรึกษา เยียวยาจิตใจ เป็นรายบุคคล และกิจกรรมกลุ่มบำบัด
- ให้มีบริการให้คำปรึกษา เยียวยา ปรึกษาจิตใจ สำหรับผู้ประสพภัย ทั้งเด็ก ผู้หญิง หญิงมีครรภ์ คนชรา ผู้บาดเจ็บและผู้พิการ และผู้ที่มีอาการเครียด มีภาวะซึมเศร้า คัดกรองแยกผู้ที่ได้รับการกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง และส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ
- จัดการให้ความรู้เรื่องปฏิกิริยาทางด้านจิตใจ ทักษะการปรับตัว การดูแลตนเอง และบุคคลใกล้ชิด สำหรับผู้ประสพภัยทั้งหญิง ชาย ให้สามารถดูแลตนเองได้ในครอบครัวและชุมชน

- ให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยาหญิง ให้คำปรึกษา เยียวยา ปรึกษาจิตใจ สำหรับหญิงที่แก่งถูกหลังการประสพภัย แม่ลูกอ่อนที่สูญเสียทารก ให้สามารถรับมือกับการสูญเสีย ความทุกข์กับการรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง
- ให้ช่วยเหลือแม่ที่เสียลูกจากภัยพิบัติที่เสียชีวิตเพราะเรื่องขงนมคัด
- ให้การดูแลด้านสุขภาพ ความทุกข์กับการให้คำปรึกษา ปรึกษาจิตใจ สำหรับหญิงที่คลอดหลังประสพภัย
- จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเพื่อน (self-help groups) โดยจัดแยกกลุ่มตามเพศ วัย และสภาพความสูญเสีย เช่น กลุ่มหญิงผู้สูญเสีย ผู้มีเชื้อเอชไอวี และผู้ป่วยเรื้อรัง กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยรุ่นหญิง และกลุ่มพ่อแม่ เป็นต้น
- จัดกิจกรรมกลุ่มต่อตนเอง เพื่อให้ผู้ประสพภัยได้พูดคุยนอกเปลี่ยยน ให้กำลังใจ จนกว่าผู้ประสพภัย สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้ตามปกติ มีความหวังในชีวิต สามารถทำงานร่วมกันและมีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตตามปกติ
- สนับสนุนผู้ประสพภัยให้ได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่วางแผนไว้ เริ่มจากสิ่งที่ย่อยๆ ไปหาหาก จนกระทั่งหญิงประสพภัยสามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติ
- จัดให้มีการสรุปบทเรียนการให้บริการเพื่อปรับปรุงกิจกรรมด้านการแนะแนว การช่วยเหลือเยียววยา การปรึกษาจิตใจ ร่างกายที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น การส่งต่อผู้ป่วย การแลกเปลี่ยนข้อมูลการระบาดวิทยา มีการแบ่งเพศ ตามกลุ่มอาการ การประสานข้อมูลและการใช้ประโยชน์ข้อมูล เป็นต้น
- จัดให้มีการสรุปบทเรียน ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะการพัฒนาบุคลากร อาสาสมัคร และแกนนำชุมชนเพื่อพัฒนาทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจมิติหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติ
- จัดเวทีสรุปทักษะการทำงานในการช่วยเหลือ เยียวยา ปรึกษา ฟื้นฟูสุขภาพ จิตใจ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย
- ส่งเสริมบทบาทของบุคลากรด้านศาสนาเพื่อฟื้นฟู/เยียววยาผู้ประสพภัย โดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องของการเปลี่ยนศาสนา

4.2.5.3 การจัดการเกี่ยวกับงานด้านอนามัยเจริญพันธุ์

- จัดหาอุปกรณ์ป้องกันการตั้งครรภ์ที่พร้อม สะดวกแก่การหยิบใช้ การเก็บทำลาย สำหรับผู้ประสบภัยทั้งเพศหญิง เพศชาย ที่อยู่อาศัยในที่พักชั่วคราว และในชุมชน
- จัดให้มีพื้นที่ส่วนตัวสำหรับคู่สามี ภรรยา
- ให้มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหญิง ชาย จัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านอนามัยเจริญพันธุ์ วิธีการคุมกำเนิด ชีวิตสมรสและความสัมพันธ์ในครอบครัวของผู้ประสบภัย โดยจัดให้ความรู้แยกตามเพศและวัย

4.2.6 ทัศนคติเมื่อการป้องกันการคุกคามทางเพศ

- จัดตั้งคณะทำงานดูแลความปลอดภัยจากการคุกคามและความรุนแรงทางเพศทั้งในที่พักชั่วคราว และในชุมชน
- จัดให้มีอาสาสมัครผู้หญิงเข้าร่วมเป็นกรรมการและทำหน้าที่ติดตามผลการทำงานป้องกันและช่วยเหลือผู้เดือดร้อนจากการกระทำและการถูกคุกคามทางเพศ
- จัดเวรยามรักษาความปลอดภัยในช่วงกลางคืน
- จัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าตรวจ (ตามความจำเป็น) ห้ามการเดินการพนัน การใช้สารเสพติด การขายเหล้าในบริเวณที่พักชั่วคราวและในชุมชน
- จัดให้มีการให้ความรู้เรื่องการป้องกันการคุกคามและการกระทำให้เกิดความรุนแรงทางเพศ อนามัยเจริญพันธุ์ สำหรับวัยรุ่นหญิง ชาย ให้สามารถป้องกันตนเองจากการคุกคามและการกระทำรุนแรงทางเพศ
- จัดให้เด็กและวัยรุ่นหญิงมีส่วนออกแบบ วางแผนสิ่งที่พักชั่วคราว เช่น ห้องพัก ห้องครัว ห้องน้ำ และ โรงเรือนชั่วคราว ให้ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สะดวก มีความปลอดภัยสำหรับเด็กและวัยรุ่นหญิง
- จัดทำคู่มือการป้องกันการคุกคามทางเพศสำหรับเด็ก และผู้หญิง
- จัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาหญิงมาให้บริการคำปรึกษา สำหรับผู้ประสบปัญหาความรุนแรงทางเพศ ทั้งหญิงและชาย

- ให้ความช่วยเหลือทางด้านสังคม การตรวจและรักษาสุขภาพร่างกาย จิตใจ สำหรับผู้ประสบปัญหาถูกคุกคามทางเพศ ทั้งหญิงชาย และให้การคุ้มครองตามกระบวนการทางกฎหมาย จัดหาที่พักที่ปลอดภัยจากการกระทำทางคุกคามทางเพศ
- จัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาหญิง บริการให้คำปรึกษา สำหรับผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
- จัดให้ความช่วยเหลือและการคุ้มครองตามกระบวนการทางกฎหมาย สำหรับผู้หญิง เด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
- มีการให้ความรู้สำหรับผู้ประสบภัยหญิง ชาย ในเรื่องการป้องกัน และช่วยเหลือผู้หญิง เด็ก ที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
- จัดให้มีอาสาสมัครผู้หญิง เยาวชนหญิงเข้าทำงานร่วมกับนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาหญิงในการให้คำปรึกษาและการช่วยเหลือหญิง เด็ก ที่เดือดร้อนจากการคุกคามทางเพศและความรุนแรงในครอบครัว

กรณีศึกษา

กรณีศึกษาไทยพุทธ : “นา” (นามสมมุติ) อายุ 44 ปี บ้านหาดทรายขาว หมู่ 7 ต.ท่าววน กิ่งอำเภอ สุบธาราญ จ.ระนอง

นา อายุ 44 ปี มีรูปร่างสูงใหญ่ ผิวพรรณคล้ำเข้ม สมดำหยาต กุญชรใจร้อน พุดจาหัวตรงไปตรงมา เดิมเป็นคนจังหวัดตรัง นามิเชื้อชาติและสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ มีพี่น้องเป็นผู้หญิงทั้งหมด 7 คน โรคประจำตัวที่ต้องไปพบแพทย์รักษาอาการอยู่เป็นประจำ คือโรคปวดเอว ปวดหลัง มีอาการปวดท้องอยู่บ่อยครั้งจากโรคกระเพาะ สมาชิกในครอบครัวมีด้วยกันทั้งหมด 3 คน คือตัวเองสามีและลูกชาย ส่วนลูกสาวแต่งงานแยกครอบครัวไป รายได้หลักในครอบครัวมาจากการทำประมงเท่านั้น นาทำอาวณปลาทรายเป็นอาชีพเสริมแต่ก็ไม่เพียงพอให้กับหนี้สินที่ต้องผ่อนชำระ แม้ว่าสามีเอาเงินที่หามาได้ให้เธอดูแลรับผิดชอบ แต่ก็มักขอกลับไปใช้จ่ายส่วนตัวทุกครั้ง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีเงินไม่พอใช้จ่ายในครอบครัว บ้านถาวรก็มีสภาพไม่ดีขึ้น และอยู่ใกล้ทะเล ทำให้เธอรู้สึกไม่แน่ใจในความปลอดภัย นาเรียนหนังสือจบชั้น ม.ศ.3 หลังจากเรียนจบ เธอได้ย้ายไปอยู่ที่สตูลอย่างกะทันหัน ช่วยแม่ขายของอยู่ที่นั่นได้ปีกว่า จากนั้นได้กลับไปอยู่ที่จังหวัดตรัง และทำอาชีพรับซื้อกุ้งตามจังหวัดต่างๆ จนมาเจอกับสามีที่บ้านหาดทรายขาว จังหวัดพังงา เมื่ออายุ 22 ปี นาดังใจว่าจะมีลูกเพียงคนเดียวเท่านั้น แต่เนื่องจากไม่เข้าใจวิธีการคุมกำเนิดและสามีปฏิเสธการใช้ถุงยาง เธอจึงตั้งท้องอีกครึ่งและมีลูกอีกคนหนึ่ง และมีอยู่ครั้งหนึ่งที่เธอเลือกการคุมกำเนิดด้วยการทำแท้ง เนื่องจากไม่คิดว่าจะต้องเพราะแยกทางกับสามีในช่วงนั้น และเพิ่งมารู้ว่าตนเองท้อง จึงตัดสินใจไปทำแท้งที่จังหวัดชุมพร

สามีของนาติดยาเสพติด ชอบดื่มเหล้าตั้งแต่ก่อนจะมาอยู่ด้วยกัน เป็นคนไม่มีเหตุผล เธอไม่คิดว่าพฤติกรรมของสามีในเรื่องดังกล่าวจะมีความสำคัญในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เธอพบว่าสามีเป็นผู้ชายที่ขอมแสดงอำนาจของตัวเองเป็นใหญ่ ต้องทำตามใจสามีเสมอ เหมือนกับพ่อของเธอที่ไม่ชอบให้ใครด้าเถื่อน ทั้งที่ไม่ชอบผู้ชายลักษณะแบบพ่อ แต่ในที่สุดกลับต้องเจอสามีที่มีลักษณะเถียวกันกับพ่อ บ่อยครั้งที่สามีเมาเหล้าแล้วมีปากเสียงกัน มักถูกทำร้ายทุบตีเธอเสมอญาติพี่น้องหรือพ่อแม่ของสามีไม่มีใครกล้าเข้ามาช่วย เธอเคยตามไปเจอสามีกำลังนั่งตูดลงขาแต่ก็ไม่ได้ว่ากล่าวอะไร และได้กลับมาเก็บเสื้อผ้าใส่กระเป๋าเตรียมจะกลับบ้านแม่ที่จังหวัดตรัง เมื่อสามีกลับมาบ้านก็มาเตะเธอโดยไม่พูดอะไรเลย หลายครั้งที่เธอถูกสามีเตะจนสลบ นาทูกสามีทำร้ายมาโดยตลอด ถ้าสามีเมากลับมาแล้วอยากจะมีความสัมพันธ์ด้วย เธอก็ต้องยินยอมถ้าไม่ยอมก็จะถูกทำร้าย บางครั้งสามีเข้ามาต่อเลย แล้วจิกตมเธอ ทำร้ายไปโดยไม่มีเหตุผลจนปรากฏอาการทางตา ร่างกาย ส่วนอาการทางตาจิตใจ มีความกดดัน ระแวงการถูกทำร้าย บางครั้งรู้สึกขี้มเศร้า และไม่คอยมีสติ ความจำไม่ดีขึ้นเหมือนมีอาการทางประสาท สามียังทำร้ายลูกชายโดยไม่มีเหตุผลซึ่งเป็นสิ่งที่นาได้รับไม่ได้อย่างมาก ลูกชายเคยชวนเธอหนีไปด้วยกันแต่เพราะไม่ยอมให้ลูกต้องไปลำบากที่อื่น จึงต้องทนอยู่และรอวันให้ลูกชายมีครอบครัว เธอจึงจะเลิกทำสามีอย่างจริงจังเสียที เธอเคยเลิกทำสามีมาแล้วหลายครั้ง แต่ที่กลับมาอยู่ด้วยกันอีก ทุกวันนี้ถ้าเธอเจอบนอ สามีก็จะไม่ตำไมตี

บริหารจัดการกับปัญหา ด้วยการพาลูกไปหาที่พึ่งพิงใกล้ตัว เช่น ป้อมตำรวจ บ้านแม่ที่จังหวัดตรัง หรือขอความช่วยเหลือจากตำรวจให้นำตัวสามีไปขังที่โรงพัก แต่ก็มีหลายครั้งที่แทบเอาชีวิตไม่รอด ครอบครัวของสามีช่วยพูดเตือนสามีถึงความไม่ถูกต้องที่กระทำต่อเธอ หรือแม่แต่ในชุมชนได้ช่วยตักเตือนสามีแต่เขาไม่เคยฟังใคร เธอจึงคิดเพียงว่าจะไม่เลี้ยงไม่พูด เพื่อที่จะได้ไม่มีปากเสียงกัน เธอเห็นว่าปัญหาของเธอมีมากกว่าผู้หญิงคนอื่น ๆ แต่ในขณะที่เธอยกย่องก็เกิดความรู้สึกที่ว่า ตัวเธอเองเข้มแข็งและอดทนสูงมาก เพราะในหลาย ๆ ครั้งที่ถูกกระทำ เธอสามารถผ่านเหตุการณ์ร้าย ๆ เหล่านั้นมาได้ ด้านความช่วยเหลือที่ต้องการ คือ การให้ความช่วยเหลือบ้านพักฉุกเฉินแก่ผู้หญิงและเด็ก รวมถึงมีกลุ่มเฟ้าระแวดระวังในชุมชนเพื่อช่วยยุติความรุนแรง

(แหล่งข้อมูล สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

กรณีศึกษา

กรณีศึกษา การข่มขืนเด็กชายอายุ 5 ขวบ

มวอเป็นเด็กผู้ชายอายุ 5 ขวบ ที่ถูกผู้ชายชื่อ ลา เท ข่มขืนเมื่อเวลา 10 โมงเช้า เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2549 ที่ตำบลบ้านบางเมือง อำเภอตะกั่วป่า นายลาอายุ 17 ปี และเป็นเพื่อนร่วมงานของพ่อของมวอ ทำงานที่บ่อทุ้งมาเป็นระยะเวลา 5 ปี และเป็นเพื่อนสนิทของพ่อมวอด้วย เขาสองคนอาศัยในที่เดียวกันแต่มีนายจ้างคนละคน วันที่เกิดเหตุ แม่ของมวอทำค้างกับข้าวและดูแลลูกวัย 4 เดือนอีกคน ลาเข้าไปขออนุญาตแม่ของมวอว่าจะพาไปข้างนอก แม่ก็ให้ไปโดยไม่ได้เอะใจอะไร เขาพามวอไปห้องว่างแห่งหนึ่งและใช้กำลังจับมวอถอดเสื้อผ้า และลงมือข่มขืน แม่มวอมาพบเขาในสภาพที่ย่ำแย่มีเลือดไหลออกมาจากบริเวณทวารหนักเป็นจำนวนมาก

แม่ของมวอรีบบอกสามีเธอและทั้งสองได้เข้าไปฟ้องนายจ้างซึ่งได้ไปติดต่อ นายจ้างของลาให้มาคุยกัน ภายหลังจากที่องค์กรพัฒนาเอกชนองค์กรหนึ่งได้รับข่าว ก็ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปที่บ่อทุ้งที่ลาทำงานและอาศัยอยู่ ส่วนมวอทางเจ้าหน้าที่ได้พาไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล ภายหลังจากเจ้าหน้าที่พามวอมาส่งที่บ้าน พ่อแม่ของมวอบอกว่าแจ้งความจับลาด้วยตนเองไม่ได้ เลขอต้องขอให้ทางองค์กรดำเนินการเองซึ่งได้ดำเนินการโดยไปแจ้งความที่สถานีตำรวจที่ตะกั่วป่า

ในวันรุ่งขึ้น (วันที่ 8 กันยายน) เจ้าหน้าที่ CHRE และเจ้าหน้าที่จากองค์กร MAP (Migration Association Programme) ทักไปที่สถานีตำรวจ และพบว่าพ่อแม่ของมวอได้ถอนฟ้องลาแล้วเพราะว่าได้มีการเจรจากันระหว่างนายจ้างของพวเขาสองคน

กรณีศึกษา

กรณีศึกษา การข่มขืนเด็กสาวชาวพม่าที่ตะกั่วป่า

ซิ่นเป็นลูกสาวนาย ฐ เมือง และ นางเตา ซึ่งเป็นลูกจ้างทำงานก่อสร้าง ซิ่นเดินทางมาเมืองไทยกับพ่อแม่เมื่อ 5 ปีก่อน ตอนที่ถูกข่มขืน ซิ่นอายุ 12 ปีและอาศัยอยู่ที่ตำบลบ้านบางเมืองที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา เธอมาสมัครเรียนหนังสือที่ปากวิบเมื่อเดือนกรกฎาคม และตอนนี้เรียนจบ grade 1 และจะเรียนต่อ grade 2

เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2549 เวลาประมาณ 17.00 น.เมื่อซิ่นเดินทางไปตลาดเพื่อไปซื้อแป้งและยาสีฟัน บากลับเธอพบชายไทยขับรถปิกอัพและถูกลากขึ้นรถ เธอถูกพาไปที่ทุ่งกว้างที่ไม่มีใครเห็นรถและถูกข่มขืนในรถ

หลังจากที่โดนข่มขืน พวกลูกพี่ลูกน้องพาเธอมาปล่อยไก่ดำที่บ้าน พ่อแม่ทราบข่าวลูกสาวตนถูกข่มขืนก็พาไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลพร้อมกันเพื่อนำบ้านที่เป็นคนไทยแล้ววิ่งไปแจ้งความที่สถานีตำรวจในคืนนั้นเองเจ้าหน้าที่ตำรวจเดินทางมาที่บ้านเพื่อสอบสวนและหาข้อมูลเพิ่มเติม ซิ่นบอกตำรวจว่าเห็นกุญแจมือและปืนในรถปิกอัพของคนร้าย และให้ตำรวจคนร้ายตั้งต่อไปนี้เป็นผู้ข่มขืนสูง สมดังในตาอีก ตอนนั้น ตำรวจยังคงตามจับคนร้ายอยู่ และโรงพยาบาลได้ออกผลการตรวจว่า ซิ่นถูกข่มขืนจริง ถ้ารับตัวซิ่นได้รับความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจมากโดยเฉพาะแม่ซึ่งเป็นโรคหัวใจอยู่แล้วต้องอยู่ในสภาวะที่วิตก หวาดระแวงและเครียด ตอนนั้นคดียังไม่สิ้นสุดเพราะยังตามจับคนร้ายไม่ได้

(แหล่งข้อมูล มูลนิธิการศึกษาเพื่อการพัฒนา (FED))

4.2.7 ทัศนคติเรื่องการข่มขืนความเสียหายด้านทรัพย์สินและการเสียชีวิตช่วงเกิดภัยพิบัติ

การสนับสนุน รวมถึงการจ่ายค่าชดเชย ดำเนินการบนฐานของปัจเจกบุคคล มีใช้บนฐาน ‘ความเป็นหัวหน้าครอบครัว’ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เข้าไปให้การช่วยเหลือสร้างหลักประกันให้การช่วยเหลือระยะเบื้องต้นและมาตรการการฟื้นฟูที่มีความเท่าเทียมและโปร่งใส โดยสร้างกลไกการเข้าถึงกลุ่มเปราะบาง อย่างเช่น การเปิดข้อมูลรายชื่อผู้ประสบภัยและรายชื่อผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือและสวัสดิการต่างๆ ต่อสาธารณะ

ทัศนคติในเรื่องการชดเชย

- ข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ประสบภัย รวมถึงขั้นตอนการยื่นเรื่องขอความช่วยเหลือที่ชัดเจน ได้กระจายให้แก่ผู้ประสบภัยในแคว้น บำนาญชั่วคราว และพื้นที่อยู่นอกแคว้นหรือบ้านพักชั่วคราว รวมถึงผู้ประสบภัยที่พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล หรือพื้นที่ห่างไกล อย่างเช่น เกาะ ป่า หรือพื้นที่สูง
- หน่วยงานรับผิดชอบด้านการชดเชยค่าเสียหายจะต้องดำเนินการสร้างกระบวนการและวิธีการให้ผู้หญิงเข้าถึงข้อมูลและเข้าถึงสิทธิ์ที่พึงได้รับ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความวิตกกังวล ประเพณีที่เป็นข้อจำกัดให้ผู้หญิงไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการสร้างการรับรู้และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ
- ข้อมูลต่างๆ จะต้องเขียนในภาษาที่เข้าใจง่ายให้ทุกคนเข้าใจง่าย
- การจ่ายข้อมูลให้ถึงชุมชนที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้หญิงทำหน้าที่กระจายข้อมูล
- ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องการเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าจะต้องกระจายให้ไปถึงผู้หญิงเพื่อให้ผู้หญิงได้เข้าถึงทรัพยากรเพื่อใช้ในการพัฒนาอาชีพต่างๆตามความเหมาะสม การปันห่มผ้า หรืออูฐที่จับขนาดเล็กและขนาดกลาง

- เปิดข้อมูลรายชื่อผู้ประสบภัยและรายชื่อผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือและสวัสดิการต่าง ๆ ต่อสาธารณชน
- เงินชดเชยจะต้องจ่ายให้แก่ครอบครัวบุคคลที่ประสบภัย มิใช่ให้สิทธิชอบธรรมจากสถานประกอบการเป็นหัวหน้าครอบครัว: ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวทางการรับเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพื่อสร้างความเห็นชอบกันว่าใครจะเป็นผู้ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและเป็นธรรม
- การจ่ายเงินช่วยเหลือเป็นเงินสดจะต้องจ่ายให้เป็นที่ยอมรับของทั้งสามีและภรรยาด้วยผลการสำรวจการให้การช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัยที่ผ่านมายพบว่าผู้ชายจะเป็นกลุ่มผู้ได้รับค่าชดเชย ซึ่งการที่ผู้ชายได้รับเงินชดเชยไม่ใช่ปัญหาแต่ที่เป็นปัญหาเนื่องจากหลังจากที่ผู้ชายได้รับเงินชดเชยไปแล้วพบว่ามีความผิดกฎหมายในการนำไปดื่มเหล้าหรือใช้จ่ายในกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายของครอบครัว
- การจ่ายเงินช่วยเหลือโดยการโอนเงินเข้าบัญชีธนาคาร จะต้องจ่ายโดยการโอนเข้าธนาคารที่มีชื่อบัญชีร่วมของทั้งสามี ภรรยา ในกรณีที่เป็นคู่สามีภรรยา ถ้าเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ผู้หญิงเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้หญิงเองก็ควรได้รับสิทธิเช่นเดียวกับผู้ชาย
- การช่วยเหลือผู้ประสบภัย กรณีบ้านเรือน เครื่องครัว เครื่องมือประกอบอาชีพ ได้รับความเสียหาย จะต้องเพียงพอที่จะสามารถจัดหาทดแทนเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามปกติ และสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวต่อไป
- ไม่ควรกำหนดการแสดงผลใบมรณะบัตรของสมาชิกครอบครัวที่เสียชีวิตเพื่อยื่นเรื่องขอรับการช่วยเหลือเป็นหลักเกณฑ์หลัก เนื่องจากในสถานการณ์ภัยพิบัติ เช่น สึนามิ มีผู้คนสูญหายจำนวนมาก และไม่สามารถหาศพผู้ตายได้ โดยเฉพาะถ้าผู้ตายเป็นผู้ชาย เมื่อหาศพไม่เจอ กลายเป็นปัญหาทำให้ไม่สามารถรับค่าชดเชยในกรณีที่มีสามีเสียชีวิต

- การพิจารณาเพื่อให้การช่วยเหลือต่อผู้ประสบภัยที่เป็นเพศหญิงและเพศชายควรเหมือนกันโดยจะไม่เลือกปฏิบัติ เช่น หากลูกชายที่แต่งงานแล้วได้รับสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการ (อย่างเช่นสิทธิในการได้รับค่าชดเชยต่อบ้านที่เสียหาย) บุตรสาวที่แต่งงานแต่ยังอาศัยอยู่กับพ่อแม่แล้วควรได้รับสิทธิดังกล่าวด้วยเช่นกัน โดยพิจารณาจากความเสียหายตามข้อเท็จจริง กรณีบุตรแต่งงานมีครอบครัวแต่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ในบ้านหลังเดียวกันและบ้านหลังดังกล่าวได้รับความเสียหายก็ควรได้รับความช่วยเหลือเป็นค่าซ่อมแซมบ้านหลังดังกล่าวเท่านั้น แต่สิทธิการได้รับความช่วยเหลือด้านอื่นๆ ครอบครัวของบุตรที่เป็นเพศหญิงและเพศชายก็ควรได้รับการช่วยเหลือเช่นเดียวกัน
- หน่วยงานภาครัฐไม่ควรกำหนดระยะเวลาการยื่นขอรับการช่วยเหลือระยะสั้น และเงินชดเชยผู้ประสบภัยที่สั้นเกินไป เพราะผู้ประสบภัยส่วนมากไม่สามารถยื่นเรื่องได้ทันเวลา เนื่องจากบางคนอยู่ในโรงพยาบาล อยู่ในวงศ์รัมาทหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องการช่วยเหลือของภาครัฐที่จะสามารถดำเนินการได้ทันเวลาที่กำหนด
- บุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเช่าหรือการเช่าสถานที่ทำธุรกิจ ซึ่งอาคารบ้านเรือนได้รับความเสียหายและได้รับผลกระทบจากร้ายพิบัติ นอกจากการช่วยเหลือด้านอาคารสถานที่แล้ว ควรได้รับการช่วยเหลือกรณีอื่นๆ เช่นเดียวกับผู้ประสบภัยที่มีภูมิลำเนาอยู่อาศัยในชุมชน

กรณีศึกษา

ชื่อ : นางมาลัย (นามสมมุติ)
 อายุ : 49 ปี เป็นหญิงหม้าย สามีตายจากการประสบภัยพิบัติสึนามิ
 อาชีพ : ชาวประมงพื้นบ้าน
 ที่อยู่ : 13/2 หมู่ 2 บ้านหน้าเค็ม ซอย 32 ท่าเรือข้าง จ.พังงา

ฉันไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการช่วยเหลือที่ประมงจังหวัดให้การช่วยเหลือสำหรับชาวประมงที่เรือได้รับความเสียหายหรือสูญเสียชีวิตจากภัยสึนามิ ต่อมาเมื่อฉันรู้เกี่ยวกับความช่วยเหลือที่รัฐจัดให้ จึงขอความช่วยเหลือไปยังเจ้าหน้าที่กรมประมง แต่ได้รับคำตอบว่างบประมาณช่วยเหลือได้ถูกจัดสรรไปหมดแล้ว แต่ฉันสามารถยื่นขอรับความช่วยเหลือได้ ซึ่งกรมประมงได้ให้การช่วยเหลือแก่ครอบครัวฉันเป็นจำนวนเงิน 70,000 บาท เป็นการชดเชยเรือและเครื่องยนต์ที่สูญหาย แต่เงินที่ได้รับไม่เพียงพอที่จะต่อเรือใหม่ได้ ฉันได้พยายามติดต่อขอความช่วยเหลือเพิ่มขึ้นอีกครั้งแล้วครั้งแล้ว อย่างไรก็ตามการให้ความช่วยเหลือสามารถช่วยเหลือในระดับจำกัดส่วนหนึ่งเท่านั้น

ฉันไม่สามารถหาเงินกู้ในระบบได้จึงต้องไปกู้เงินจากเพื่อนบ้านเพื่อเอามาลงทุนประกอบอาชีพจำนวนมากถึง 170,000 บาท โดยเป็นเงินสำหรับซื้อเครื่องมือประมง ทุกวันนี้รายได้ที่ฉันได้รับตกอยู่ประมาณ 500 บาท ต่อวัน ฉันต้องทำงานหนักมากขึ้นในทุกวิถีทางที่จะให้ได้เงินเพียงพอจ่ายค่าใช้จ่ายที่มีของครอบครัว เช่น ต้องทำปลาเค็มเพื่อขาย หากรายได้เพิ่ม ฉันต้องเลี้ยงดูลูกๆ และหลานอายุ 3 ขวบ ที่พ่อแม่ตายตอนเกิดสึนามิ เป็นภาระที่เพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่งด้วย (แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์เดือนกุมภาพันธ์ 2549 มุลินฉิเพื่อการพัฒนที่ยั่งยืน)

4.2.8 ทัศนคติในการให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาระดับเด็ก และการดูแลเด็ก

เด็กเป็นประชากรอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบทั้งทางด้านจิตใจร่างกายจากภัยพิบัติ ในบางกรณีมีเด็กจำนวนหนึ่งได้รับผลกระทบมากจากการที่ผู้ปกครองและครูผู้เลี้ยงดูทรัพย์สิน อาชีพและรายได้จากภัยพิบัติและที่ได้รับผลกระทบโดยตรง คือ การศึกษา เนื่องจากผู้ปกครองของเด็กไม่สามารถรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้และโดยเฉพาะเด็กในครอบครัวเดียวที่มีแม่ซึ่งมีภาระเลี้ยงดูลูกตามลำพัง และมีบางครอบครัวที่พ่อหรือแม่เสียชีวิตก็ต้องมีความจำเป็นต้องสร้างหลักประกันสำหรับเด็ก ทั้งหญิง ชาย ให้สามารถเรียนต่อได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการป้องกันเด็กออกจากระบบการศึกษากลางคัน

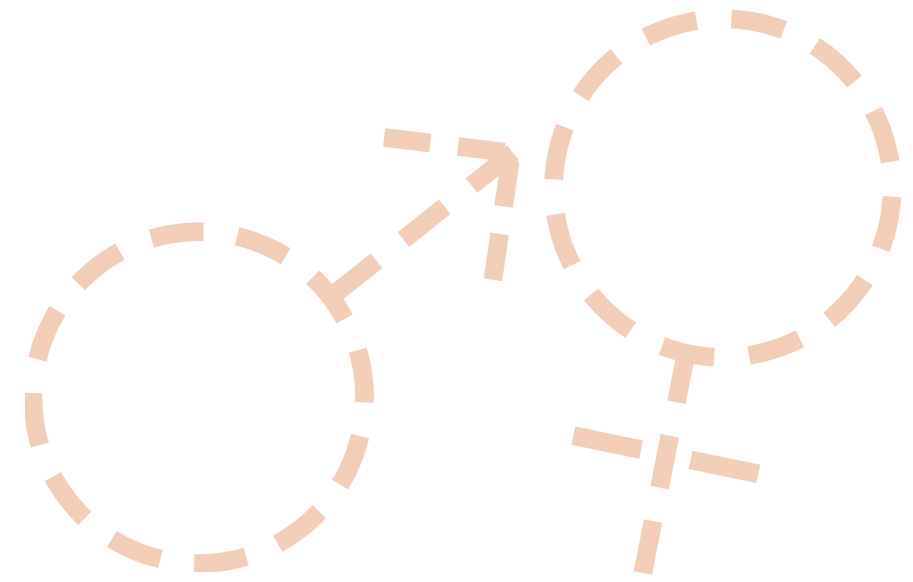
- จัดทำสำรวจข้อมูลจำนวนเด็กก่อนวัยเรียน เด็กหน้าเรียนที่ประสบภัยและได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ แยกเพศ หญิง ชาย และ ระดับการศึกษาของเด็ก
- จัดสร้างสถานที่ให้การศึกษาระดับเด็กโดยเร็วที่สุด เพื่อใช้เป็นห้องเรียนชั่วคราว สถานที่ที่ก่อสร้างควรตั้งอยู่ในบริเวณที่ปลอดภัย สะดวกแก่การเดินทางของเด็กและผู้ปกครองเด็ก
- จัดหาครู หรือ อาสาสมัคร เพื่อทำการสอนหนังสือต่อโดยเร็ว รวมทั้งจัดหาสื่อการเรียน การสอนสำหรับโรงเรียนที่ประสบภัยอย่างทั่วถึง
- จัดหาอาหาร เครื่องแบบนักเรียน แบบเรียน อุปกรณ์การเรียนสำหรับเด็กทั้งหญิง ชาย โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
- จัดหารถรับโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สำหรับเด็กหน้าเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน
- จัดสรรทุนการศึกษาตามระดับการศึกษา ตั้งแต่อนุบาล ถึงปริญญาตรี ให้แก่เด็กกำพร้าที่ทั้งบิดา มารดาเสียชีวิต กรณีเด็กในครอบครัวผู้ประสบภัยควรป้องกันเด็กออกจากโรงเรียนกลางคัน โดยให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี

- จัดสรรเงินช่วยเหลือค่าใช้จ่ายประจำวัน สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ที่ครอบคลุมน้องค่าอาหาร นม เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และเครื่องใช้อื่นๆ คนละ 500 บาท/เดือน ต่อเนื่องเป็นเวลานาน 2 ปี
- จัดสรรเงินช่วยเหลือค่าใช้จ่ายแก่เด็กที่บิดามารดาผู้อุปถัมภ์หรือผู้ปกครองเสียชีวิตเป็นประจำทุกเดือนคนละ 500 บาท เป็นเวลา 2 ปี
- จัดให้มีครูผู้หญิง ให้คำปรึกษา และประสานงาน กับทีมจิตแพทย์ ในด้านการเสียใจ รักษาจิตใจ สำหรับเด็กประสพวัยที่บาดเจ็บหรือรอดชีวิต เด็กที่ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิต
- จัดให้ความรู้เรื่องการป้องกัน และการปฏิบัติตนเมื่อเกิดภัยสำหรับเด็กนักเรียน
- ให้การสนับสนุนกิจกรรม การทำงานที่คิดค้นโดยเด็ก และเยาวชนในการป้องกัน และเตรียมการรับมือภัยพิบัติ

บทที่ 5

การจัดการภัยพิบัติ
โดยอาศัย
ชุมชนเป็นฐาน
เชิงบูรณาการ

5.1 ความเข้าใจต่อภัยพิบัติธรรมชาติ

- ภัยพิบัติธรรมชาติไม่ได้เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างเดียว หากแต่พบว่าภัยพิบัติธรรมชาติที่เกิดขึ้นเป็นผลอันเนื่องมาจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งส่งผลทำให้เพิ่มความเสียหาย มีความอ่อนแอและ/หรือเป็นปัจจัยต่อการเพิ่มความรุนแรงจากภัยพิบัติธรรมชาติ
- การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเพื่อรับมือและลดความเสียหายจากภัยพิบัติธรรมชาติไม่เพียงพอ การจะลดความเสียหายและความรุนแรงจากภัยพิบัติธรรมชาติได้อย่างมีผล จำเป็นต้องค้นหาและวิเคราะห์ความเป็นมาและสาเหตุของประเด็นปัญหาจากภัยพิบัติธรรมชาตินั้นๆ

5.2 แนวทางการดำเนินงาน การจัดการภัยพิบัติ: ประเด็นปัญหาและ ข้อจำกัดในการจัดการภัยพิบัติ

- ชุมชนได้ร่วมมือกันอย่างไรบ้างในการจัดการภัยพิบัติ หากแต่ไม่สามารถจัดการภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากปัญหาและสาเหตุของปัญหาเชิงอ้อมเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจวิถีชีวิต วิธีการผลิตของชุมชนอื่นๆ ในระบบนิเวศเดียวกัน การจัดการภัยพิบัติที่จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ต้องทำความเข้าใจเชิงอ้อมของชุมชนในระบบนิเวศ เพื่อให้ทุกชุมชนได้เข้าร่วมเรียนรู้และวางแผนรับมือจัดการกับปัญหาซึ่งเกินศักยภาพและความสามารถของชุมชนใดชุมชนหนึ่งที่จะจัดการได้โดยลำพัง

5.3 แนวคิดหลักการ

- การจัดการภัยพิบัติธรรมชาติจำเป็นต้องให้ความสำคัญที่การเพิ่มและพัฒนาศักยภาพให้แก่ชุมชน และดำเนินการโดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดการภัยพิบัติ กล่าวคือให้ชุมชนเป็นทั้งผู้กำหนดแนวทางและผู้ดำเนินการกิจกรรม และมีการปรับปรุงแนวทางการจัดการอย่างต่อเนื่อง

- แม้จะวางความสำคัญให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการจัดการ หากแต่การทำงานให้เกิดประสิทธิภาพขึ้น ชุมชนไม่สามารถแก้ไขปัญหาร้อยปีติได้โดยลำพัง การประสานงานและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง
- การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นเรื่องสำคัญ จำเป็นต้องสร้างหลักประกันกระบวนการจัดการให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มคนชายขอบ
- ควรดำเนินการให้มีหลักประกันความต่อเนื่อง ยิ่งยิ่น กล่าวคือ การกำหนดนโยบาย แผนงานและมีมาตรการรับรองประมาณดำเนินการที่เกี่ยวข้องทุกระดับ รวมทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สามารถหนุนเสริมและทำงานร่วมกับชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ
- การดำเนินงานในการช่วยเหลือพื้นที่ที่ประสบภัยควรมีการทำงานที่มากกว่าการช่วยเหลือในภาวะฉุกเฉิน หากแต่ควรหนุนเสริมการสร้างความพร้อมของชุมชนให้เสมอภาค ดำเนินการลดความเสี่ยงภัย สร้างตามการรับมือภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น ไม่ใช่เพียงการช่วยเหลือในเหตุการณฉุกเฉินเฉพาะหน้า
- ชุมชนได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากความเสียหายและความรุนแรงจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ซึ่งความเสียหายจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นนี้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การทำงานกับชุมชน ควรใส่ใจทำงานร่วมกับชุมชนด้วยศักยภาพชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงและให้สามารถรับมือและมีการดำเนินงานกรณีเกิดภัยพิบัติ
- การจัดการภัยพิบัติต้องเป็นการบูรณาการหลากหลายมิติที่เกี่ยวข้องอย่างเบ็ดเสร็จรวม ควรได้ดำเนินการให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนฐานระบบนิเวศรวมทั้งการพัฒนางานอาชีพที่เหมาะสม

5.4 แนวทางการบูรณาการการทำงานด้านการจัดการภัยพิบัติ

- สร้างความเข้าใจปัจจัยที่หลากหลายเกี่ยวกับการทำงานการจัดการภัยพิบัติแบบองค์รวมมิติ ความเสี่ยงของภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งวิเคราะห์สภาพปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ และมีทิศทางที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของประเด็นปัญหาร้อยปีติ เพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางในการรับมือและสร้างความพร้อมรับมือปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

5.4.1 กรอบการบูรณาการการทำงานด้านการจัดการภัยพิบัติแบบองค์รวมที่ผ่านมา

- ชุมชนและผู้ปฏิบัติการณ์อื่นๆ มีการดำเนินการในเบื้องต้นเพื่อแก้ไขปัญหาร้อยปีติธรรมชาติ แต่การดำเนินการนั้น ยังอยู่ในกรอบที่แคบ ตามแนวคิดการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติรูปแบบเดิม

5.4.2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ครอบคลุมความหลากหลายและมีความหมาย

- มีการปฏิบัติการที่ดีในการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติในเบื้องต้น แต่ผู้ปฏิบัติการมีจำนวนไม่มาก และส่วนใหญ่เป็นบุคคลระดับแกนนำชุมชน ซึ่งไม่เพียงพอเพื่อสร้างหลักประกันความปลอดภัยของสมาชิกในชุมชนโดยรวม
- การส่งเสริมและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่หลากหลายครอบคลุม เช่น สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มคนชายขอบ เป็นหลักประกันความยั่งยืนต่อเนื่อง ตอบสนองปัญหาความต้องการ ซึ่งแนวทางที่

สำคัญของการมีส่วนร่วมคือการร่วมรับรู้ ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมจัดทำข้อมูล ศีรษะวิเคราะห์ วางแผน รวมทั้งการปฏิบัติการตามแผนและการประเมินผลการ ให้ความรู้และการสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชน การบูรณาการข้อคิดเห็น และความต้องการของสมาชิกในชุมชนที่หลากหลายครอบคลุมทุกกลุ่มคนให้ เข้าไปอยู่ในแผนการจัดการวัยปฏิบัติการของชุมชน จะเป็นการสร้างพลังา ประสานความยั่งยืนของระบบ

5.4.3 ข้อมูลและองค์ความรู้สำคัญในการกำหนดยุทธศาสตร์ทาง และแนวทางการทำงาน

- สมาชิกในชุมชนและผู้ปฏิบัติการอื่นๆ ได้รวมตัวกัน เพื่อกำหนดทิศทางและ แนวทางแก้ไขปัญหาร้อยปีวิถีธรรมชาติที่ชุมชนเผชิญ หากแต่พบว่าการวางแผน การจัดการร้อยปีวิถีขาดข้อมูลพื้นฐานและองค์ความรู้ที่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถ กำหนดแนวทางการทำงานแก้ไขปัญหาคือเป็นสาเหตุที่แท้จริง อีกทั้งทำให้มี ปัญหในการกำหนดทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม เพื่อลดความเลื่อมล้ำและมี ความสามารถจัดการร้อยปีวิถีที่สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน
- ชุมชนควรมีส่วนร่วมกำหนดประเด็นที่ศึกษาเรียนรู้ เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำ แผนงานและโครงการ รวมทั้งกำหนดแนวทางการทำงาน ทั้งนี้การจะสามารถ ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาข้อมูล รวมทั้งได้มีโอกาสเรียนรู้ที่เพียงพอ เพื่อจะได้มีข้อมูลจากงานศึกษา เพื่อนำมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจ ร่วมกันในลักษณะของสภาพปัญหา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดข้อตกลง ในทิศทางและสามารถกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการต่อไป

5.4.4 การยกระดับการทำงานจากขอบเขตหมู่บ้าน สู่อการสร้างการจัดการงานกับระดับบนฐานระบบนิเวศ

- การประสานงานกับชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศ เดียวกัน หรือที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในระดับระบบนิเวศ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูล ความรู้ นำไป ผู้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหา และกำหนดแนวทาง แก้ไขปัญหาเป็นเรื่องที่จำเป็น นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มกำลังคนและเพิ่มกำลัง ความสามารถของคนในชุมชนในด้านต่างๆ ให้สามารถแก้ไขปัญหาร้อยปีวิถีที่เกิดขึ้น ในระบบนิเวศนั้นๆ

5.4.5 การประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและหน่วยงานต่างๆ มีความสำคัญยิ่ง

- แม้จะสมาชิกในชุมชนได้รวมตัวกันเป็นอย่างดี มีความเข้าใจและความชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุที่แท้จริงของการเกิดปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ มีทิศทางและแนวทางการที่เหมาะสมในการจัดการกับสภาพปัญหาที่เผชิญอยู่ แต่พบว่าถ้าพึ่งชุมชนเป็นฐานอย่างเดียวยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานปฎิบัติการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในทุกระดับ โดยอาศัยความร่วมมือจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานพัฒนาเอกชน ตลอดจนสถาบันวิชาการต่างๆ ในการดำเนินการ ทั้งนี้หน่วยงานที่อาศัยได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการทำงานร่วมกับสมาชิกในชุมชนและประสานเป็นความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ชลประทานจังหวัด ทางหลวงจังหวัด เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในท้องถิ่น ฯลฯ
- ต้องมีการจัดกิจกรรมในการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างผู้ปฏิบัติการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลายในระดับท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและหนุนเสริมให้ทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่เสี่ยง ในการแก้ไขและจัดการปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ การค้นหาสาเหตุที่แท้จริงในการเกิดปัญหานั้น และการดำเนินการร่วมกันเพื่อจัดการปัญหา ทำให้สามารถบรรลุผลได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ที่สำคัญบางชุมชนมีประสบการณ์ว่า ในการแก้ไขประเด็นปัญหาจากภัยพิบัติธรรมชาติในระดับท้องถิ่น จำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐต่างๆ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน

5.4.6 การรับมือจัดการกับข้อจำกัดและปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้

- ในหลายกรณีชุมชนแม้มีความเข้าใจสภาพปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่เป็นอย่างดี แต่อาจไม่สามารถกำหนดทิศทางและแนวทางการที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากมีข้อจำกัดและมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนหลายประการ เช่น การทำการเกษตรผสมใหม่อย่างเข้มข้น ซึ่งจะส่งผลทำลายระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และทำให้สมาชิกในชุมชนอาจไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินในพื้นที่ได้ในระยะยาว แต่ขณะเดียวกันชุมชนอาจไม่มีความสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรทางเลือก เพราะปัญหารายได้ ปัญหาหนี้สินของสมาชิก ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สมาชิกในชุมชนไม่สามารถจัดปรับวิถีการผลิต เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต หรือกรณีชุมชนที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการประสานความช่วยเหลือและความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในการเข้ามาให้ความช่วยเหลือ หรือบางกรณีชุมชนมีข้อจำกัดในสถานที่ตั้งทางกายภาพอยู่ในภูมิภาคที่ค่อนข้างห่างไกลต่อการประสานรอย เช่น ชุมชนที่อาศัยอยู่ในที่ราบที่เป็นชุมชนทางของแม่น้ำสายใหญ่สองสาย ซึ่งมีความเสี่ยงสูงมากจากภัยน้ำท่วม
- ควรพิจารณาทางเลือกงานอาชีพ และทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับระบบนิเวศ การคิดค้นที่สร้างสรรค์หรือที่เป็นนวัตกรรมใหม่เพื่อปรับตัวกับสภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง หรือในบางกรณีอาจจำเป็นต้องพิจารณาโยกย้ายชุมชนออกจากพื้นที่เสี่ยงก็เป็นไปได้

5.4.7 การยกระดับการดำเนินงานเพื่อสร้าง ความเข้มแข็งรอบด้าน

- ชุมชนร่วมกับผู้ปฏิบัติการอื่นๆ ได้ดำเนินการกิจกรรมที่หลากหลาย ในการสร้างให้มีระบบการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ

- ต้องการที่จะดำเนินกิจกรรมในรูปแบบลักษณะที่กว้างขวางขึ้น อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติที่ได้ผล
- ควรสร้างและพัฒนาโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและได้ดำเนินกิจกรรมอันจะส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อันเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่วิกฤตและภัยธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การพัฒนาอาชีพเสริมและอาชีพทางเล็อก เพื่อป้องกันความสูญเสียอย่างรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น ถ้าสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีการพึ่งพาอาชีพดั้งเดิมเป็นอาชีพเดียวที่มี และวิถีชีวิตนั้นได้รับผลกระทบหนักเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้น หรืออีกทาง คือการเปลี่ยนระบบเกษตร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติธรรมชาติในระยะยาว

5.5 ประเด็นร่วมที่ต้องให้ความสำคัญ

- การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน
- การประเมินความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ การณีที่เกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงให้จัดทำข้อมูลแยกเพศหญิง - ชาย

บทที่ 6

การบูรณาการ

มิติหญิงชาย

สู่การจัดทการภัยพิบัติ

ในหน่วยงาน

และองค์กรต่างๆ

ในสังคมโลกและสังคมไทยพบว่ายังมีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายในทุกแห่ง ทุกสถานะ ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ในการทำงาน หรือในชุมชน โดยประเด็นสำคัญที่ผู้หญิงมักเป็นผู้ถูกเลือกปฏิบัติ ทั้งในด้าน โอกาส การเข้าถึง การควบคุม และใช้ทรัพยากร รวมทั้งบางกรณีถูกกีดกันในการเข้าถึงการช่วยเหลือด้วยเหตุผลต่างๆ ทำให้รับการตอบสนองบนฐานความต้องการหรือในบางกรณีการช่วยเหลือไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ความไม่เสมอภาคนี้ได้กลายเป็นกระแสสากลที่ทั่วโลกตระหนักในความสำคัญ และให้ความสนใจ อย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากความพยายามที่จะมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศต่างๆ ในการบริหารจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการบริหารจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบของสหประชาชาติ (UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) ประเทศไทย ได้เข้าเป็นภาคี ตั้งแต่ปี 2528 ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการปักกิ่ง (Beijing Declaration and Platform of Action) ที่ประเทศไทยได้ร่วมรับรองไว้กับนานาประเทศเมื่อเดือนกันยายน 2538 และเมื่อเดือนกันยายน 2543 ได้ร่วมให้การรับรองเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) ซึ่งถือเป็นพันธกิจระหว่างประเทศในการพัฒนาคน โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่มีการตอบสนองระยะเวลาชัดเจนที่จะใช้ประเมินผลการดำเนินงานของประเทศในการพัฒนาคนและลดช่องว่างการพัฒนาาระหว่างประเทศทั่วโลก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 30 วรรคสอง บัญญัติว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และมาตรา 80 บัญญัติว่า รัฐต้องส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย จากผลของบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น รัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2544 เห็นชอบในการกำหนดให้มีผู้บริหารด้านการส่งเสริมสร้างบทบาทหญิงชาย (Chief Gender Equality Officer - CGEO) ในทุกกระทรวงทบวง กรม และกำหนดให้มีการตั้งศูนย์ประสานงานด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย (Gender Focal Point) เพื่อให้มีกลุ่มบุคคลหรือคณะทำงานในการดำเนินงานให้แก่ผู้บริหารด้านการส่งเสริมสร้างบทบาทหญิงชาย โดยให้มีการจัดทำแผนแม่บทการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย เป็นแผนการทำงานที่จะนำมาสู่ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมของแต่ละส่วนราชการตามความเหมาะสม

นอกจากนั้นในแผนพัฒนาสตรีในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ได้กำหนดเป้าประสงค์ให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย คนในสังคมมีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ มีเจตคติที่เอื้อต่อการส่งเสริมบทบาทของหญิงชายในการร่วมพัฒนาประเทศ ทั้งหญิงและชายได้รับความเป็นธรรมอยู่ร่วมกันอย่างมีความยุติธรรม ได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและเพิ่มพลังในตนเอง มีส่วนร่วมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหารและการปกครองอย่างเต็มที่

แม้ว่าหลักการความเท่าเทียมและเสมอภาคจะยังคงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งจำเป็นต้องขับเคลื่อนสร้างการเปลี่ยนแปลงให้แนวคิด หลักการ ส่งผลรูปธรรมในทางปฏิบัติ แต่พบว่าท่ามกลางข้อจำกัดต่างๆ ได้มีการค้นคว้าอย่างการปฏิบัติที่ดีในการบูรณาการมิติหญิงชายสู่การจัดการภัยพิบัติในหน่วยงานภาครัฐหลายกรณี ซึ่งได้นำเสนอเป็นตัวอย่าง

6.1 กรอบตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี ในการบูรณาการมิติหญิงชายสู่การ จัดการภัยพิบัติในหน่วยงานภาครัฐ

6.1.1 สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะกลไกระดับชาติ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 มาตรา 17 และกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2545 มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนากายภาพสตรี การส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายส่งเสริมและประสานให้ภาคีการพัฒนาตระหนักถึงโอกาส ผลกระทบและการได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรมของหญิงและชาย ในการกำหนดนโยบาย การบริหารและการดำเนินการ และมีหน้าที่ในการขับเคลื่อนกลไกระดับชาติ (CGEO / Gender Focal Point) จำนวน 19 กระทรวง 131 กรม 4 องค์กรอิสระ ให้สามารถส่งผ่านนโยบายลงสู่กลุ่มเป้าหมาย คือ บุคลากรภายในองค์กร และกลุ่มประชาชนเป้าหมายขององค์กรโดยการบูรณาการมิติหญิงชายในการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม และงบประมาณได้อย่างมีมุมมองมิติหญิงชาย และมีเป้าหมายให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย คนในสังคมมีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพศักดิ์ศรี และคุณค่าความเป็นมนุษย์ มีเจตคติที่เอื้อต่อการส่งเสริมบทบาทของหญิงชายในการร่วมพัฒนาประเทศ ทั้งหญิงและชายได้รับความเป็นธรรมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สตรีได้รับโอกาสในการพัฒนากายภาพและเพิ่มพลังของตนเอง มีส่วนร่วมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การบริหารและการปกครองอย่างเต็มที่

ดังนั้น สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะกลไกระดับชาติทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับนโยบายสตรี มีภารกิจหลักเกี่ยวกับการพัฒนากายภาพสตรีและการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว เพื่อนำไปสู่การตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการแนวปฏิบัติทางการจัดการและฟื้นฟูผู้ประสบภัยและชุมชนหลังภัยพิบัติในมิติหญิงชาย โดยจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในการบูรณาการ มิติหญิงชาย คู่สมรสและพิทักษ์สิทธิสตรีแก่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมสุขภาพจิต ทำหน้าที่ร่วมบูรณาการด้านการเป็นศูนย์ประสานข้อมูล และประสานภาคีเกี่ยวกับการพัฒนาสถานภาพสตรี การส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย และให้องค์ความรู้ทางด้านบทบาทความสัมพันธ์หญิงชาย (Gender perspective) โดยมีขอบเขตของการร่วมบูรณาการตามภารกิจ ดังต่อไปนี้

6.1.1.1 แนวทางการบูรณาการมิติหญิงชายสู่งานจัดการภัยพิบัติ

ในขั้นนี้ขอยกตัวอย่างแนวทางการประสานและส่งเสริมตามภารกิจของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ซึ่งจะต้องส่งเสริมและประสานการทำงานกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เริ่มต้นจากการนำแนวคิดบทบาทความสัมพันธ์หญิงชายไปบูรณาการในองค์กร

ในการบูรณาการแนวคิดและบทบาทความสัมพันธ์หญิงชายในระบบราชการนั้น ประการแรกผู้บริหารทั้งหลายต้องตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดการวิเคราะห์บทบาทความสัมพันธ์หญิงชาย การจัดทำข้อมูลแยกเพศ และนำไปใช้ในองค์กร เพื่อสร้างความตระหนักและความเสมอภาคหญิงชาย ในองค์กรตนเองเสียก่อน ประการที่สอง บูรณาการแนวคิดเข้าไปในนโยบายและการวางแผนโครงการ กิจกรรมทุกระดับ โดยไม่แยกขาดออกจากการทำงาน วัตถุประสงค์ นโยบายและกลุ่มเป้าหมาย

ที่องค์กรดำเนินการอยู่ ดังนั้นจึงเป็นการบูรณาการไม่ใช่เติมหรือเพิ่มเข้าไปเป็นงานใหม่ แต่เป็นการใช้แนวคิดบทบาทความสัมพันธ์หรือภัยวิเคราะห์นโยบาย วางแผน สร้างโครงการ กิจกรรม ในกลุ่มเป้าหมาย ที่องค์กรทำอยู่แล้วให้ดีขึ้น โดยคำนึงถึง ทัศนคติและความเสมอภาคทางสังคม

6.1.1.2 แนวทางการบูรณาการบทบาทความสัมพันธ์หรือภัยในองค์กร

- ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่/ผู้ปฏิบัติงานในองค์กร ประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายขององค์กรทั้งหรือภัยให้เข้าใจแนวคิด สร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจทั้งหรือภัย
- กิจกรรม/โครงการ ต้องมีลักษณะครบวงจร วางอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่พึ่งพาตนเอง ทรัพยากร วัฒนธรรม ความต้องการ ท้องถิ่น ชุมชน และประชาชนทั้งหรือภัย
- กิจกรรม/โครงการที่เน้นการพัฒนาตามต่างๆ เช่น งานการจัดการภัยพิบัติ ต้องมีการส่งเสริมเปลี่ยนแปลงสถานภาพ บทบาทความสัมพันธ์หรือภัยและความเสมอภาคด้วย
- กิจกรรม/โครงการการจัดการภัยพิบัติเน้นการรวมพลังเครือข่าย การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะ การจัดการ การนำเสนอปัญหาต่อสาธารณะ (ทำให้เป็นปัญหาสังคมไม่ใช่ปัญหาส่วนบุคคล)
- ทำให้กิจกรรม/โครงการ การจัดการภัยพิบัติถูกปรับให้เป็น กิจกรรม/โครงการ ที่ลดการกีดกันการเลือกปฏิบัติในระบบโครงสร้างทางสังคม เช่น ทักษะ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ไม่เป็นธรรม และส่งเสริมโอกาสสิทธิที่เท่าเทียม
- การเปิดโอกาสให้ผู้หรือภัยได้แสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมการพัฒนาตนเองให้มากที่สุดทุกระดับ อาจใช้มาตรการพิเศษให้ผู้หรือภัย/เด็กหรือภัยมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการดำเนินการ หากจำเป็นให้เพิ่มจำนวนผู้หรือภัยในกิจกรรม/การดำเนินงาน โดยเฉพาะระดับการตัดสินใจและระดมการถูกครอบงำให้เป็นบทบาทของ

- ส่งเสริมผู้หรือภัยทุกกลุ่ม ทุกระดับ ทั้งที่มีและไม่มีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรม
- ขจัดทางเลือกปฏิบัติระหว่างเพศเดียวกัน

6.1.1.3 กำหนดมาตรการ/ปฏิบัติการพิเศษเพื่อขจัดความไม่เสมอภาค

ในการดำเนินการโครงการ เมื่อวิเคราะห์บทบาทความสัมพันธ์หรือภัยแล้วอาจพบว่ามีทางเลือกปฏิบัติ หรือผู้หรือภัยได้รับความไม่เสมอภาคมาเป็นพิเศษ

ในพื้นที่ ชุมชน กิจกรรม ที่มีสัดส่วนของผู้หรือภัยและเด็กหรือภัยเป็นจำนวนมากหรือจำนวนน้อย และพบว่ายังมีการละเลย หรือเลือกปฏิบัติทางเพศ เช่น การไม่มีโอกาสเข้าถึงการได้รับบริการ หรือทรัพยากรจากภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจสร้างกิจกรรม/โครงการเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานภาพของกลุ่มเป้าหมาย หรือภัย/เด็กหรือภัย ให้เขา รู้จักสิทธิหรือภัยสร้างพลังอำนาจต่อรอง หรือมีการรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมใหม่แก่หรือภัย ในการช่วยเหลือเกี่ยวกับภัย เศรษฐกิจ และลดเงื่อนไขการเลือกปฏิบัติทางเพศลง ทั้งในด้านการทำงาน ครอบครัว ทัศนคติการเจริญพันธุ์ ความรัก และระบบการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและความรับผิดชอบ เป็นต้น

6.1.2 กรอบป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีภารกิจเกี่ยวกับการจัดทำแผนแม่บท มาตรการ ส่งเสริมสนับสนุน การป้องกัน บรรเทาและฟื้นฟูจากสาธารณภัย โดยการกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัย สร้างระบบป้องกัน เตือนภัย ฟื้นฟูหลังเกิดภัย และการติดตามประเมินผลนโยบายด้านความปลอดภัย สร้างระบบป้องกัน เตือนภัย ฟื้นฟูหลังเกิดภัย และการติดตามประเมินผลเพื่อให้หลักประกันในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยให้มีอำนาจหน้าที่คือ

- ดำเนินการจัดทำนโยบาย แนวทาง และวางมาตรการในการป้องกันและบรรเทา ภัยธรรมชาติ
- ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาระบบป้องกัน เตือนภัย และบรรเทาภัยธรรมชาติ
- พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการป้องกัน เตือนภัย และบรรเทา ภัยธรรมชาติ
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายป้องกันและบรรเทา ภัยธรรมชาติ
- สร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมของประชาชนในการป้องกันและ บรรเทาภัยธรรมชาติ
- พิทักษ์และฟื้นฟูปฏิบัติการในการป้องกัน บรรเทาภัยธรรมชาติ และการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัยและฟื้นฟูสภาพพื้นที่ ตามระเบียบที่กฎหมายกำหนด
- ส่งเสริม สนับสนุน และปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาภัยธรรมชาติช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย และฟื้นฟูสภาพพื้นที่
- อำนวยความสะดวกและประสานการปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย และฟื้นฟู บูรณะสภาพพื้นที่ที่ประสบภัยขนาดใหญ่
- ประสานความช่วยเหลือในการป้องกัน การช่วยเหลือ การบรรเทาและฟื้นฟูกับ หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- ดำเนินการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือ ตามที่ ราชการวง หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

6.1.2.1 แนวทางการบูรณาการมิตินโยบายป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ

ในด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในกรมป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ ได้จัดทำแผนแม่บทด้านการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ซึ่งมีการรอบ ของแนวทางที่จะปฏิบัติการตามแผน ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2550 - 2554) โดยมีวิสัยทัศน์

ด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายว่า ข้าราชการกรมป้องกันและบรรเทา ภัยพิบัติมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและความเสมอภาคระหว่างหญิง ชาย ยึดหลัก ความเสมอภาคมาใช้ในการบริหารและการปฏิบัติงาน ตลอดจนการให้บริการแก่ผู้รับ บริการทั้งหญิงชายอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เป้าหมายของกรมป้องกันและบรรเทา ภัยพิบัติในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายคือ

จัดกิจกรรมให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐเพื่อ

- ฝึกอบรมเพิ่มพูนประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการหญิงชายอย่าง เท่าเทียมและเป็นธรรม
- บูรณาการบทบาทหญิงชายในกระบวนการบริหารงาน และการให้บริการตาม พันธกิจ และความรับผิดชอบของกรมป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ
- ส่งเสริมสนับสนุนโอกาสในการเข้าสู่องค์กรโดยยึดหลักความเสมอภาคระหว่าง หญิงชาย และพิจารณาเป็นองค์ประกอบในการคัดเลือกข้าราชการระดับแรกเข้า ร่วมทั้งการพิจารณาความชอบและการเลื่อนตำแหน่ง
- ส่งเสริมจิตสำนึกความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในองค์กร
- จัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในศูนย์ป้องกันและ บรรเทา ภัยพิบัติเขตและสำนักงานป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติจังหวัด

จัดกิจกรรมภาคประชาชนเพื่อ

- ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายในการพิทักษ์และฟื้นฟูผู้ประสบ ภัยพิบัติ
- แสวงหาข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหญิงชายในช่องทางต่างๆ ของกรม ป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติ

กลยุทธ์ ในการดำเนินการเพื่อสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชายประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ได้แก่

1. ด้านการพัฒนาข้าราชการและเครือข่ายประชาชน
2. ด้านการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานและการให้บริการประชาชน
3. ด้านการสร้างเครือข่าย
4. ด้านข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย
5. มาตรการเสริมอื่นๆ การติดตามและประเมินผล

และกำหนดให้มี**การประเมินผล**โครงการตามแผนปฏิบัติการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบอุปสรรคของโครงการที่มีการแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงประเมินผลโดย

- การประเมินผลกระบวนการ
- การประเมินผลที่ได้รับของโครงการ
- การประเมินผลภาระของโครงการ

ซึ่งดัชนีชี้วัดผลการดำเนินการตามแผนแม่บทด้านการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย พิจารณาจากการดำเนินการดังนี้

- จำนวนข้อร้องเรียนลดลงในอัตราร้อยละ 10 ต่อปีจากกรณี
    - ◆ เรื่องที่ชายทำร้ายร่างกายหญิง
    - ◆ เรื่องที่ชายล่วงละเมิดทางเพศต่อหญิง
    - ◆ เรื่องชายไม่อุปการะเลี้ยงดูภริยาและบุตร
    - ◆ เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาระหว่างหญิงชาย
  - จำนวนข้อร้องเรียนกรณีหญิงชายที่ได้รับการตอบสนอง
  - การดำเนินการตามข้อร้องเรียนภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องร้องเรียน
- ผลการประเมินจะดูทบทวนมาปรับปรุงโครงการและแผนปฏิบัติการเพื่อให้สามารถส่งเสริมและรักษาความเสมอภาคหญิงชายต่อไป

6.1.3 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทยที่มีบทบาทภารกิจ สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการพัฒนาและให้คำปรึกษาแนะนำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และการบริหารจัดการเพื่อให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ

ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่และโครงสร้างส่วนราชการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้

- ดำเนินการพัฒนาระบบ รูปแบบ และโครงสร้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- ส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดทำ ประสานและบูรณาการแผนพัฒนาท้องถิ่น และวางระบบในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น
- ดำเนินการจัดทำ แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำ และทำที่ปรึกษาและดำเนินการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
- กำหนดแนวทางและจัดทำมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น
- ส่งเสริม สนับสนุน และประสานการดำเนินงานด้านการเงิน การคลัง การงบประมาณ การพัสดุ การจัดเก็บรายได้ และการประกอบกิจการพาณิชย์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งวางระบบตรวจสอบระบบการเงินการบัญชี และการพัสดุขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

- ส่งเสริมส่วในส่นและประสานการจัดการบริการสาธารณะและการศึกษาใน อ้ามาจหน้าทีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- กำหนดแนวทาง วางระบบ และสร้างตัวชี้วัดเพื่อเป็นมาตรฐานการดำเนินงานของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน
- ส่งเสริมภาคประชาชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการดำเนินงาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ศึกษานวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและของกรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น
- ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมหรือตามที่ ราชการวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมการพัฒนาสตรีอันได้แก่ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหาร ส่วนตำบล พ.ศ.2537 (มาตรา 67) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (มาตรา 50 มาตรา 53 และ มาตรา 56) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 (มาตรา 45) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 16 (10) มาตรา 17 (27)

นอกจากนี้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้จัดทำแผนแม่บทการเสริมสร้าง ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย ประจำปีงบประมาณ 2550 - 2554 วัตถุประสงค์ของ แผนแม่บทการเสริมสร้างเสมอภาคระหว่างหญิงชาย เพื่อกำหนดกลยุทธ์ให้มี การนำประเด็น “บทบาทหญิงชาย (Gender)” และ “ความเสมอภาคหญิงชาย (Gen- der Equality)” เข้ามาสถสมผสานในแผนงานและโครงการต่างๆ ของกรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการ

เสริมสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความชัดเจน และเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง โดยมี วัตถุประสงค์ว่าด้วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ โดยตระหนักถึงความเท่าเทียมกัน ระหว่างหญิงและชาย (Gender Balance) และประกอบด้วย 3 พันธกิจหลักได้แก่

1. การพัฒนาและการบริหารจัดการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องคำนึงถึงความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย
2. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของหญิงและชายอย่างเท่าเทียมกัน
3. การปฏิบัติหน้าที่อยู่บนความเท่าเทียมกันของมิติหญิงชายและส่งเสริมการมี ส่วนร่วมระหว่างหญิงชายอย่างจริงจัง

และมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อพัฒนาหญิงชายให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศักดิ์ศรีและคุณค่าของ ความเป็นคนและความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย
2. เพื่อส่งเสริมและเปิดโอกาสให้สตรี ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและการบริหาร จัดการได้อย่างเต็มศักยภาพ
3. เพื่อให้สตรี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ

6.1.3.1 แนวทางการบูรณาการบทบาทความสัมพันธ์หญิงชายในองค์กร

การแยกเพศฐานข้อมูลจากฐานและมีการใช้ประโยชน์จากการจัดทำฐานข้อมูล ดังกล่าว ทั้งระดับกรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6.1.3.2 กำหนดมาตรการ/ปฏิบัติการพิเศษเพื่อขจัดความไม่เสมอภาค

1. การพัฒนาศักยภาพของข้าราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องมุมมองหญิงชาย และการบูรณาการบทบาทหญิงชายอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง
2. การสร้างการตระหนักรับรู้และเผยแพร่เกี่ยวกับบทบาทและความเสมอภาคของหญิงชายในกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภา และพนักงานส่วนท้องถิ่นทุกระดับ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ
3. ส่งเสริมให้มีการจัดสภาพแวดล้อม / สภาพการทำงาน / สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูล โดยคำนึงถึงมิติหญิงชายและเลือกปฏิบัติสภาพของการทำงานของหญิงและชายอย่างถูกต้องทั้งในระดับกรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. กระบวนการบริหารงานบุคคล มีความเสมอภาคและเป็นธรรมทั้งหญิงและชาย
5. สร้างมาตรฐาน และมาตรการในการบริหารงานบุคคล โดยยึดหลักความเสมอภาค หรือสิทธิมนุษยชนและหนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร 0708.1/ว 7 ลงวันที่ 16 กันยายน 2543
6. สร้างเครือข่ายระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานอื่นๆ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินการด้านบทบาทหญิงชาย

กลยุทธ์ในการส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงชาย มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเสริมสร้างเจตคติด้านความเท่าเทียมกันระหว่างหญิงชาย ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจ ด้านข้อมูล และองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหญิงชายและด้านการสร้างเครือข่าย

6.1.4 กรอบสภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

กรมสุขภาพจิต โดยกองการเจ้าหน้าที่ในฐานะศูนย์ประสานงานด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย (GFPP) ได้ตระหนักถึงความเสมอภาคของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ

พ.ศ.2550 และความสำคัญของมิติหญิงชายตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว จึงได้จัดทำแผนแม่บทด้านการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชายกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ประจำปี 2550 - 2554 โดยได้บูรณาการมิติหญิงชายกับภารกิจหลักของกรมสุขภาพจิต มีเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรกรมสุขภาพจิตมีเจตคติบนพื้นฐานของความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย

มีวิสัยทัศน์คือ บุคลากรกรมสุขภาพจิตเข้าใจ ตระหนักถึงบทบาทหญิงชายและโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงมิติหญิงชาย และมีเป้าหมายเพื่อ

- พัฒนาระบบการส่งเสริม ป้องกัน ปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวช เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงบทบาทหญิงชาย
- เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับบุคลากรกรมสุขภาพจิตให้ตระหนักถึงบทบาทหญิงชาย
- ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรหญิงชายให้มีโอกาสก้าวหน้าตำแหน่งผู้บริหาร

6.1.4.1 แนวทางการบูรณาการมิติหญิงชายสู่งานจัดการภัยพิบัติและการจัดการทั่วไป

1. แผนงานการขจัดความรุนแรงในครอบครัว/ชุมชน/ที่ทำงาน/สถานศึกษา
2. แผนงานการจัดทำข้อมูลและสารสนเทศจำเป็นทางเพศ
3. แผนงานการจัดทำข้อมูลและสารสนเทศจำเป็นทางเพศ ได้กำหนดโครงการ/กิจกรรมหลัก ได้แก่ โครงการบูรณาการงานสุขภาพจิตและจิตเวชโดยเครือข่ายชุมชน ผู้รับผิดชอบโครงการที่ ศูนย์สุขภาพจิตที่ 1 - 15 งบประมาณปี 2550 จำนวน 13,934,100 บาท

6.1.4.2 แนวทางการบูรณาการบทบาทความสัมพันธ์หญิงชายในองค์กร

1. แผนงานพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชาย
2. แผนงานการมีส่วนร่วมการตัดสินใจทางการบริหาร

6.2 กรณีตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี ในการบูรณาการมิติหญิงชายสู่การ จัดการภัยพิบัติในหน่วยงานเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์

องค์กรเอกชนและองค์กรสาธารณะประโยชน์มีบทบาทในการจัดการภัยพิบัติมาก เนื่องจากเป็นกลุ่มองค์กรที่ทำงานพัฒนาใกล้ชิดชุมชนซึ่งเป็นผู้ประสบภัยส่วนใหญ่ใน เหตุการณ์ภัยพิบัติในกรณีนี้คือ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 มีองค์กรเอกชนหลาย หน่วยงานทั้งจากเมืองไทยและต่างประเทศเข้าไปมีบทบาทดำเนินการให้การ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยรวมทั้งผู้ที่อยู่ห่างไกลและไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือของ ภาครัฐ และยังได้ดำเนินการกิจกรรมให้แก่กลุ่มผู้เปราะบางต่างๆ ได้แก่ เด็ก ผู้หญิงใน ชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติ เป็นต้น

บทบาทที่สำคัญของหน่วยงานดังกล่าวคือ เป็นตัวประสานให้หน่วยงานต่างๆ รวมทั้ง ภาครัฐ องค์กรชุมชน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมจัดการภัยพิบัติ โดยพัฒนาศักยภาพ ชุมชนเพื่อให้มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการระบบการช่วยเหลือของตัวเอง ก่อให้เกิด การกระจายความช่วยเหลือที่ทั่วถึง โปร่งใสและเป็นธรรม นอกเหนือจากนี้ยัง ประสานให้ชุมชนได้ตระหนักถึงต้นนโยบายเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูชุมชนที่ยั่งยืนต่อไป

อย่างไรก็ตามการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ และตระหนักถึงการบูรณาการความเสมอภาคเท่าเทียมในมิติหญิงชายในการ จัดการและฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ

6.2.1 แนวทางการบูรณาการมิติหญิงชายในการทำงาน

- กำหนดประเด็นมิติหญิงชายให้เป็นนโยบายการทำงานของตนเอง ทรัพยากร และปัจจัยภายในที่เอื้อให้เกิดการทำงานด้านมิติหญิงชายขึ้นในองค์กร ทรัพยากร และกำหนดกระบวนการทำงานที่มีหลักประกันการดำเนินการได้คำนึงตามความ แตกต่างในปัญหาความต้องการของผู้หญิงและผู้ชาย รวมทั้งคนชายขอบและ กลุ่มเปราะบางต่างๆ การกำหนดแนวทางและวิธีการทำงานที่กล่าวมาต่างๆ ดัง กล่าวสามารถเข้าถึงและมีมีส่วนร่วมในการรับบริการและกิจกรรมการพัฒนา ต่างๆ โดยมีความตระหนักและระมัดระวังในกระบวนการพิจารณาที่จะไม่ทำให้ผู้ ประสบภัยได้รับการช่วยเหลือ
- กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านมิติหญิงชายในการจัดการภัยพิบัติขององค์กร
- กำหนดแนวทางการทำงานของหน่วยงานให้เข้าถึงกลุ่มคนชายขอบ ผู้เปราะบาง ดังกล่าวข้างต้น ซึ่งต้องได้รับเชิญมาร่วมปรึกษาหารือ กำหนดแนวทางและ กิจกรรมการดำเนินงาน แขนงที่จะใช้กลไกปกติที่มีอยู่แล้วในชุมชนเป็นผู้กำหนด ให้และทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ที่ตกอยู่ในสภาพผู้ได้รับที่ไร้เกียรติ และไม่ได้รับการ ปฏิบัติบนฐานการเคารพอย่างมีศักดิ์ศรีของความเปราะบางที่พึงได้รับการ ปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียม
- ฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีมุมมองและวิธีการทำงานที่เข้าถึงกลุ่ม ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้กลุ่มบุคคลต่างๆ โดยเฉพาะ กลุ่มผู้เปราะบาง ผู้หญิง เด็ก หรือกลุ่มคนชายขอบอื่นๆ สามารถลุกขึ้นมาช่วยเหลือ ตนเองและครอบครัว รวมทั้งสามารถจะเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งในการ ดำเนินกิจกรรม พัฒนาชุมชนร่วมกันให้ดีที่สุด
- จัดหาและจัดทำคู่มือหรือเอกสารแนวทางการจัดการภัยพิบัติในมิติหญิงชายให้แก่ เจ้าหน้าที่

6.2.2 กำกับมาตรการและการปฏิบัติที่เฉพาะ เพื่อลดความไม่เสมอภาค

- การประเมินผลกระทบความเสียหาย/ความสูญเสีย เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ และมีความชัดเจนในสภาพความสูญเสีย ความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และผลกระทบต่างๆ การประกอบอาชีพ รวมทั้งจัดศึกษาผลกระทบที่มีต่อกลุ่ม ผู้เปราะบางในชุมชนที่สำคัญศึกษาผลกระทบที่มีต่อทั้งหญิงและชายกลุ่มต่างๆ ที่แตกต่างกัน
- ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ศึกษาสภาพปัญหาเฉพาะของกลุ่มผู้หญิง กลุ่มผู้เปราะบาง ในชุมชน นำผลการศึกษามาแลกเปลี่ยน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความตระหนัก และความเข้าใจในสภาพของเรื่องราวที่เป็นอยู่ สาเหตุและผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคน เหล่านี้
- ส่งเสริมให้กลุ่มผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงข้อคิดเห็นต่อการจัดทำและการดำเนินโครงการจัดการภัยพิบัติ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผลโครงการ
- จัดทำแผนปฏิบัติการรับมือและสร้างความพร้อมการจัดการภัยพิบัติโดยมี เนื้อหาสาระที่ตอบสนองและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของหญิงชาย
- ปรึกษาหารือกับแกนนำและสมาชิกในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางการทำงาน ให้เข้าถึงกลุ่มคนชายขอบ กลุ่มผู้เปราะบาง ซึ่งหลายครั้ง จะพบว่า เป็นกลุ่มผู้หญิง เช่น ครอบครัวยากจน กลุ่มชาติพันธุ์ที่เผชิญปัญหาที่ซ้ำซ้อนในหลาย ๆ เรื่อง
- ส่งเสริม/สนับสนุนกลไกท้องถิ่น จัดระบบการได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงาน ต่างๆ ทั้งหมด ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้การช่วยเหลือเข้าถึงกลุ่มผู้หญิง และกลุ่มผู้เปราะบาง
- ส่งเสริม/สนับสนุนกลไกในท้องถิ่น จัดทำและให้บริการข้อมูลกับอาสาสมัครและ

หน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาทำงานสามารถให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างทั่วถึง เท่าเทียม โปร่งใส ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และให้ผู้ประสบภัยดำรงความมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีของผู้ได้รับการช่วยเหลือ

- ให้การปรึกษาและประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการทำงานเพื่อให้ผู้ประสบภัย เข้าถึงการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตามสภาพปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน

6.3 กรอบตัวอย่างการปฏิบัติที่ดี ในการบูรณาการมิติหญิงชาย สู่การจัดการภัยพิบัติใน สถาบันวิชาการ/สถาบันการศึกษา

ในช่วงเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ นั้น พบว่ามีสถาบันวิชาการ สถาบันการศึกษาหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็น วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างลงพื้นที่เพื่อ สนับสนุนความช่วยเหลือและฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัยตั้งแต่ในระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว สถาบันวิชาการ สถาบันการศึกษาต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นแหล่งความรู้ สำคัญและมีบุคลากรทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติการ ซึ่งทำงานเชิงรุกในแง่ของงานวิจัยเชิงวิชาการ เชิงปฏิบัติการและงานอาสาสมัคร ดังที่เราพบตัวอย่างการทำงานของ ทีมแพทย์ พยาบาลจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

หน่วยงานย่อยจากสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้ส่งเจ้าหน้าที่อาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยตั้งแต่ในระยะฉุกเฉิน และต่อมาในระยะฟื้นฟู สถาบันวิชาการหลาย

แห่งต่างลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลวิจัยและเพื่อเป็นฐานความรู้ในการดำเนินงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพื่อให้งานช่วยเหลือและฟื้นฟูตอบสนองกับความต้องการของท้องถิ่น และเพื่อลดบทบาทเรียนจากการช่วยเหลือ โดยที่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนจากการสูญเสีย ตั้งที่พบตัวอย่างจากทีมคณาจารย์และเจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏต่างๆ เป็นต้น

6.3.1 การนำแนวคิดจิตอาสาสมัครมาปรับใช้กับบริบทของประเทศไทย

สถาบันการศึกษา สถาบันวิชาการหลายแห่งได้นำจิตอาสาสมัครเข้ามาเป็นกรอบคิดในการดำเนินงานวิจัยและทำกิจกรรมกับผู้ประสบภัยพิบัติหลากหลายกลุ่ม รวมทั้งยังคำนึงถึงข้อจำกัดของความเป็นหญิงชายในสถานภาพทางสังคมและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกันไป ตัวอย่างข้อเท็จจริงในพื้นที่ว่าผู้หญิงและผู้ชายในแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่างมีข้อจำกัดทางสังคมที่ต่างกัน

งานวิจัยจากสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การนอกชั้นเอตในปี พ.ศ. 2550 ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเรื่อง “ความรุนแรงต่อผู้หญิงหลังสึนามิในประเทศไทย” เป็นกลุ่มไทยพุทธ ไทยมุสลิม ไทยยิวและชาวเลและแรงงานต่างด้าว ทั้งนี้เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจทัศนคติ สภาพปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือรวมถึงข้อจำกัดทางวัฒนธรรมของกลุ่มผู้หญิงดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้งขึ้น รวมทั้งยังทบทวนแผน นโยบายต่างๆ ที่อาจจะละเลยสิทธิหญิงชายและความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งโดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในปี พ.ศ. 2550 เพื่อศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิต

ครอบครัวหลังสึนามิ” ก็ได้นำมิติหญิงชายเข้ามาเลือกกรณีศึกษาผู้ประสบภัยทั้งหญิงชายที่สูญเสียสมาชิกในครอบครัว ทั้งครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวที่มีลักษณะต่างๆ กันไป

ในส่วนของสถาบันการศึกษากับงานอาสาสมัครนั้น ทีมแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ซึ่งเป็นทีมช่วยเหลือในระยะเร่งด่วนจากนั้นต่างได้นำมิติความสัมพันธ์หญิงชายที่มีความละเอียดอ่อนมาทำงานฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ประสบภัย มีการติดตามดูแลผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่องในระยะ 1 ปีแรก และมีกิจกรรมเยี่ยมบ้านเพื่อติดตามเฝ้าระวังภาวะจิตใจในช่วงการปรับตัว

ทีมแพทย์ พยาบาลจากโรงพยาบาลในพื้นที่ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าหญิงชายมีการปรับตัวได้ในช่วงระยะเวลาที่ต่างกัน ตั้งที่พบว่าระยะสั้นผู้ชาย ซึ่งอยู่ในฐานะผู้หาเลี้ยงครอบครัวจะรู้สึกล้มเหลวและสูญเสียทุกอย่าง ทำให้ไม่ได้กับการสูญเสีย ทว่าผู้หญิงในฐานะแม่ของบ้านจะสงบนิ่ง ควบคุมสติอารมณ์และมองสิ่งที่เหลืออยู่เพื่อประคองครอบครัวและสมาชิกที่มีชีวิตอยู่

แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปในระยะกลางและระยะยาว ผู้ชายจะเป็นกลุ่มที่สามารถปรับตัวได้ดีกว่าเนื่องด้วยงานในชีวิตประจำวันและลักษณะนิสัยของผู้ชายที่สามารถติดต่อกับสังคมภายนอกได้คล่องตัวกว่าผู้หญิง ทำให้กลุ่มผู้ชายเหล่านี้สามารถหาชีวิตใหม่มาแทนที่ภรรยาที่เสียชีวิตไปได้ในช่วงระยะการฟื้นตัวนี้ แต่ทว่ากลุ่มผู้หญิงเองกลับต้องคิด พิจารณาอย่างรอบด้านและคำนึงถึงสภาวะจิตใจของลูกอย่างมากกว่าก่อนที่จะหาสามีใหม่ เรียกได้ว่าเป็นภาวะที่ผู้หญิงปรับตัวได้ยากท่ามกลางสังคมเศรษฐกิจที่ทั้งสามีและภรรยาต่างต้องช่วยกันทำมาหากิน เราจึงพบว่าผู้หญิงหม้ายจากสึนามิที่ยังไม่ได้แต่งงานมากกว่าชายหม้ายจากสึนามิ และข้อมูลตรงนี้ก็จึงมีความสำคัญที่จะนำความช่วยเหลือมายังกลุ่มหญิงหม้ายได้ตรงตามความต้องการมากที่สุด

6.3.2 แนวทางการบูรณาการบทบาทความลับพันธมิตร หญิงชายในการกำงาานวิจัยเชิงปฏิบัติการ

6.3.2.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการในระยะเร่งด่วน

ระดับปฏิบัติการในพื้นที่

- การทำงานวิจัยในช่วงระยะเวลาเร่งด่วนหรือฉุกเฉินตรงนี้ เป็นช่วงที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อนในการพูดคุยและสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยทั้งหญิงชาย เด็ก คนชรา การทำงานตรงนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ของผู้ประสบภัยตลอดจนการเสียเวลาสร้างร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ควรมีทีมนักจิตวิทยาที่เข้าใจในภาษา วัฒนธรรมของกลุ่มหญิงชายผู้ประสบภัยในการเข้าถึงถามเพื่อเก็บข้อมูลความสูญเสีย สภาพปัญหาและความต้องการในเบื้องต้น
- ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างกันของผู้ประสบภัยหญิงชาย ทุกๆ กลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเด็กทารก เด็กอ่อน หญิงวัยรุ่น หญิงมีครรภ์ และหญิงชรา รวมถึงการคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรม ภาษา กลุ่มชาติพันธุ์และสถานภาพทางสังคมอีกด้วย
- ควรเน้นการจัดสรรเครื่องยังชีพตั้งเช่น อาหาร น้ำ ยารักษาโรค เสื้อผ้า วัสดุของใช้จำเป็นสำหรับหญิงในกลุ่มต่างๆ เช่นผ้าอนามัยสำหรับหญิงมีประจำเดือน จัดซื้อชุดชั้นในใหม่ให้กับหญิงชายทุกวัย จัดหาอาหารรวมถึงอชิบายวิธีการผสมอย่างเข้าใจ จัดหาผ้าคลุมสวมสำหรับกลุ่มผู้หญิงมุสลิม รวมทั้งจัดหาที่พักชั่วคราวที่มีความปลอดภัย พอเพียงพอต่อความต้องการโดยคำนึงถึงมิติหญิงชายขนาดจำนวนสมาชิกในบ้าน เพศ วัย และที่สำคัญห้องน้ำควรมีความมิดชิดแยกหญิงชายอย่างเป็นสัดส่วน
- ความช่วยเหลือในรูปแบบของข่าวของและสิ่งอำนวยความสะดวกมีความซ้ำซ้อนกันมาก ดังนั้น ควรจะมีการตั้งศูนย์ประสานงานในพื้นที่จัดทำฐานข้อมูลความช่วยเหลือและการรับความช่วยเหลือ รวมทั้งมีระบบสืบค้นและเผยแพร่ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ

- ควรติดตามเยี่ยมเยียน เยี่ยมอาสาสมัครร่างกายและจิตใจผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่อง สถาบันการศึกษาในพื้นที่ควรจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือ พี่นุญ และดำเนินงานวิจัย เพราะนอกจากจะสร้างความรู้จักคุ้นเคยกับผู้ประสบภัยได้ง่าย เพราะเป็นคนพื้นที่เดียวกันแล้ว ยังง่ายต่อการเดินทางเพื่อติดตามเยี่ยมเยียนอีกด้วย
- ควรระวังเป็นพิเศษในเรื่องการสัญญาว่าจะให้วัสดุสิ่งของหรือความช่วยเหลือต่างๆ แก่ผู้ประสบภัย เพราะหากไม่สามารถทำได้ตามสัญญา จะก่อให้เกิดการทำร้ายความรู้สึกของผู้ประสบภัยอย่างรุนแรง และทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาต่อหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ
- ควรจัดสรรเจ้าหน้าที่และบุคลากรทางการแพทย์ที่เพียงพอต่อจำนวนผู้ประสบภัย และควรมีสวัสดิการดูแลบุคลากรที่ทำงานตรงนี้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่ตั้งกล่าวเกิดความอ่อนล้า และความเครียดในการทำงานช่วยเหลือผู้ประสบภัย
- ภายหลังผู้ประสบภัยเข้าอาศัยในบ้านพักชั่วคราว ควรมีการจัดกิจกรรมคลายความเครียด จัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อให้ลืมความทุกข์กังวล จัดหาอาชีพเพื่อให้มีรายได้และหาตลาดรองรับการส่งเสริมอาชีพนั้น เพื่อให้เกิดกิจกรรมนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันพี่น้องผู้ประสบภัยเฝ้ารอรับความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียวไม่สามารถพึ่งตนเองได้ในช่วงเวลาที่เหมาะสม

ระดับนโยบาย

- สถาบันการศึกษา สถาบันวิชาการ ควรมีการจัดประชุมเร่งด่วน เพื่อปรึกษาหารือร่วมกันถึงการส่งเสริมแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครลงพื้นที่ ทั้งนี้ควรมีการจัดสรรบุคลากรเสริมการทำงานกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่มีความรับผิดชอบ และเพื่อความไม่ซ้ำซ้อน สืบสานในแต่ละพื้นที่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงมิติความสัมพันธ์หญิงชายเป็นหลัก

- ควรมีหน่วยงานประสานกลางระดับนโยบายที่ประสานความร่วมมือต่างๆ กับ ศูนย์ประสานงานในพื้นที่ เพื่อจัดสรรบุคลากร เจ้าหน้าที่อาสาสมัครเพื่อสนับสนุน และผลักดันเตือนกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ รวมถึงประสานความช่วยเหลือในรูปแบบวัสดุ สิ่งของไปยังพื้นที่ประสบภัยเพื่อความไม่ซ้ำซ้อน และตรงความต้องการในแต่ละพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มของตน

6.3.2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการในระะยะกลาง

ระดับปฏิบัติการในพื้นที่

- ในช่วงเวลานี้ เป็นช่วงของการฟื้นฟูชุมชนภายหลังการเข้าพักในบ่านถาวร การ จัดบ้านพักควรจัดสรรโดยคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรม ความเป็นญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านมาแต่เดิม หากมีการจับฉลากเข้าอยู่อาศัยควรนำมิติด้านกลุ่ม วัฒนธรรมมาพิจารณาด้วย กล่าวคือควรให้มีการจับฉลากกันในหมู่คนวัฒนธรรม เดียวกัน เช่น ชุมชนที่มีทั้งไทยพุทธ มุสลิม และชาวเลอยู่ด้วยกัน ควรจัดโซนให้ คนแต่ละกลุ่มอยู่ด้วยกัน เหล่านี้จะนำมาซึ่งความสงบสุขในชุมชนมากยิ่งขึ้น และ สถาบันการศึกษา สถาบันวิชาการควรชี้ให้เห็นความสำคัญของการจัดสรรบ้าน อย่างคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมมาร่วมพิจารณาด้วย
- บทบาทของสถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาการ ควรเข้ามาอย่างต่อเนื่องใน พื้นที่ที่ดูแลในช่วงฉุกเฉิน และควรทำงานประสานกับหน่วยงานด้านการศึกษา และวิชาการในพื้นที่ เช่น โรงเรียน เพื่อดูแลชุมชนนั้นๆ และควรมีบทบาทเป็น พี่เลี้ยงให้หน่วยงานท้องถิ่น รวมถึงสนับสนุนงานด้านข้อมูลจากการวิจัย
- ควรบอกบทบาท ของอาสาหน้าที่ วัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษาให้ชัดเจน ต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของงานวิจัยที่จะ ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงงานจากระดับพื้นที่สู่ระดับนโยบาย และสามารถนำ ข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อเสนอให้หน่วยงานภาคส่วนต่างๆ ได้รับทราบปัญหาและ ความต้องการของชุมชนผู้ประสบภัยได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น

ระดับนโยบาย

- ภายหลังที่รายงานการวิจัยได้ถูกรวบรวมเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์แล้ว ควร มีการผลักดันข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติการได้จริง รวมถึงนำเสนอข้อมูลต่อสาธารณะและเขียนเป็นบทความความสั้นๆ เพื่อให้ง่ายต่อการ ทำความเข้าใจของสังคม โดยเฉพาะแพร่ข้อมูลนั้นๆ ทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลาง รวมทั้งต้องส่งรายงานนั้นๆ คืนสู่ชุมชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของได้ส่วนเสียหลักใน รายงานวิจัยนั้นๆ ด้วย
- สถาบันการศึกษาและสถาบันวิชาการ ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนปัญหา ประสบการณ์ระหว่างชุมชนผู้ประสบภัยและเจ้าหน้าที่ระดับบริหารอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นเรื่องการนำผลจากการประชุม สัมมนาไปปฏิบัติใช้ได้จริง ทั้งนี้ต้องนำ มิติหญิงชายเป็นฐานคิดในการจัดเวทีครั้งนี้ ตั้งแต่ตัวอย่างที่พบในเวทีแลกเปลี่ยน ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัด เวทีเหล่านี้อย่างต่อเนื่องหลายครั้งในช่วง 3 ปีหลังสึนามิ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจากหลาย ภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม เป็นศูนย์ประสานความร่วมมือ ตรงนี้จึงเป็น ตัวอย่างที่ดีของการทำงานในฐานะสถาบันวิชาการผู้เชื่อมต่อข้อมูลและเครือข่าย ผู้ทำงานเชิงปฏิบัติการและเชิงนโยบายได้มาร่วมแลกเปลี่ยนด้วยกัน เพื่อให้เกิด ความร่วมมือที่ตรงความต้องการของชุมชนต่อไปในอนาคต
- สถาบันการศึกษาที่เป็นหน่วยประสานกลาง ควรจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยในพื้นที่ ประสบภัย รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคืบหน้าของการติดตามความช่วยเหลือ และถอดบทเรียนจากการทำงานในพื้นที่และทำงานส่วนกลางอย่างต่อเนื่อง

6.3.2.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการในระะยะยาว

การพัฒนาคู่มือแนวทางการจัดการผู้ประสบภัยและชุมชนหลังภัยพิบัติในมิติหญิงชาย สิ่งที่สำคัญที่สุดในการทำงานเกี่ยวกับการช่วยเหลือฟื้นฟูหลังภัยพิบัติคือการจัดทำระบบ

ข้อมูลที่สามารถสืบค้นข้อมูลได้ง่ายและโปร่งใส ข้อมูลควรจะมีแยกเพศ อาชวะ และชาติพันธุ์ และควรจะมีรวมถึงผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทยที่ได้รับผลกระทบด้วย การมีฐานข้อมูลนี้เป็นที่รวบรวมรายละเอียดของผู้ประสบภัยเพื่อประโยชน์ในการติดตามหาสมาชิกที่สูญหาย การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินและทรัพย์สินต่างๆ การโยกย้ายถิ่นฐาน การอพยพกลับสู่มาตุภูมิ และการรับค่าเสียหาย รวมทั้งต้องมีการหรือการรวมการตรวจสอบดูแล จัดตั้งกลไกอิสระเพื่อติดตามสถานการณ์ เพื่อให้การช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกันทั้งหญิงและชาย หากมีการเลือกให้ความช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มก็ควรตรวจสอบย้อนหลัง นอกจากนี้ควรจะมีกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจนกับแนวปฏิบัติแก่เจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น

ปัญหาความไม่พร้อมในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติในกรณีศึกษา 2547 เป็นบทเรียนที่ทำให้หลายองค์กร/หน่วยงานหันมาทบทวนบทบาทที่ผ่านมาและวางแผนการป้องกันและเตรียมรับมือ อย่างไรก็ตาม การทำงานเช่นนี้มักจะมีข้อจำกัดของหน่วยงานเป็นหลักและต่างคนต่างทำ ซึ่งทำให้แต่ละหน่วยงานมีแผนปฏิบัติงานของตนเองแต่ไม่ครอบคลุมมิติต่างๆ ที่สำคัญเท่าที่ควร ต่อมาในปี 2550 จึงเกิดความพยายามร่วมกันระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนและเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมร่วมกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่และผู้ประสบภัยพิบัติศึกษา จัดทำคู่มือ “เอกสารหลักการและแนวทางการปฏิบัติในการจัดการและฟื้นฟูผู้ประสบภัยและชุมชนในสถานการณ์ภัยพิบัติในมิติหญิงชาย” (คือคู่มือเล่มที่ทำหนังสือ) เพื่อนำเสนอแนวทางการฟื้นฟูผู้ประสบภัยหลังภัยพิบัติในมิติหญิงชายรวมทั้งนำเสนอกระบวนการและวิธีการในการดำเนินการเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้แก่ผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ เจตนาของคู่มือนี้ไม่ใช่เพื่อแทนที่หลักปฏิบัติหรือแนวทางการทำงานของแต่ละองค์กรได้จัดทำไว้แล้ว แต่เป็นเอกสารที่สามารถใช้ควบคู่กับเอกสารเดิม

การส่งเสริมบทบาทชุมชนในการพัฒนาแผนการป้องกันและเตรียมรับมือภัยพิบัติ โดยคำนึงถึงมิติหญิงชาย

จากการศึกษาวิจัยชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสึนามิ 12 ชุมชนของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่ามีชุมชนบ้านน้ำเค็มแห่งเดียวที่พัฒนาความร่วมมือจัดทำ “แผนแม่บทการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่แบบมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านน้ำเค็ม” ขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากบทเรียนความช่วยเหลือหลังเกิดภัยพิบัติศึกษาที่ชุมชนต่างๆ ได้รับความช่วยเหลือทั้งจากรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรระหว่างประเทศมากมาย แต่ว่าการช่วยเหลือเหล่านี้ยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้น การช่วยเหลือจากภายนอกเป็นเพียงระยะสั้นและส่วนใหญ่มิได้คำนึงถึงรูปแบบ “ให้เปล่า” จึงไม่อาจทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในระยะยาวได้

จากปัญหาดังกล่าว องค์กรในระดับท้องถิ่นจึงริเริ่มแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมขึ้น แผนแม่บทนี้ยึดกรอบแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาชายฝั่งอันดามัน โดยมุ่งเน้นการกำหนดรายละเอียดการพัฒนาชุมชนไปกับการมีส่วนร่วมกับชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านน้ำเค็ม ทั้งในด้านกายภาพ ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หลักคิดเบื้องต้นคือ เมื่อชุมชนเข้มแข็งแล้ว จะขยายการพัฒนาไปสู่ด้านอื่นๆ ได้แก่ ด้านความเป็นอยู่ ด้านสุขภาพของชุมชน เช่น กลุ่มเด็ก แม่หม้าย พ่อหม้าย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการสื่อสาร และด้านสวัสดิการ ผลที่ได้จากการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเฉพาะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม 3 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม 2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม 3) ด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

แผนแม่บทนี้ยังรวมถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันภัยพิบัติชุมชน โดยมี “คณะกรรมการจัดรับมือภัยพิบัติบ้านน้ำเค็ม” ขึ้น เพื่อลดความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้นและเพื่อให้เกิดการเตรียมการพร้อมแผน การอพยพผู้คน การเตรียมการฉุกเฉินพบ สถานที่

หลบภัยเพื่อรองรับผู้หญิง เด็ก คนชรา ฯลฯ ความพยายามของชุมชนบ้านน้ำเค็มในการเตรียมการรับมือภัยพิบัติ นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่ชุมชนอื่นๆ จะได้เรียนรู้และร่วมมือกันพัฒนาแผนชุมชนในการจัดการและเตรียมรับมือภัยพิบัติโดยคำนึงถึงมิติต่างๆ รวมทั้งมิติหญิงชายด้วย

การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนามาตรการทางกฎหมายและนโยบาย ที่คำนึงถึงมิติหญิงชาย
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 ได้รับรองสิทธิของผู้หญิงไว้ อาทิ เช่น “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” (มาตรา 30) “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย” (มาตรา 32) และ “เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุตั้งกล่าว...” (มาตรา 52) นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW) เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม 2528

ในระบอบประชาธิปไตย จะต้องมีงานวิจัยที่ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพัฒนามาตรการทางกฎหมายและนโยบายของประเทศให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและอนุสัญญาต่างๆ และวิเคราะห์ถึงปัญหา อุปสรรค ช่องโหว่ในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว โดยเฉพาะในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อคนกลุ่มต่างๆ เพราะงานวิจัยที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประสบภัย โดยเฉพาะผู้หญิงในสถานภาพต่างๆ ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือที่เสมอภาค เท่าเทียม ไม่ถูกเลือกปฏิบัติตามที่ขอกฎหมายและนโยบายได้ระบุไว้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงและเด็กกลุ่มต่างๆ ในหลายพื้นที่เผชิญกับ “ความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้าง” มาช้านานเกิดพิบัติภัยสึนามิ ยิ่งเป็นกลุ่มชายขอบ เช่น ชาวเล กลุ่มแรงงานต่างด้าว หรือกลุ่มไร้สัญชาติ เช่น ไทยพลัดถิ่น ก็ยังได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในหลายรูปแบบ

חכמארת

ภาคผนวก 1

แบบเตรียมความพร้อม รับมือภัยพิบัติของชุมชน

ตัวอย่างแบบเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชน

(ร่าง)

แผนเตรียมความพร้อมรับมือภัย.....(ประเภทของภัย).....

ชุมชน/บ้าน..... หมู่ที่..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

พ.ศ.....

(รูปแบบอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม)

1. แผนการจัดการภัยพิบัติชุมชน

มี

ไม่มี

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของประชาชน หน่วยปฏิบัติการกู้ชีพกู้ภัย และคณะกรรมการจัดการความเสียหายของชุมชน/บ้าน ..... หมู่ ..... ในการรับมือภัย

2.2 เพื่อให้การอพยพหนีภัยเป็นไปด้วยความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ไม่เกิดความสับสน

2.3 เพื่อให้สามารถรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้อย่างทั่วถึง

2.4 .....

3. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชน/บ้าน ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

ตั้งอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ..... มีเนื้อที่ประมาณ ..... ไร่
มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ◆ ทิศเหนือ ติดต่อกับ .....
- ◆ ทิศใต้ ติดต่อกับ .....
- ◆ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ .....
- ◆ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ .....

ระบบนิเวศของพื้นที่ที่ต่อเชื่อมกัน

.....
.....
.....

3.2 จำนวนประชากร ศาสนา อาชีพ

- ◆ ประชากรประกอบด้วย ชุมชนชาวไทย ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ .....
และอาชีพรอง คือ ..... โดยมีอาชีพเสริม คือ .....
- ◆ จำนวนประชากรทั้งสิ้น มีจำนวนรวม ..... คน
แยกเป็นชาย ..... คน หญิง ..... คน
- ◆ จำนวนครัวเรือน ..... ครัวเรือน

4. สถานการณ์วัย

4.1 ประวัติการเกิดวัย โดยทำการศึกษาย้อนหลังวัยต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้น

ชุมชน/บ้าน ..... เคยมีประวัติการเกิดวัยด้านต่างๆ มาแล้วดังนี้

4.1.1 วัชระธรรมชาติ (ย้อนหลังในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา)

เมื่อวันที่ ..... ได้เกิดวัชระธรรมชาติ คือ ..... ที่พื้นที่
บริเวณ ..... ของหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ
ด้านความรุนแรงของวัย

(มีผู้ประสบวัยเสียชีวิต ..... คน สูญหาย ..... คน บ้านเรือนเสียหายทั้งหมด
จำนวน ..... หลังคาเรือน บ้านเรือนชำรุดบางส่วนจำนวน ..... หลังคาเรือน
พื้นที่ประสบวัย ..... ไร่ พืชผลการเกษตรเสียหาย .....)

4.1.2 วัชระจากการกระทำของมนุษย์ อุบัติเหตุ อุบัติภัยทางถนน

เมื่อวันที่ ..... ได้เกิดวัย อับคิรวัย วัชระจากการคมนาคม .ที่
พื้นที่บริเวณ ..... ของหมู่บ้าน มีความเสียหาย คือ

- ◆ ผู้เสียชีวิต ..... คน ผู้บาดเจ็บ ..... คน สูญหาย ..... คน
- ◆ บ้านเรือน ..... ทรัพย์สิน .....
- ◆ พืชผลการเกษตร

4.1.3 วัชระอื่นๆ

เมื่อวันที่ ..... ได้เกิดวัยทางสังคม คือ ..... โดยมีสาเหตุ
จาก ..... มีความเสียหาย คือ

1) .....

2) .....

4.2 พื้นที่เสี่ยงวัย

มี ไม่มี

ถ้ามีวาดแผนที่

4.3 พื้นที่ปลอดภัย และเส้นทางอพยพ

มี ไม่มี

ถ้ามีวาดแผนที่

(ให้จัดทำแผนที่ชุมชน ที่ได้จากการประเมินความเสี่ยงวัยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ซึ่งระบุตำแหน่งพื้นที่เสี่ยงวัย พื้นที่ปลอดภัย เส้นทางอพยพ และระบุสถานที่สำคัญ
และที่ตั้งเครื่องมีอุปการณที่มีอยู่ในชุมชน)

5. หน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานในชุมชนที่มีบทบาทในการจัดการภัยพิบัติ

5.1 ส่วนราชการ / หน่วยงานอยู่ในหมู่บ้าน

1. องค์การบริหารส่วนตำบล .....
- บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
- ศักยภาพ.....
- ข้อจำกัด.....
2. วัด ..... (พระอาจารย์ ..... เป็นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน)
- บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
- ศักยภาพ.....
- ข้อจำกัด.....
3. สถานีนามัยตำบล .....
- บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
- ศักยภาพ.....
- ข้อจำกัด.....

4. ป้อมตำรวจ ..... มีเจ้าหน้าที่ประจำการ .... คน มีเข้าเวรเป็นกะๆ ละ ... คน
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
5. โรงเรียน .....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
6. โรงพยาบาล .....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
7. ที่ว่าการอำเภอ .....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
8. หน่วยกู้ภัย/OTOS ..... ปฏิบัติงาน 24 ชั่วโมง มีอาสาสมัคร ..... คน
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....

5.2 ส่วนราชการ /หน่วยงาน/องค์กรต่างๆที่เข้ามาทำงานหมู่บ้าน

1. ชื่อหน่วยงาน.....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
2. ชื่อหน่วยงาน.....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
3. ชื่อหน่วยงาน.....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
4. ชื่อหน่วยงาน.....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
 ข้อจำกัด.....
5. ชื่อหน่วยงาน.....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....
- xx. ชื่อหน่วยงาน.....
 บทบาทหน้าที่ทำงาน.....
 ศักยภาพ.....

๑๓๑

6. กลุ่มเสียงต่างๆ ในชุมชน

ได้จัดทำไว้แล้ว

ยังไม่ได้จัดทำไว้

กรณีจัดทำไว้แล้ว

6.1 บัญชีรายชื่อผู้พิการ มีจำนวน ..... คน ดังนี้

- 1. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
พิการเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 2. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
พิการเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 3. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
พิการเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- xx. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
พิการเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู

6.2 กลุ่มเสียง ได้แก่ ผู้ป่วย มีจำนวน ..... คน ดังนี้

- 1. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
ป่วยเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 2. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
ป่วยเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 3. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
ป่วยเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- xx. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
ป่วยเป็น ..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู

6.3 กลุ่มเสียงที่เป็นผู้สูงอายุ มีจำนวน ..... คน ดังนี้

- 1. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 2. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 3. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- xx. นาย/นาง/น.ส. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
..... (ใคร) ..... เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู

6.4 กลุ่มเสียงที่เป็นครอบครัวและมีเด็กอ่อน มีจำนวน ..... คน ดังนี้

- 1. ต.ช./ต.ญ. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
บิดา/มารดา เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 2. ต.ช./ต.ญ. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
บิดา/มารดา เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- 3. ต.ช./ต.ญ. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
บิดา/มารดา เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู
- xx. ต.ช./ต.ญ. .... อายุ ..... ปี อยู่บ้านบริเวณ .....
บิดา/มารดา เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู

7.ระบบเตือนภัยชุมชน

7.1 ระบบเตือนภัยชุมชน

มี ไม่มี

ถ้ามี ศักยภาพและข้อจำกัด .....

7.2 การเตรียมยานพาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์กู้ภัย

มี ไม่มี

ถ้ามี ถ้ามี ศักยภาพและข้อจำกัด .....

บัญชีอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และยานพาหนะ บ้าน ..... หมู่ .....

ข้อมูล ณ วันที่ .....

ลำดับที่	รายการ	จำนวน	สถานที่เก็บ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้ประสานงาน	หมายเหตุ
1	โทรทัศน์				
2	วิทยุสื่อสาร (เครื่องแดง)				
3	ไซเรนมือหมุน				
4	ไฟฉายใช้ถ่านอัลคาไลน์				
5	เสื้อชูชีพ				
6	เตียงพับใบเคลือบยาสีขาว				
7	เรือท้องแบน				
8	รถยนต์ปีคี่				
9	รถยนต์หกล้อขึ้นไป				
10	ฯลฯ				

7.3 คณะกรรมการชุมชนปลอดภัยของบ้าน

รายชื่อคณะกรรมการ

1. .... ประธาน .....
2. .... รองประธาน .....
3. .... รองประธาน .....
4. .... เลขานุการ .....
5. .... รองเลขานุการ .....
6. .... เภรัญญิก .....
7. .... ปฏิคม .....
8. .... กรรมการ .....
9. .... กรรมการ .....
10. .... กรรมการ .....
- xx. .... (ตามความเหมาะสม)... กรรมการ .....

ถ้ามี ศักยภาพและข้อจำกัด .....

7.4 บัญชีรายชื่อคณะกรรมการชุมชนปลอดภัยของบ้าน ..... หมู่ ..... จังหวัด .....

7.1 คณะกรรมการฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย

1. .... (ตามความเหมาะสม).....
2. ....
3. ....

ศักยภาพ .....

ข้อจำกัด .....

1.2 คณะกรรมการฝ่ายผู้ร้องและช่วยเหลือชีวิต

- 1. ....(ตามความเหมาะสม).....
- 2. ....
- 3. ....
- ศักราช .....
  - ข้อจำกัด .....

1.3 คณะกรรมการฝ่ายอำนวยความสะดวก

- 1. ....(ตามความเหมาะสม).....
- 2. ....
- 3. ....
- ศักราช .....
  - ข้อจำกัด .....

1.4 คณะกรรมการฝ่ายที่ปรึกษาการเงิน

- 1. ....(ตามความเหมาะสม).....
- 2. ....
- 3. ....
- ศักราช .....
  - ข้อจำกัด .....

1.5 คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุข

- 1. ....(ตามความเหมาะสม).....
- 2. ....
- 3. ....
- ศักราช .....
  - ข้อจำกัด .....

1.6 คณะกรรมการฝ่ายอพยพและหนีภัย

- 1. ....(ตามความเหมาะสม).....
- 2. ....
- 3. ....
- ศักราช .....
  - ข้อจำกัด .....

1.7 คณะกรรมการฝ่ายรักษาความปลอดภัย

- 1. ....(ตามความเหมาะสม).....
- 2. ....
- 3. ....
- ศักราช .....
  - ข้อจำกัด .....

1.8 คณะกรรมการฝ่ายบรรเทาทุกข์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย

- 1. ....(ตามความเหมาะสม).....
- 2. ....
- 3. ....
- ศักราช .....
  - ข้อจำกัด .....

ภาคผนวก 2 หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการ ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ กรณีฉุกเฉินพ.ศ. 2551

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 27 แห่งระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2546 กระทรวงการคลังจึงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักเกณฑ์นี้เรียกว่า “หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. 2551”
2. หลักเกณฑ์นี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2551 เป็นต้นไป
3. ให้ยกเลิกหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2546 บรรดาหลักเกณฑ์ และคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้วในหลักเกณฑ์นี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับหลักเกณฑ์นี้ ให้ใช้หลักเกณฑ์นี้แทน
4. ขอบเขตการจ่ายเงินทดรองราชการ จะต้องเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ตามความหมายแห่งระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน
5. การจ่ายเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข และอัตราดังต่อไปนี้

5.1 **ด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย** ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือจ่ายเป็นเงิน โดยคำนึงถึงสภาพและเหตุการณ์ตามความเหมาะสม ดังนี้

- 5.1.1 ค่าอาหารจัดเลี้ยงมีอยู่ไม่เกิน 30 บาท / วัน / คน และช่วยเหลือเป็นถุงยังชีพชุดละไม่เกิน 500 บาท / ครอบครัว
- 5.1.2 ค่าเครื่องครัวและอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 3,500 บาท
- 5.1.3 ค่าจัดซื้อหรือจัดหาผ้าสำหรับบริโภคและใช้สอยในที่อยู่อาศัยเท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็นจนกว่าเหตุการณ์ประสบภัยพิบัติจะเข้าสู่ภาวะปกติ
- 5.1.4 ค่าวัสดุซ่อมแซมที่อยู่อาศัยประจำ ซึ่งผู้ประสบภัยพิบัติเป็นเจ้าของ ที่ได้รับความเสียหายบางส่วน และที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรในวัดที่ได้รับความเสียหายบางส่วนเท่าที่จ่ายจริงหลังละไม่เกิน 20,000 บาท
- 5.1.5 ค่าวัสดุก่อสร้างที่อยู่อาศัยประจำ ซึ่งผู้ประสบภัยพิบัติเป็นเจ้าของ ที่ได้รับความเสียหายทั้งหมด และที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรในวัดที่ได้รับความเสียหายทั้งหมด เท่าที่จ่ายจริงหลังละไม่เกิน 30,000 บาท
- 5.1.6 ค่าวัสดุซ่อมแซมอุ้งข้าว โรงเรือนสำหรับเก็บพืชผลและคอกสัตว์ที่ได้รับความเสียหายบางส่วน เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 3,000 บาท
- 5.1.7 ค่าวัสดุสร้างอุ้งข้าว โรงเรือนสำหรับเก็บพืชผลและคอกสัตว์ที่ได้รับความเสียหายทั้งหมด เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 8,000 บาท
- 5.1.8 ค่าอุปกรณ์แสงสว่างในที่อยู่อาศัยภายนอกเดิม เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวละไม่เกิน 200 บาท
- 5.1.9 กรณีต้องเช่าที่พักให้ผู้ประสบภัย ให้จ่ายค่าเช่าที่พักระยะเวลาไม่เกิน 7 วัน เท่าที่จ่ายจริง ในอัตราคนละไม่เกิน 100 บาท ต่อวัน
- 5.1.10 กรณีที่ผู้ประสบภัยพิบัติเข้าบ้านเรือนของผู้อื่นและบ้านเช่าเสียหายจากภัยพิบัติทั้งหมดหรือเสียหายบางส่วนจนอยู่อาศัยไม่ได้ ให้ช่วยเหลือเป็นค่าเช่าบ้านแก่ผู้ประสบภัยพิบัติเท่าที่จ่ายจริงในอัตราครอบครัวละไม่เกินเดือนละ 1,500 บาท เป็นเวลาไม่เกิน 2 เดือน

5.1.11 ค่าตัดแปลงสถานที่สำหรับเป็นที่พักชั่วคราว เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวยุติไม่เกิน 2,000 บาท หรือค่าสร้างที่พักชั่วคราว เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวยุติไม่เกิน 4,000 บาท หรือค่าผ้าใบหรือผ้าพลาสติกหรือวัสดุอื่นๆ สำหรับกันแดดกันฝนและป้องกันอุทกภัย เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวยุติไม่เกิน 800 บาท

5.1.12 ค่าใช้จ่ายในการจัดสาธารณูปโภคในที่พักชั่วคราว

(1) ค่าไฟฟ้า ให้เป็นไปตามที่การไฟฟ้านครหลวงหรือการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะเรียกเก็บ สำหรับกรณีที่พักนั้นไม่มีไฟฟ้า ให้จัดอุปการณ์แสงสว่างอื่น ๆ ทดแทนได้เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

(2) จัดหาน้ำประปาและใช้สอย จากหน่วยงานที่จังหวัดและอำเภอมีอยู่ เช่น การประปาส่วนภูมิภาค การประปานครหลวง หน่วยงานดับเพลิงเทศบาล เป็นต้น หรือจัดซื้ออุปการณ์บรรจุน้ำตามความจำเป็นของจำนวนผู้ประสบภัยพิบัติ รวมทั้งการจัดซื้อเพื่อบริโภคใช้สอย เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

(3) จัดสร้างห้องน้ำ 1 ที่ต่อ 10 คน เท่าที่จ่ายจริง เฉลี่ยที่ละไม่เกิน 1,500 บาท

(4) จัดสร้างห้องส้วม 1 ที่ต่อ 10 คน เท่าที่จ่ายจริงเฉลี่ยที่ละไม่เกิน 1,500 บาท

(5) จัดสร้างโรงครัวและที่รับประทานอาหาร เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

(6) จัดสร้างที่รองรับ ทำลายหรือกำจัดขยะมูลฝอย เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

5.1.13 ค่าเครื่องนุ่งห่ม คนละ 2 ชุด เท่าที่จ่ายจริงไม่เกิน 1,000 บาท ในกรณีที่ผู้ประสบภัยพิบัติเป็นนักเรียนหรือนักศึกษา ให้จ่ายค่าเครื่องแบบนักเรียนหรือนักศึกษาตามแบบของสถานศึกษาได้อีก คนละ 2 ชุด เท่าที่จ่ายจริงไม่เกิน 1,000 บาท

5.1.14 ค่าเครื่องนอน เท่าที่จ่ายจริงคนละไม่เกิน 500 บาท

5.1.15 ค่าเครื่องมือประกอบอาชีพ และหรือเงินทุนประกอบอาชีพสำหรับผู้ประสบภัยพิบัติ เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวยุติไม่เกิน 10,000 บาท

5.1.16 ค่าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ

(1) กรณีบาดเจ็บสาหัสที่ต้องรักษาในสถานพยาบาลตั้งแต่ 3 วัน ขึ้นไป ให้จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้น 3,000 บาท และกรณีที่ต้องรักษาตัวเกิน 30 วันให้ช่วยเหลือเป็นเงินยืมชีพอีกคนละ 2,000 บาท ต่อเดือน จนกว่าจะออกจากสถานพยาบาล

(2) กรณีบาดเจ็บจนถึงขั้นพิการไม่สามารถประกอบอาชีพตามปกติได้ให้ช่วยเหลือเบื้องต้นเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท และให้ช่วยเหลือเป็นเงินยืมชีพ คนละ 2,000 บาท ต่อเดือน เป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี เว้นแต่สามารถประกอบอาชีพมีรายได้พอเลี้ยงตนเอง หรือมีหน่วยงานอื่นช่วยเหลือต่อให้เงินยืมชีพตั้งกล่าว

(3) กรณีที่เป็นสาธาณภัยขนาดใหญ่ หรือรุนแรงเป็นที่ระอภัยขวัญของประชาชนทั่วไป ให้จ่ายเงินและหรือสิ่งของปลอบขวัญผู้ได้รับบาดเจ็บที่รักษาตัวในสถานพยาบาลรายละไม่เกิน 2,000 บาท

5.1.17 ค่าจัดการศพผู้เสียชีวิต รายละไม่เกิน 25,000 บาท และในกรณีที่ผู้ประสบภัยที่เสียชีวิตเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นผู้หารายได้เลี้ยงดูครอบครัว ให้พิจารณาช่วยเหลือเงินสงเคราะห์ครอบครัวอีกไม่เกิน 25,000 บาท

5.1.18 กรณีอากาศหนาวจัดผิดปกติ มีอุณหภูมิต่ำกว่า 15 องศาเซลเซียส และมีช่วงเวลากากาศหนาวจัดยาวนานติดต่อกันเกิน 3 วัน ให้จ่ายค่าจัดซื้อเครื่องกันหนาวสงเคราะห์ราษฎรได้เท่าที่จ่ายจริงคนละไม่เกิน 240 บาท ทั้งนี้ จังหวัดหนึ่งไม่เกินงบประมาณปีละ 1,000,000 บาท

5.1.19 ค่าขนย้ายครอบครัวผู้ประสบภัยพิบัติที่จำเป็นต้องย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่หรือกลับภูมิลำเนาเดิม เท่าที่จ่ายจริง ครอบครัวยุติไม่เกิน 5,000 บาท

5.2 ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้

5.2.1 ช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ซึ่งหัวหน้าครอบครัวประสบภัยพิบัติจนเสียชีวิต พิการ หรือบาดเจ็บ และไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น (ได้แก่ รถเข็น รถโยก ไม้เท้า หรือสิ่งช่วยคนพิการโดยตรงอย่างอื่น และอุปกรณ์เสริมพิเศษ เช่น แวนตา เครื่องช่วยฟัง เป็นต้น) ได้ในกรณีเร่งด่วนตามความเหมาะสมและจำเป็น ครอบครัวละไม่เกิน 5,000 บาท

5.2.2 ช่วยเหลือเป็นเงินสงเคราะห์เพื่อบรรเทาภาวะวิกฤตเฉพาะหน้าแก่ น้ำร้อน น้ําศึกษา ที่บิดา มารดา หรือผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือผู้มีรายได้หลักเลี้ยงดู ครอบครัวเสียชีวิตจากภัยพิบัติ ดังนี้

- (1) ค่าอุปกรณ์การเรียน การศึกษา คนละไม่เกิน 3,000 บาท
- (2) ค่าใช้จ่ายตามภารกิจประจำวันของนักเรียน นักศึกษา เช่น ค่าพาหนะเดินทางไปยังสถานศึกษา คนละ 500 บาท ต่อ 1 ภัยหรือ 1 เหตุการณ์

5.2.3 จัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพระยะสั้นเฉพาะพื้นที่ประสบภัยพิบัติแก่ผู้ประสบภัยเพื่อให้มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวในภาวะวิกฤต โดยให้เบิกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเท่าที่จ่ายจริง ดังนี้

- (1) ค่าใช้จ่ายสำหรับอุปกรณ์การฝึกอาชีพเท่าที่จ่ายจริง คนละไม่เกิน 2,000 บาท
- (2) ค่าใช้จ่ายตอบแทนวิทยากร วันละไม่เกิน 500 บาท ไม่เกิน 10 วัน
- (3) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ปฏิบัติการฝึกอบรม เท่าที่จ่ายจริง ภายในวงเงิน ไม่เกิน 10,000 บาท
- (4) ค่าอุปกรณ์ในการลงทุนประกอบอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรม เท่าที่จ่ายจริงครอบครัวละไม่เกิน 4,000 บาท

5.3 ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้

5.3.1 จัดให้บริการรักษาพยาบาลฟรีแก่ประชาชนที่เจ็บป่วยจากภัยพิบัติในสถานพยาบาล หรือจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ไปให้บริการรักษาพยาบาลโรคทางกายและจิต ณ จุดเกิดเหตุโดยจ่ายค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผ่านสถานบริการได้ตามที่จ่ายจริง ตามอัตราค่าบริการของสถานบริการสาธารณสุขที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศใช้ แต่ทั้งนี้ไม่เกิน 50,000 บาท ต่อคน

5.3.2 จัดหาวัสดุ เคมีภัณฑ์ อาหาร และเวชภัณฑ์ สำหรับแจกจ่ายประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริโภคน้ำ อาหารที่ปลอดภัย ดังนี้

- (1) ค่าวัสดุ เคมีภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดบ่อน้ำดื่มของประชาชน บ่อน้ำละไม่เกิน 30 บาท
- (2) น้ำดื่มแก่ครอบครัวที่ขาดแคลนน้ำสะอาดบริโภค ครอบครัวละไม่เกิน 200 บาท
- (3) ค่าอาหารเสริมโปรตีน และอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายแก่ประชาชนผู้ประสบภัย เพื่อการฟื้นฟูสภาพร่างกายและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ครอบครัวละไม่เกิน 500 บาท

5.3.3 จัดหาวัสดุ เคมีภัณฑ์ วัสดุวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับไปปฏิบัติงานช่วยเหลือประชาชน ปรับปรุงสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการควบคุมป้องกันโรค ได้แก่

- (1) ค่าวัสดุ เคมีภัณฑ์ สำหรับทำความสะอาดบ่อน้ำสาธารณะ ติดตั้งประปาสนาม ทำลายแหล่งแพร่เชื้อโรค เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น
- (2) ค่าใช้จ่ายในการเป่าล้างบ่อน้ำบาดาล แห่งละไม่เกิน 4,600 บาท
- (3) ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงซ่อมแซมระบบประปาหมู่บ้านแห่งละไม่เกิน 26,580 บาท
- (4) ค่าสารเคมีและวัสดุในกิจการรณรงค์ล้างตลาด ได้แก่ สบู่ผงคลอรีน 65% และถุงดำใส่ขยะ เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

- (5) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์สำหรับทดสอบเชื้อจุลจากระวังอย่างแรง น้ำ อาหาร และเครื่องดื่ม จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 100 บาท
- (6) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์สำหรับเตรียมอาหารเลี้ยงเชื้อเพื่อหน้าส่งจุลจากระวังจ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 15 บาท และเพื่อหน้าส่งตัวอย่างน้ำ จ่ายได้ไม่เกินตัวอย่างละ 25 บาท สำหรับตรวจหาเชื้อก่อโรคจุลจากระวัง
- (7) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ สำหรับการทดสอบอาหาร จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 30 บาท
- (8) ค่าวัสดุวิทยาศาสตร์สำหรับตรวจวินิจฉัยโรคเลปโต สไปโรซีส จ่ายได้ตัวอย่างละไม่เกิน 50 บาท
- (9) ค่ายาและเวชภัณฑ์ สำหรับการรักษาและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคจ่ายได้ไม่เกินคนละ 68 บาท

5.3.4 จัดหาวัสดุในการเก็บตัวอย่างอากาศ

- (1) ค่าวัสดุสำหรับเครื่องเก็บตัวอย่างฝุ่นละออง ขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน ประกอบด้วย แปรจถ่าน 1 คู่ ปากกา เครื่องบันทึกอัตราการไหล และกระดาษฟวงกลมบันทึกอัตราการไหล ราคากลางของใยแก้ว และค่าตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ ตัวอย่างละไม่เกิน 4,020 บาท
- (2) ค่าวัสดุเก็บตัวอย่างและน้ำยาคีโระที่ระกั่วตัวอย่างละไม่เกิน 500 บาท
- (3) ค่าวัสดุเก็บตัวอย่าง น้ำยา และสารเคมี ในการเก็บตัวอย่างและวิเคราะห์แก๊สซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ตัวอย่างละไม่เกิน 300 บาท
- (4) ค่าวัสดุเก็บตัวอย่าง น้ำยาและสารเคมีในการเก็บตัวอย่างและวิเคราะห์แก๊สไนโตรเจนไดออกไซด์ ตัวอย่างละไม่เกิน 300 บาท

5.3.5 ซ่อมแซมสถานบริการทางสาธารณสุขรวมทั้งครุภัณฑ์ที่เสียหายจากร้อยปีบัติ หรือระหว่างให้การช่วยเหลือเฉพาะรายการที่มีความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อให้คืนสู่สภาพปกติและสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้โดยเร็วเท่านั้น โดยให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.ทอ. ควบคุมดูแลให้การปฏิบัติเป็นไปโดยถูกต้อง

5.3.6 ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง สำหรับเจ้าหน้าที่ที่ออกปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ประสบภัย ให้เบิกจ่ายได้เฉพาะกรณีงบประมาณปกติไม่เพียงพอ หรือมิได้ตั้งไว้เพื่อการนี้ และให้เบิกจ่ายตามระเบียบของทางราชการโดยให้ถือหลักฐาน ดังนี้

- (1) หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 10 คน / หน่วย / ครั้ง
- (2) หน่วยสาธิตประชาสัมพันธ์ ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 5 คน
- (3) หน่วยสาธิตการล้างบ่อน้ำ ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน
- (4) หน่วยเป่าล้างบ่อน้ำบาดาล ปรึกษาหมู่บ้าน ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน
- (5) หน่วยสุศึกษาและประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน / หน่วย / ครั้ง
- (6) หน่วยปฏิบัติงานด้านควบคุมป้องกันโรค ออกปฏิบัติงาน ครั้งละไม่เกิน 3 คน

5.4 ดำเนินการ ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้

5.4.1 กรณีพื้นที่ขาดน้ำดื่มสะอาด ให้ช่วยเหลือเป็นพันธุ์พืชอายุสั้นไม่เกินร้อยละ 100 ของพื้นที่เสียหาย หรือพันธุ์ไม้ผลไม่ยืนต้นไม่เกินร้อยละ 25 ของพื้นที่เสียหาย พร้อมทั้งช่วยเหลือในด้านสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช หรือสารเคมี หรืออินทรียวัตุที่ช่วยในการเจริญเติบโตของพืชในอัตราไม่เกินร้อยละ 50 ของพื้นที่ที่ให้ความช่วยเหลือ

5.4.2 กรณีไม้ผลยืนต้นเสียหาย ให้ช่วยเหลือเป็นพันธุ์ไม้ผลยืนต้นไม่เกินร้อยละ 100 ของพื้นที่เสียหาย พร้อมทั้งช่วยเหลือในด้านสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชหรือสารเคมีหรืออินทรียวัตุที่ช่วยในการเจริญเติบโตของพืชในอัตราร้อยละ 50 ของพื้นที่ที่ให้ความช่วยเหลือ

5.4.3 กรณีพืชที่ปลูกได้รับผลกระทบจากร้อยปีบัติ ทำให้ชะงักการเจริญ

เติบโตแต่ไม่ตายและยังอยู่ในสภาพที่ช่วยให้กลับสู่สภาพเดิมได้ให้ช่วยเหลือด้านสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช หรือสารเคมีหรืออินทรียวัตถุที่ช่วยในการฟื้นฟูให้พืชที่ทรุดโทรมนั้นในอัตราไม่เกินร้อยละ 50 ของพื้นที่ที่สามารถฟื้นฟูได้

5.4.4 กรณีพื้นที่ทำการเพาะปลูกได้ถูกหิน ดินทราย ไม้ โคกลน รวมทั้งซากวัสดุจากชนิดที่บดจนไม่สามารถใช้เพาะปลูกได้ และหน่วยงานของรัฐไม่สามารถเข้าไปให้ความช่วยเหลือ กรณีดังกล่าวได้ให้ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายเป็นค่าจ้างเหมาในการขุดลอกขนย้ายหิน ดิน ทราย ไม้ โคกลน รวมทั้งซากวัสดุที่บดจนพื้นที่แปลงเกษตรกรรมเพื่อให้สามารถใช้พื้นที่เพื่อการเพาะปลูกพืชอายุสั้นได้ในขนาดพื้นที่ไม่เกิน 5 ไร่

5.4.5 กรณีราษฎรมีความจำเป็นต้องย้ายปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากรอยพิบัติ ให้ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการขนย้ายปัจจัยการผลิตและผลผลิต ในอัตราร้อยละ 50 ของปัจจัยการผลิตและผลผลิตของเกษตรกรที่ดำเนินการขนย้าย

5.4.6 กรณีเกิดการแพร่ระบาดของศัตรูพืชให้ดำเนินการจัดหายาเคมี สารเคมี หรืออินทรียวัตถุ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันและกำจัดการแพร่ระบาดของศัตรูพืชทุกชนิด

5.4.7 เกษตรกรที่ได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนด้านพืชกับหน่วยงานของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อนเกิดภัยพิบัติแล้วเท่านั้น

5.5 ด้านการประมง ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้

5.5.1 ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในกรณีเกิดภัยพิบัติขึ้นในพื้นที่เฉพาะแห่งภายในพื้นที่จังหวัด หรือเป็นรอยพิบัติเล็กน้อย และมีความเสียหายแก่แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของเกษตรกร และความเสียหายนั้นอยู่ในระดับที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้โดยอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด

5.5.2 ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยโดยสนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำ อาหารสัตว์น้ำ วัสดุทางการประมง สารเคมีและยารักษาโรคที่จำเป็นได้ตามหลักเกณฑ์วิธีการเงื่อนไข และอัตราที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด

5.5.3 เกษตรกรที่ได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนด้านประมงกับหน่วยงานของกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อนเกิดภัยพิบัติแล้วเท่านั้น

5.6 ด้านปศุสัตว์ ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ดังนี้

5.6.1 จัดหาพืชอาหารสัตว์หรืออาหารสัตว์ให้แก่สัตว์ของราษฎรในกรณีที่เกิดขาดแคลนและมีผลกระทบต่อชีวิตสัตว์ ตามความเหมาะสมกับประเภทและจำนวนสัตว์ของเกษตรกร โดยรวมถึงการจัดหาอาหารสำเร็จรูปที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับคุณลักษณะและประเภทของสัตว์ที่ให้ความช่วยเหลือแต่ละชนิด ตามราคาท้องตลาด

5.6.2 จัดหาวัคซีนและเวชภัณฑ์รักษาสัตว์ เพื่อปรับปรุงสุขภาพสัตว์เลี้ยงและป้องกันกำจัดโรคอันเกิดจากผลกระทบของภาวะภัยพิบัติตามความจำเป็นในพื้นที่จังหวัดประสบภัย

5.6.3 ให้การสนับสนุนพันธุ์พืชอาหารสัตว์ในกรณีแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์เสียหาย

5.6.4 ให้การสนับสนุนพันธุ์สัตว์พร้อมอาหารสัตว์ได้เฉพาะในกรณีที่เกิดภัยพิบัติขึ้นในพื้นที่เฉพาะแห่งภายในพื้นที่จังหวัด หรือเป็นรอยพิบัติขนาดเล็ก ทำให้สัตว์ของเกษตรกรตายหรือสูญหาย โดยความเสียหายอยู่ในระดับที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้โดยอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด

5.6.5 เกษตรกรที่ได้รับการช่วยเหลือต้องเป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนด้านปศุสัตว์กับหน่วยงานของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก่อนเกิดภัยพิบัติแล้วเท่านั้น

5.7 ด้านการเกษตรอื่น ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ รวมทั้งการป้องกันภัยพิบัติ โดยเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายได้ ดังนี้

5.7.1 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการปรับแก้ดินฟ้า การไถพรวน อยกร่อง การก่อสร้างคันดิน เพื่อการเพาะปลูกพืชหรือประกอบกิจกรรมด้านการเกษตรที่เป็นการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้ประสบภัยพิบัติ

5.7.2 ค่าซ่อมแซมอาคารชลประทาน และระบบชลประทาน ให้สามารถใช้งานได้ในช่วงฤดูฝน โดยให้ดำเนินการได้เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการระบายน้ำ

5.7.3 ค่าจ้างเหมารถยนต์ ค่าระวางบรรทุกทางรถไฟและเรือบรรทุกของเอกชนเพื่อใช้ในการขนย้ายสัตว์เลี้ยงที่ประสบภัย และที่นำไปส่งมอบหรือขนส่งพืชหญ้าอาหารสัตว์ หรืออาหารสัตว์ให้เบิกจ่ายดังนี้

- (1) ค่าจ้างเหมารถยนต์และเรือบรรทุกของเอกชน ให้จ่ายเป็นรายวันตามราคาท้องถิ่น
- (2) ค่าระวางบรรทุกทางรถไฟ ให้เบิกจ่ายได้เท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น

5.8 ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ให้ดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้ตามความจำเป็น ดังนี้

5.8.1 จัดหาน้ำดื่มร้อนขวดและหลอดดื่ม สำหรับยานพาหนะบรรทุกน้ำของทางราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชนที่นำมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในกรณีภัยแล้งโดยให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.ทอ. กำหนดความช่วยเหลือโดยพิจารณาถึงจำนวนราษฎร จำนวนวันที่จะต้องจ่าย ระยะทางจากแหล่งน้ำถึงหมู่บ้านที่จะช่วยเหลือจำนวนยานพาหนะบรรทุกน้ำและความจุของการบรรทุก

5.8.2 จัดหาภาชนะรองรับน้ำ เช่น โถงซีเมนต์ ถังเหล็กอาบสังกะสี ถังเก็บน้ำ ค.ศ.ล. ถังปูนฉาบเสริมลวด หรือถังเก็บน้ำประเภทอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค

5.8.3 ซ่อมแซมภาชนะรองรับน้ำที่ชำรุดเสียหาย เพื่อให้สามารถใช้เก็บน้ำไว้อุปโภคบริโภค ตลอดจนปรับปรุงซ่อมแซมบ่อน้ำบาดาลและบ่อน้ำตื้นโดยให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.ทอ. ควบคุมดูแลการซ่อมแซมให้เป็นไปโดยถูกต้อง

5.8.4 จัดหาวัสดุ (ได้แก่ ทรายบดละเอียด ดิน ทราย ฝาเสริม ไม้แบบ เป็นต้น) เพื่อนำไปป้องกันและแก้ไขเหตุการฉนเฉพาะหน้า หรือลดอันตรายจากภัยพิบัติที่จะทำความเสียหายต่อสิ่งสาธารณประโยชน์หรือความเสียหายต่อราษฎรโดยส่วนรวม

5.8.5 ซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่ได้รับ ความเสียหายจากภัยพิบัติซึ่งมิได้อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนราชการ ให้กระทำได้เฉพาะในกรณีเร่งด่วนจำเป็น เพื่อให้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยการซ่อมแซมนั้นต้องไม่ซ้ำซ้อนกับโครงการที่ได้รับงบประมาณดำเนินการในบริเวณนั้นอยู่แล้ว

สำหรับการซ่อมแซมสิ่งสาธารณประโยชน์ที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องเป็นกรณีที่ยงบประมาณเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ซึ่งตั้งไว้ในปีนั้นได้ใช้จ่ายหมดแล้ว และหากไม่ซ่อมแซมจะบังเกิดความเสียหายต่อสิ่งสาธารณประโยชน์หรือสร้างความเดือดร้อนแก่ราษฎรโดยส่วนรวม

สิ่งสาธารณประโยชน์ที่ต้องใช้งบประมาณและระยะเวลาดำเนินการซ่อมแซมนานให้ใช้งบประมาณปกติดำเนินการ

สำหรับสะพานหรือถนน หรือถนนที่มีท่อระบายน้ำที่ได้รับ ความเสียหายจนไม่สามารถซ่อมแซมให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้ ให้ก่อสร้างสะพานคอนกรีตตาดถนนหรือก่อสร้างสะพานไม้ชั่วคราว หรือท่อเหลี่ยม คสล. ขึ้นใหม่ทดแทนของเดิมได้เท่าที่จำเป็น เร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ทั้งนี้ การก่อสร้างสะพานคอนกรีตตาดถนนต้องใช้ระยะเวลาในการก่อสร้างไม่เกิน 45 วัน

กรณีในเขตชุมชนที่เกิดภัยพิบัติเป็นระยะเวลานาน ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนในการสัญจรไปมา ให้จัดทำสะพานไม้ทางเดินชั่วคราวได้ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนตามความจำเป็น

5.8.6 จำหน่าตัด ราน หรือริดต้นไม้หรือกิ่งไม้ที่หักโค่นอันเนื่องมาจากภัยพิบัติ ซึ่งอาจจะทำความเสียหายแก่สิ่งสาธารณประโยชน์ หรือทรัพย์สินของทางราชการ

5.8.7 จำหน่ากำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำ อันได้แก่สิ่งก่อสร้างสาธารณประโยชน์ที่กีดขวางทางน้ำ หรือกิ่งไม้ ต้นไม้ เศษขยะ กอไผ่ ฯลฯ ที่อุดขวางทางน้ำเป็นอุปสรรคต่อการระบายน้ำ ทำให้สิ่งสาธารณประโยชน์ด้านทาน้ำไม่ไหลเกิดความชำรุดเสียหายหรือเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินรวมทั้งการป้องกัน

5.8.8 จัดหาน้ำดื่มสะอาดและหล่อเย็น สำหรับเครื่องจักรกลของทางราชการที่นำมาใช้ในการขุดดินทำคันกันน้ำ หรือกำจัดสิ่งกีดขวางทางน้ำ เพื่อป้องกันมิให้น้ำท่วมสิ่งสาธารณประโยชน์และบ้านเรือนราษฎร

5.9 ดำเนินการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย ให้เบิกค่าใช้จ่าย ดังนี้

5.9.1 ค่าซ่อมแซมครุภัณฑ์ รวมทั้งยานพาหนะของราชการหรือเอกชนที่นำมาช่วยเหลือโดยสมัครใจและไม่คิดมูลค่า ซึ่งชำรุดเสียหายในระหว่างปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามความจำเป็นให้อยู่ในสภาพเดิม เฉพาะกรณีจำเป็นเร่งด่วนเพื่อให้การให้ความช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบภัยสำเร็จลุล่วงไปได้

5.9.2 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อเย็น รวมทั้งค่ากระแสไฟฟ้าสำหรับเครื่องสูบน้ำของทางราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อดำเนินการสูบน้ำเข้า/ออก และเครื่องสูบน้ำของที่เอกชนนำมาใช้ช่วยเหลือเฉพาะในกรณีเครื่องสูบน้ำของทางราชการมีจำนวนไม่เพียงพอโดยคำนึงถึงความจำเป็นและประหยัด และการให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ

5.9.3 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อเย็น สำหรับยานพาหนะของราชการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเอกชนที่นำมาใช้ปฏิบัติงานช่วยเหลือโดยสมัครใจและไม่คิดมูลค่าโดยคำนึงถึงความจำเป็นและประหยัด และการให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือตนเองเป็นสำคัญ

5.9.4 กรณีที่เครื่องสูบน้ำ หรือยานพาหนะของทางราชการและเอกชนที่นำมาช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติไม่เพียงพอและไม่สามารถขอความร่วมมือจากภาคเอกชนได้ให้เช่าหรือจำหน่าเครื่องสูบน้ำ หรือยานพาหนะเพื่อเข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติได้เท่าที่จำเป็นเร่งด่วนโดยจ่ายค่าเช่าเป็นรายวันตามราคาท้องถิ่น

5.9.5 ค่าจำหน่าหรือจ้างแรงงานแบบทามถึงของ รวมทั้งค่าจำหน่าแรงงานจัดหีบห่อ ให้ใช้เจ้าหน้าที่ของส่วนราชการก่อน ในกรณีที่มิได้เพียงพอให้จ้างบุคคลภายนอกได้ตามจำนวนที่เห็นสมควร ตามอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามประกาศของกระทรวงแรงงาน

5.9.6 ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทน ค่าตอบแทนการปฏิบัติงาน นอกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ออกปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่ประสบภัยให้เบิกจ่ายดังนี้

(1) ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทนการปฏิบัติงานนอกเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการ ให้เบิกจ่ายได้ในกรณีที่ยับประมาณปกติไม่เพียงพอ หรือมิได้ตั้งไว้เพื่อการนี้ และให้เบิกจ่ายตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

(2) ค่าตอบแทนสำหรับเจ้าหน้าที่ที่มีใช้ข้าราชการ หรือลูกจ้างของทางราชการ ให้เบิกจ่ายตามอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามประกาศของกระทรวงแรงงาน

(3) ค่าเบี้ยเลี้ยงหรือค่าตอบแทน สำหรับเจ้าหน้าที่ควบคุมเครื่องสูบน้ำให้เบิกจ่ายได้ 1 คน ต่อ 1 จุด ที่ตั้งเครื่องสูบน้ำ

(4) ค่าเบี้ยเลี้ยงหรือค่าตอบแทนสำหรับเจ้าหน้าที่คนขับรถบรรทุกเครื่องสูบน้ำ วัสดุและครุภัณฑ์ 1 คน ต่อรถยนต์ 1 คัน

5.9.7 ค่าอาหารจัดเลี้ยงเจ้าหน้าที่ของทางราชการและผู้มาให้ความช่วยเหลือมิฉะนั้นไม่เกิน 30 บาทต่อคน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของทางราชการและผู้มาให้ความช่วยเหลือ

ต้องไม่ได้รับเงินอื่นใดจากทางราชการอีก

5.9.8 ค่าใช้จ่ายในการรับ-ส่ง และติดต่อสื่อสาร เท่าที่จ่ายจริง

5.9.9 ค่าวัสดุสำนักงานซึ่งเกี่ยวเนื่องในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และค่าวัสดุในการจัดพิมพ์ ค่าจ้างเหมาบริการอื่น ๆ ที่จำเป็น เช่น ค่าเครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ให้เบิกได้ตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ

5.10 กรณีมีความจำเป็น หากรายการใดมิได้กำหนดให้จ่ายเป็นเงิน ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้มีอำนาจอนุมัติให้การช่วยเหลือพิจารณาให้จ่ายเป็นเงินก็ได้ โดยคำนึงถึงสภาพและเหตุการณืตามความเหมาะสม

5.11 ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ซึ่งมีใช้ชั่วคราว วัตถุประสงค์ ภัยแล้ง ภาวะฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง ฟ้าผ่า ภัยจากลูกเห็บ ภัยอันเกิดจากไฟป่า ภัยที่เกิดจากโรคหรือการระบาดของแมลงหรือศัตรูพืชทุกชนิด อากาศหนาวจัด ลีดปกติ ภัยสงคราม และภัยอันเนื่องมาจากการกระทำของผู้ก่อการร้าย กองกำลังจากนอกประเทศหรือจากการปราบปรามของ เจ้าหน้าที่ของทางราชการ ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

5.11.1 ระดับอำเภอ กิ่งอำเภอ หรือจังหวัด ให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.ทอ. นำเสนอ ก.ช.ภ.จ. และให้ ก.ช.ภ.จ. นำเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดอนุมัติให้ ก.ช.ภ.อ. หรือ ก.ช.ภ.ทอ. หรือ ก.ช.ภ.จ. ให้การช่วยเหลือในด้านพืช ด้านประมง ด้านปศุสัตว์ ด้านการเกษตรอื่นๆ ด้านการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ด้านสังคมสงเคราะห์และฟื้นฟูผู้ประสบภัย ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและด้านอื่นๆ ได้เป็นกรณีพิเศษ โดยให้พิจารณาถึงความจำเป็นและประหยัดเป็นสำคัญ

5.11.2 การลงนามหามาตร ให้กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และ

บรรเทาสาธารณภัย พิจารณาให้การช่วยเหลืออันเป็นงานในหน้าที่ของตนได้เป็นกรณีพิเศษ โดยให้พิจารณาถึงความจำเป็นและประหยัดเป็นสำคัญ

6. การให้ความช่วยเหลือข้างต้น ให้มีการประสานงานกันระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน และองค์การการกุศลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือทั่วถึงไม่ซ้ำซ้อนกัน และการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกับเงินงบประมาณรายจ่ายโดยอนุโลม

7. ให้จังหวัดรายงานผลการปฏิบัติงานให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินไปให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทราบทุกๆ 15 วัน จนกว่าจะดำเนินการแล้วเสร็จ

ให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงานของจังหวัดอีกทางหนึ่งด้วย

8. ให้กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยตามหลักเกณฑ์และวิธีการให้การช่วยเหลือตามข้อ 5 ได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการนี้

9. กรณีที่มีความจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือนอกเหนือจากหลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการนี้ ให้ขออนุมัติต่อกระทรวงการคลัง

ประกาศ ณ วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ.2551

วิสุทธี ศรีสุพรรณ
(นายวิสุทธี ศรีสุพรรณ)
รองปลัดกระทรวงการคลัง
หัวหน้ากลุ่มภารกิจด้านรายจ่ายและหนี้สิน

ภาคผนวก 3

รายชื่อองค์กร หน่วยงาน องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐที่มอบหมาย ใบเรื่องการจัดการภัยพิบัติ

รายชื่อองค์กร หน่วยงาน องค์กรเอกชน หน่วยงานภาครัฐ
และข้อมูลการติดต่อซึ่งเป็นองค์กรระดับกลาง
ไม่รวมหน่วยงานหรือข้าราชการระดับจังหวัดและเป็นองค์กร
ที่มีบทบาทหลักในใบเรื่องการจัดการภัยพิบัติธรรมชาติอย่างถาวร

1. หน่วยงานด้านภัยพิบัติของหน่วยงานภาครัฐ

ลำดับ	หน่วยงาน	เจ้าหน้าที่	โทรศัพท์	การสนับสนุน
1.	การประปาส่วนภูมิภาค	ผู้ว่าการประปา ส่วนภูมิภาค	02-551-1020	แหล่งดับเพลิง
2.	กรมทางหลวง	อธิบดีกรมทางหลวง	02-2455202 02-245-5257 02-6445588	เครื่องจักรกล ข้อมูลเส้นทาง คมนาคม
3.	การสื่อสารแห่งประเทศไทย	สถานวิทยุจังหวัด นนทบุรี	02-580-2760-2 02-588-0542-4 02-5884761	การติดต่อสื่อสาร
4.	กรมประชาสัมพันธ์	อธิบดีกรม ประชาสัมพันธ์	02-618-2345 ต่อ 1137-393002	รายงานข่าวสาร
5.	สำนักข่าวไทย		02-201-6113-6	รายงานข่าวสาร

ลำดับ	หน่วยงาน	เจ้าหน้าที่	โทรศัพท์	การสนับสนุน
6.	กองบัญชาการสูงสุด หน่วยบัญชาการทหาร พัฒนา	พอ.หน่วยบัญชาการ ทหารพัฒนา	02-502-3830-1 02-502-3888 02-502-3953	กำลังพล ยานพาหนะ
7.	ศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม		02-222-6290 02-622-3695	ซ่อมแซมถนน สะพาน เรือทอแบบ เครื่องจักรกล
8.	กองทัพบก - สปก.ทบ./สบก.ทบ.		02-280-2523 02-280-2532-3 02-2802508	กำลังพล ยานพาหนะ เรือทอแบบ อากาศยาน
9.	กองทัพอากาศ - สปก.ทอ./สบก.ทอ. - กรมอุทกศาสตร์		02-475-4521 02-465-5356 02-465-2328	กำลังพล,พาหนะ อากาศยาน เรือทอแบบ เรือลำเลียง ข้อมูลระดับน้ำทะเล
10.	กองทัพอากาศ - สปก.ทอ./สบก.ทอ.		02-534-1708 02-534-1710	กำลังพล ยานพาหนะ อากาศยาน วัสดุอุปกรณ์
11.	กระทรวงสาธารณสุข - สถาบันการแพทย์ด้าน อุบัติเหตุและสาธารณภัย - ศูนย์เรนทร	พอ.สถาบันการแพทย์ ด้านอุบัติเหตุและ สาธารณภัย	02-590-6232 02-590-2800-1 1669	แพทย์ พยาบาล เครื่องมือแพทย์ รถพยาบาล รายงานข่าวสาร

ลำดับ	หน่วยงาน	เจ้าหน้าที่	โทรศัพท์	การสนับสนุน
12.	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ - กอวบินตำรวจ - ศูนย์สภกส. ตร. - กอวบังคับการตำรวจ จราจร	พอ.กอบินตำรวจ นพ.ทน.ศูนย์สภกส.	02-510-9100-4 02-510-2299 02-510-6465-6 02-255-7793 02-255-8922-3 02-255-1133-6 1197	อากาศยาน แพทย์ พยาบาล รพพยาบาล ให้ข้อมูลจราจร
13.	กรมโยธาธิการและผังเมือง	อธิบดีกรมโยธาธิการ และผังเมือง	02-201-8001	เครื่องจักรกล
14.	การรถไฟแห่งประเทศไทย	ผู้ว่าการ การรถไฟ แห่งประเทศไทย	02-220-4103 02-223-0341 1690	ข้อมูลเส้นทางรถไฟ การขนส่งทางรถไฟ
15.	บริษัทขนส่ง จำกัด		02-272-5761-5	การขนส่งเคลื่อนย้าย ทางรถยนต์
16.	องค์กรรับส่งสินค้าและ พัสดุภัณฑ์	พอ.องค์กรรับส่ง สินค้าและพัสดุภัณฑ์	02-245-3231-9	การขนส่งเคลื่อนย้าย ทางรถยนต์
17.	องค์การขนส่งมวลชน กรุงเทพฯ	พอ. องค์การขนส่ง มวลชนกรุงเทพฯ	02-246-0996-7 02- 2247-2189	การขนส่งเคลื่อนย้าย ทางรถยนต์
18.	สภาวิชาชีพ	พอ. กอวบรรเทาทุกข์ และประธานามัย พิทักษ์	02-251-7853-6 02-251-7080	เครื่องอุปโภคบริโภค หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ หน่วยปฐมพยาบาล อาสาสมัครกาชาด วัสดุอุปกรณ์ทาง การแพทย์

ลำดับ	หน่วยงาน	เจ้าหน้าที่	โทรศัพท์	การสนับสนุน
19.	มูลนิธิราชประชานุเคราะห์	เลขาธิการ มูลนิธิราชประชา นุเคราะห์	02-282-5180 02-2829596 02-281-1902	เครื่องอุปโภคบริโภค
20.	สภาสังคมสงเคราะห์		02-246-1457-61 ต่อ 308, 507	เครื่องอุปโภคบริโภค
21.	มูลนิธิชัยพัฒนา		02-280-0613-20	เครื่องมือเครื่องใช้ ข้อมูลทางวิชาการ
22.	มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง		02-225-3271 02-225-0020	เครื่องอุปโภคบริโภค ยานพาหนะ อาสาสมัคร
23.	มูลนิธิร่วมกตัญญู		02-249-4821 02 -751-0944	เครื่องอุปโภคบริโภค ยานพาหนะ อาสาสมัคร
24.	จส 100		1137	รายงานข่าว
25.	ร่วมด้วยช่วยกัน		1357	รายงานข่าว
26.	กรมทรัพยากรน้ำ	อธิบดีกรมทรัพยากรน้ำ	02-298-5667	ข้อมูล ประสานงาน
27.	สำนักงานกิจการสตรีและ สถาบันครอบครัว กระทรวง การพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์	02 -3068780 โทรสาร : 02-3068753		

เลขหมายพิเศษที่เปิดให้บริการในการแจ้งเหตุที่เกี่ยวข้อง

เลขหมาย	ลักษณะการใช้	หน่วยงานหรือบริษัท
191	แจ้งเหตุห่วนเหตุร้าย	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
195	แจ้งเหตุห่วนเหตุร้าย	ตำรวจกองปราบ
197	ศูนย์ควบคุมจราจร	ตำรวจจราจร
199	แจ้งดับเพลิง	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กทม.
1123	ให้บริการช่วยเหลือประชาชนในการรับแจ้งเหตุด่วน - เหตุร้ายต่างๆ	กองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม
1134	เพื่อบริหารช่วยเหลือเด็กและสตรีที่ถูกละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ	มูลนิธิปวีณา หงสกุล
1135	แจ้งเหตุด่วน หรือร้องทุกข์	กองบังคับการสืบสวนคดีเศรษฐกิจ
1136	รับแจ้งเหตุเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยป่าไม้	กองตำรวจสื่อสาร
1138	เพื่อใช้वानในการแจ้งข่าวสารปราปรามยาเสพติด	กรมการสื่อสารทหาร
1139	สนับสนุนการปฏิบัติงานด้านการข่าว	หน่วยข่าวกรองทหาร
1155	มุ่งเน้นเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนักท่องเที่ยว	ศูนย์อำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว
1178	รับแจ้งเหตุด่วน - เหตุร้ายเกี่ยวกับบุคคลต่างด้าว	สำนักตรวจคนเข้าเมือง

เลขหมาย	ลักษณะการใช้	หน่วยงานหรือบริษัท
1190	เพื่อบริการประชาชนในการแจ้งเหตุด่วนเหตุร้าย	กองบัญชาการตำรวจ ตระเวนชายแดน
1192	กำกับดูแลการป้องกันและปราบปรามโจรกรรมรถ	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
1193	อุบัติเหตุบนทางหลวงแผ่นดิน	ตำรวจทางหลวง
1194	แจ้งเหตุข้อมูลข่าวสารและพยาหลักฐานเกี่ยวกับอาชญากรรม	ตำรวจสอบสวนกลาง
1195	รับแจ้งเหตุด่วน - เหตุร้าย	ตำรวจกองปราบ
1196	แจ้งอุบัติเหตุทางน้ำ	กองบังคับการตำรวจน้ำ
1197	ศูนย์ควบคุมการจราจร	ตำรวจจราจร
1330	ปรึกษาเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลเบื้องต้น	กระทรวงสาธารณสุข
1340	เพื่อให้เบาะแส ข่าวสาร อาชญากรรม	ตำรวจภูธร 9
1346	ให้ประชาชนแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคง	ฝ่ายข่าวศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก
1356	ให้บริการกับผู้เดินทาง ปฏิบัติการด้านความปลอดภัยในทุกด้าน ปรึกษา แนะนำ รับแจ้งอุบัติเหตุและประสานวานให้ความช่วยเหลือเพื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน	ศูนย์ปลอดภัยคมนาคม กระทรวงคมนาคม
1362	รับแจ้งเหตุไฟป่า	กรมป่าไม้
1363	เพื่อใช้ป้องกันก่อการร้ายต่างๆ	กรมสื่อสารทหารอากาศ

เลขหมาย	ลักษณะการใช้	หน่วยงานหรือบริษัท
1365	รับแจ้งเหตุฉุกเฉินขอท่อก๊าซ	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)
1374	รับเรื่องราวร้องทุกข์เกี่ยวกับความปลอดภัย ความมั่นคงในชีวิต และทรัพย์สิน	สำนักเลขาธิการกองอำนวยการ รักษาความมั่นคงภายใน
1386	ให้ประชาชนร้องเรียนและสอบถามข้อมูลต่างๆ	สำนักงาน ปปส
1387	รับแจ้งปัญหาต่างๆ สำหรับเด็กและเยาวชน ที่มีปัญหาที่ได้รับการกระทำ ทั้งร่างกายและจิตใจ	เพื่อนแก้วสมาคม
1540	รับแจ้งอุบัติเหตุเกี่ยวกับก๊าซ	บริษัท ปตท. จำกัด ก๊าซธรรมชาติ (ใช้พื้นที่ 02, 03 คุณเท่านั้น)
1541	เพื่อให้บริการการดำเนินงาน รับข่าวสาร สื่อสารแก่ผู้แจ้งเหตุด่วนเหตุร้าย	มูลนิธิป้องกันต่อต้านอาชญากรรมและยาเสพติดในประเทศไทย
1541	เพื่อให้บริการการดำเนิน รับข่าวสาร สื่อสารแก่ผู้แจ้งเหตุด่วนเหตุร้าย	มูลนิธิป้องกันต่อต้านด้านอาชญากรรมและยาเสพติดในประเทศไทย
1543	อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการทางด่วน	การทางพิเศษ
1554	บริการให้คำปรึกษาแนะนำผู้ป่วย	สำนักการแพทย์ กทม.
1555	รับแจ้งเรื่องอุบัติเหตุ เขตกทม	กทม. ร่วมกับศูนย์อุบัติเหตุ
1562	รับคำร้องเรียน เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน	สำนักงานเลขาธิการมูลนิธิ
1564	บริการข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันและระงับอุบัติเหตุจากสารเคมี	กรมโรงงานอุตสาหกรรม

เลขหมาย	ลักษณะการใช้	หน่วยงานหรือบริษัท
1567	รับเรื่องราวร้องทุกข์ ร้องเรียน ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทย	ศูนย์ดำรงธรรม กระทรวงมหาดไทย
1584	รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการให้บริการรถแท็กซี่	กรมการขนส่งทางบก
1644	เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการจราจร	สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก (คจร.)
1646	ให้คำปรึกษาแนะนำผู้ป่วยเบื้องต้น	สำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร
1650	รับแจ้งกรณีเหตุฉุกเฉินจากมลพิษ สารเคมี และกากของเสีย	การควบคุมมลพิษ
1654	เพื่อนำมาให้บริการรับแจ้งเหตุฉุกเฉินบนท้องถนน	บริษัท คาร์เวลด คลับ จำกัด
1656	ศูนย์ Call Center การให้บริการช่วยเหลือ 24 ชั่วโมง	บริษัท ออโต้ แอสซิสท์ จำกัด
1669	แจ้งอุบัติเหตุ และขอคำแนะนำ ขอความช่วยเหลือฉุกเฉินทางการแพทย์ประจำจังหวัด	ศูนย์เรนทร กระทรวงสาธารณสุข
1677	เพื่อให้บริการช่วยเหลือสาธารณะประโยชน์	บริษัท ยูคอม จำกัด
1690	เพื่อให้บริการสอบถามปัญหาต่างๆ ตลอดจนข้อมูลฉุกเฉิน	การรถไฟแห่งประเทศไทย

เลขหมาย	ลักษณะการใช้	หน่วยงานหรือบริษัท
1691	เพื่อใช้ในการรับแจ้งเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์	กองตำรวจสื่อสาร สำนักงานส่วนกำลังบำรุง
1696	เพื่อใช้ในการรับแจ้งเหตุเพลิงไหม้และอุบัติเหตุทางน้ำ	กรมสื่อสารทหารเรือ
1717	สายด่วนรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนในปัญหามาแล้ว	มูลนิธิเมาไม่ขับ
1718	สายด่วนรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนในปัญหามาแล้ว	มูลนิธิเมาไม่ขับ
1780	เพื่ออำนวยความสะดวกกรณีพิเศษ ในพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้	ศูนย์ประสานงานข่าวกรองแห่งชาติ
1784	รับแจ้ง สนับสนุน ให้การช่วยเหลือ แก้ไข ปัญหาและระงับเหตุสาธารณภัยในภาวะฉุกเฉินและเร่งด่วน	ศูนย์อำนวยความสะดวกสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(แหล่งข้อมูล: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย)

2. องค์การพัฒนาเอกชน

2.1 องค์การฟื้นฟูด้านสตรีและเด็กกึ่งวัยปีติธรรมชาติ

ลำดับ	หน่วยงาน	โทรศัพท์	การสนับสนุน
1.	มูลนิธิผู้หญิง	02-435-1246, 02-433-5149 อีเมล : ffw@mozart.inet.co.th FFW@womenthai.org เว็บไซต์ : www.womenthai.org	ให้การช่วยเหลือกลุ่ม ผู้เปราะบาง หญิงหม้าย การฟื้นฟูจิตใจและการฟื้นฟู อาชีพ ส่งเสริมสิทธิสตรี
2.	มูลนิธิส่งเสริมโอกาสหญิง (เอ็มพาวเวอร์)	02-236-9272, 02-266-8019	ให้การช่วยเหลือหญิงบริการ ที่ประสบภัยพิบัติ
3.	มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย	02-3902012-4, 02-3810944 02-3818863-5 ต่อ 111	การดูแลเด็กอ่อน โรงเรียน
4.	มูลนิธิรักไทย	02-2795306-7 โทรสาร.02-2714467 อีเมล : info@raksthai.org	การฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน หลังภัยพิบัติ การฟื้นฟูชุมชน ในมิติหญิงชาย การให้การช่วยเหลือเด็ก ส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติในระดับชุมชน
5.	มูลนิธิชุมชนไท	02- 7165610-1 โทรสาร.02-7165506	การรวมกลุ่มในชุมชน เสริมสร้างศักยภาพ การสร้างบ้าน สร้างชุมชน
6.	สำนักงานกิจการสตรี และสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	02 -3068780 โทรสาร 02-3068753	

2.2 องค์การส่งเสริมด้านการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ลำดับ	หน่วยงาน	โทรศัพท์	การสนับสนุน
1.	มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	02-9353560-2 อีเมล: sdfthai@gmail.com	การให้การช่วยเหลือเด็ก การให้การศึกษาด้านการจัดการผ่านกบัตติ โรงเรียนปลอดภัย สิทธิชุมชน การรณรงค์ผลักดันนโยบายเพื่อการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่ยั่งยืน ความขัดแย้งในสิทธิที่ดิน การช่วยเหลือชุมชนในระยะเร่งด่วน ระยะกลางและระยะยาว การรณรงค์ผลักดันนโยบาย การส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
2.	มูลนิธิอันดามัน (เครือข่ายความร่วมมือฟื้นฟูชุมชนชายฝั่งอันดามัน)	086 4713280 081 9465686 saveandaman@yahoo.com	การให้การช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้าน เด็ก ผู้หญิง แร่วานข้ามชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ที่ประสบภัย ส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติในระดับชุมชน ช่อมสร้างเรือ การสร้างบ้าน สร้างชุมชน การให้การศึกษาด้านการจัดการผ่านกบัตติ โรงเรียนปลอดภัย สิทธิชุมชน การส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การรณรงค์ผลักดันนโยบายเพื่อการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่ยั่งยืน ความขัดแย้งในสิทธิที่ดิน การช่วยเหลือชุมชนในระยะเร่งด่วน ระยะกลางและระยะยาว
3.	สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้	samapantrang@hotmail.com	การให้การช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้าน การให้การศึกษาด้านการจัดการผ่านกบัตติ โรงเรียนปลอดภัย สิทธิชุมชน การส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การรณรงค์ผลักดันนโยบายเพื่อการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่ยั่งยืน ความขัดแย้งในสิทธิที่ดิน การช่วยเหลือชุมชนในระยะเร่งด่วน ระยะกลางและระยะยาว

ลำดับ	หน่วยงาน	โทรศัพท์	การสนับสนุน
4.	โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้ (ดับบ้านดับเมือง)	075 318623-4	การให้การช่วยเหลือเด็ก การให้การศึกษาด้านการจัดการผ่านกบัตติ โรงเรียนปลอดภัย สิทธิชุมชน การส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การรณรงค์ผลักดันนโยบายเพื่อการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่ยั่งยืน ความขัดแย้งในสิทธิที่ดิน การช่วยเหลือชุมชนในระยะเร่งด่วน ระยะกลางและระยะยาว
5.	มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร	โทรศัพท์/โทรสาร 0-2224-7838-40	การจัดการและฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สิทธิชุมชน
6.	สมาคมรักษ์ทะเลไทย	074-333114	การให้การช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้าน การให้การศึกษาด้านการจัดการผ่านกบัตติ สิทธิชุมชน การส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การรณรงค์ผลักดันนโยบายเพื่อการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่ยั่งยืน ความขัดแย้งในสิทธิที่ดิน การช่วยเหลือชุมชนในระยะเร่งด่วน ระยะกลางและระยะยาว
7.	องค์การความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน (AFR)		การให้การช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้าน การให้การศึกษาด้านการจัดการผ่านกบัตติ สิทธิชุมชน การส่งเสริมการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การรณรงค์ผลักดันนโยบายเพื่อการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติที่ยั่งยืน ความขัดแย้งในสิทธิที่ดิน การช่วยเหลือชุมชนในระยะเร่งด่วน ระยะกลางและระยะยาว

2.3. องค์การด้านแรงงานข้ามชาติ

ลำดับ	หน่วยงาน	โทรศัพท์	การสนับสนุน
1.	มูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์	โทรศัพท์ 053-811202 โทรสาร.053-271551 อีเมลล์ : map@mapfoundationcm.org เว็บไซต์ : www.mapfoundationcm.org	ให้การช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติหลังภัยพิบัติในระยะเร่งด่วน รณรงค์ผลักดันนโยบายเรื่องสิทธิแรงงาน
2.	มูลนิธิการศึกษาเพื่อการพัฒนา	089-9708144, 085-9660736 อีเมลล์ : sidaho003@hotmail.com	ให้การช่วยเหลือแรงงานข้ามชาติหลังภัยพิบัติในระยะเร่งด่วน ส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาให้แก่เด็กในชุมชนแรงงานข้ามชาติ รณรงค์ผลักดันนโยบายเรื่องสิทธิแรงงานและเด็ก

3. สถาบันวิชาการที่มีบทบาทด้านการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ

ลำดับ	หน่วยงาน	โทรศัพท์	การสนับสนุน
1.	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	โทรศัพท์: 02-2187375 โทรสาร: 02-2552353	ศึกษาวิจัยเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับผลกระทบ มติหญิงชาย

